

Hevdelem

- **DEP VE LEGAL PARTÎ SORUNU**
- **PÎRSA ENIYA MÎLÎ Û LÎ BAKÛRÊ KURDÎSTANÊ PÊWENDIYÊN RÊXÎSTINÊN SİYASÎ**
- **Türkiye'de hak ve özgürlükler sorunu: KÛRTLARIN ÖRGÛTLENME ÖZGÛRLÛĞÛ VE DEP (2)**
- **PANORAMA**
- **İSPANYA VE BÖLGESEL ÖZERK DEVLETLER MODELİ**
- **DİASPORA KÛRDÛ VE SİYASÎ ÇÖZÛM**
- **FKÖ - İSRAİL UZLAŞMASI VE ...**
- **LÛBNAN KÛRTLARI: NEREDEN NEREYE ?**
- **HEVPEYVÎN BÎ DİYA CİWAN RE**
- **Mem û Zîn Çözümlemesi: MEM Û ZÎN DESTANI'NDA KÛRT FOLKLORU**

3

Hevdem

KOVARA SİYASÎ Û ÇANDÎ

İÇİNDEKİLER

- 1 HEVDEM'DEN
- 4 DEP VE LEGAL PARTİ SORUNU
Bayram Ayaz
- 10 PÎRSA ENİYA MİLÎ Û Lİ BAKÛRÊ KURDİSTANÊ
PÊWENDİYÊN RÊXİSTİNÊN SİYASÎ
İbrahim Güçlü
- 18 Türkiye'de hak ve özgürlükler sorunu:
KÛRTLARIN ÖRGÛTLENME ÖZGÛRLÜĞÜ VE DEP (2)
H. Baran
- 27 PANORAMA
J. Rojdar
- 37 İSPANYA VE BÖLGESEL ÖZERK DEVLETLER MODELİ
Düzgün Kaya
- 42 DİASPORA KÛRDÛ VE SİYASÎ ÇÖZÛM
Burhan Çelik
- 46 DÎ BÊ BAWERİYA XWEDE ÇEPÊN KURD ...
Simko Girikî
- 48 ÛRKÛTÛCÛ BİR TABLO İÇİNDE
KÛRDİSTAN'I DAHA ÇOK DÛŞÛNMEK
Ekrem Bingöl
- 51 FKÖ - İSRAİL UZLAŞMASI VE ...
A. Baran
- 55 KÛRT KİMLİĞİ'NİN İFADESİ
Yaşar Abdulselamoğlu
- 60 LÛBNAN KÛRTLARI: NEREDEN NEREYE ?
Xidir İbrahîm Xidir
- 63 RÖPORTAJ: HEVPEYVÎN BÎ DİYA CİWAN RE
- 70 Mem û Zîn Çözümlemesi:
MEM Û ZİN DESTANI'NDA KÛRT FOLKLORU
Yılmaz Varol
- 77 JI HEMÎ VÊKXİSTİNÊN KURDÊN SİYASÎ,
ÇANDEYÎ Û KOMELÎ RA NAMEYA VEKİRÎ
M. Emin Bozarslan

Rasti Basın Yayın Dağ. Ltd. Şti. Adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: M. Sıddık TAŞDEMİR
MERKEZ: Guraba Hüseyinağa Mh. Dağarcık Sok. no: 32/22 Aksaray-İSTANBUL

Tel :631 11 41- 631 49 43 Fax : 523 75 11

DİYARBAKIR İRT. BÜROSU : Gazi Cad. Yazgan Sk. Kadayıfçioğlu Pasajı Kat : 3/13 D.BAKIR

ANKARA İRT. BÜROSU: Cihan Sok. Mert İşhanı No:12/1 Tel 231 08 13 Sıhhiye-ANKARA

YURT DIŞI TEMSİLCİLİKLERİMİZ

ALMANYA : Burhan Bayram-Moolf. Gelderblöm Str.91 Tel: 203 428157. 47139 DUISBURG

DANİMARKA : F. Kaya, Postbox 63, 2650 Hvidovre -DENMARK Telefax: 31 49 10 71

FRANSA : Z. Belean, 3. Rue Jacques Louvel Tessier Tel: 33 140030610 - 75010 PARIS

HOLLANDA : E.İ Kavak, Kleine Over Str. 22 Tel 31 84 421205 - 7411 JL. DEVENTER

İNGİLTERE : K. Şiyar P.O. Box 155 Tel: 44 71 2319302 WCIX ONW -LONDON

İSVEÇ: T.Bayraktar, K.Media Centrum Tegner Gatan 37 Tel : 46 8 247 574 4.Tr. STOCKHOLM

NORVEÇ : Ş. Bilgiç, Helleradgrenda 115 Tel: 47 222 78 169 - 0672 OSLO.6

YUNANİSTAN : H. Yılmaz, Box 25 049 TK Tel: 30 1 2650958 - 10026 ATHENE

ABONE KOŞULLARI Yıllık : 240.000 TL. 6 Aylık : 120.000 TL.

AVRUPA Yıllık : 60 DM 6 Aylık : 30 DM.

BANKA HESAP NO : M. Sıddık Taşdemir, İş Bankası İst. Aksaray Şb. Hes No: 300-106143

Pamukbank İst. Aksaray Şb. Hes No: 01319437

Dizgi : ADAR AJANS Baskı : AYDINLAR MATBAACILIK LTD. ŞTİ.

Arka Kapak : Komel Ressamlar Birliği (HAWAR)

HEVDEM'DEN

HEVDEM, 3'ncü sayısıyla siz değerli okuyucularımızla tekrar buluşma sevincini yaşıyor. 2'nci sayımız da çıkar çıkmaz İstanbul DGM'ce hemen toplatıldı ve hakkında dava açıldı. 2'nci sayımızın çıkışından bugüne ülkemizde, Türkiye'de ve dünyada bir çok gelişme yaşandı. KUM açısından olumlu ve olumsuz sayılabilecek bu gelişmeleri bir dergi sayısında yeterince ele almanın güçlüklerini biliyoruz.

HEVDEM, yayın hayatına başladığı günden beri diğer ulusal demokratik dergi ve gazeteler gibi baskı, toplatma ve dağıtım güçlüklerini bir arada yaşıyor. Devletin, Türkiye demokratik basını ve Kürt ulusal basınına yönelik baskıları, yeni yasalarla artırılmaya çalışılıyor. Yeni "anti-terör" yasası ile basın-yayın, vakıf, dernek ve ulusal mücadele-den yana olan kuruluşların kapatılması veya üzerine baskı uygulanması gündemde. Çıkarılması düşünülen bu yeni "Terörle Mücadele Yasası" ki adına "Basınla Mücadele Yasası" demek daha doğru olur. Daha çıkmadan sinyallerini vermiş durumda; Özgür Gündem, Aydınlık, Azadi, Medya Güneşi, Özgür Gelecek gibi muhalif gazeteler; Newroz, Newroz Ateşi gibi muhalif dergiler kapatma cezalarıyla yeni süreçten nasiplerini alacak görünüyor. Bütün baskılara rağmen devrimci-demokrat-yurtsever basın kararlılıkla mücadele etmeye çalışıyor.

HEVDEM olarak bütün muhalif basının kararlılıkla yayın hayatına devam etmesi ve yeni "Basınla Mücadele Yasası"na karşı ortak mücadele etmesi çağrısını bir görev biliyoruz. Bu konuda üzerimize düşeni yapmaya hazırız.

Geçtiğimiz ay ülkemizde ve dünyada yeni gelişmeler yaşandı. Kürdistan'da halka yönelik baskı ve terör bütün hızıyla sürüyor. Lice, Yüksekova, Digor, Kulp ve diğer il, ilçe, köylerde devlet terörü bütün hızıyla sürüyor. Gelinen aşamada Kürt yurtsever güçlerinin birlik ve diyalog süreçleri daha da önem kazanmış durumda; sorunların çözümünde en önemli silahın birlik-dayanışma ve güçbirliği olduğu gerçeği bir kez daha görülmekte. Bu birlik zeminini küçük hesaplar ve kısa vadeli çıkarılara feda etmemek gerekir.

Gelinen nokta da Kürt yurtsever güçlerinin demokratik zeminde barış ve siyasal diyalog süreci, devlet tarafından dikkate alınmadığı için, bir çözüm de gerçekleşmiyor. Türkiye, Kürdistan'da savaşa dayalı politikasını -iflas etmiş olmasına karşın- sürdürmeye çalışılıyor. Türk ve Kürt halkının boğazından kesilen paralar şilaha yatırılıyor. Böylece sorunda çözümsüzlük dayatılıyor. Elbette ki bu durumun ana sorumlusu; askeri çözümü dayatan baskı, terör, yok etme, "Vur-Kurtul" politikasını öne çıkaran devletin kendisidir.

Biz HEVDEM olarak yayın hayatına başladığımız günden beri yeni bir perspektif geliştirmeyi önümüze koyduk. Bunda ne derecede başarılı olabileceğimizi elbette ki tarih gösterecektir.

Çıktığımız günden beri dergimize yönelik eleştiriler, olumlu-olumsuz değerlendirmeler, yurtsever kamuoyunda tartışmalar oldu. Bir çok olumlu değerlendirmenin yanı sıra, dergimiz ve yazılarımıza yönelik bazı eleştirilerin olması yanında özellikle bazı yazarlarda bu eleştirilerin, çirkin bir karalama şeklinde yansması oldukça üzücüdür. Bu davranışın, kendisine "yurtseverim, demokratım" diyebilecek insanlara yakışmayan bir davranış olarak değerlendirileceği muhakkaktır.

Biz HEVDEM dergisi olarak eleştiriye açığız. Eleştirinin; özelde dergimizin, genelde Kürt yurtsever hareketinin gelişmesi için yararlı olduğu düşüncesindeyiz. Dileğimiz

dostlarımızın bizleri eleştirmesi, varsa eksik ve aksaklıklarımızı bize göstermesidir. "Eleştiri geliştirir" ilkesi temel ilkemizdir. Fakat eleştiri ile karalama arasındaki farkı çok iyi görmek gerekir.

HEVDEM dergisi, bugüne kadar çıkan yazılarında yapıcı bir üslupla yanlış gördüğü şeyleri eleştirmiş ve bu eleştiride yapıcı davranmak için olabildiğince çaba sarfetmiştir. Biz dost ile düşman ayrımını yaparken; sömürgecileri düşman, sömürgeciliğe karşı mücadele eden bütün Türkiye Demokrat muhalafetini ve Kürdistan Ulusal Demokratik muhalafetini dost çerçevesine koyuyoruz. Bizim için UKM'ye yararı olan herkes dost sınıfına girer. Eleştirilerimiz de özellikle dost güçlere olur. Çünkü yapılan yanlışları ancak tartışarak, eleştirilerde bulunarak düzeltme şansımız vardır.

Ancak, eleştiriye tahammülü olmayan, daha önce de kendilerini eleştirenleri ucuz bir şekilde "işbirlikçi-hain" ilan eden, bir çok yurtsever Kürt kadrosuna karşı sırf eleştirilerinden dolayı her türlü olumsuz yöntemi deneyenler, yine aynı ucuz yola başvurdular.

Yazdıklarımız düşünsel bazda ele alınmayıp "çamur at, tutmazsa bile izi kalır" anlayışıyla karalanma yoluna gidildi. "Güdümlü Kalemşörler", yazılanların doğru veya yanlışlığını belirtme gereksinimi bile duymadan, "HEVDEM'e "işbirlikçilik" yaftası asmaya çalışıyorlar.

Özellikle 1.12.1993 tarihli Özgür Gündem gazetesinde "İnsana Mektup" başlıklı köşe yazısının yazarı İzzet Gezgör, her zaman yaptığı gibi *sapla samanı, dostla düşmanı* ayırt edemeyecek kadar acizdir. Ve acizliğinden ötürü de çirkince karalamalar yapıyor. İzzet Gezgör öylesine bir senarist ki dünyada eşine ender rastlanan bir senaryo yazıyor ve senaryosunun ana temasını da "bizi eleştirenler düşmandır" mantığına yaslandırıyor.

Kendisi büyük bir "Ahlaki Çöküntü" içinde ki "davranış bozuklukları" sergiliyor. Kendi hatalarını örtmek için de başkalarına saldırıyor. Hiç bir zaman bir araya gelemeyecek anlayışları bir araya getiriyor. Yazısında; "Dünya devletleri, düzen partisi olan Refah Partisi, Türkiye sol hareketi ve Kürt ulusal hareketi hep beraber, elbirliğiyle PKK'ye karşı ittifak içindeler" şeklinde bir komplo teorisi üretiyor ve dergimiz Hev-dem'i de bu komplo teorisine dahil etmeye çalışıyor. Hiç yabancı olmadığı bu komplo teorileri, artık kamuoyunda bile ciddiye alınmayan gülünç teorilerdir. Gerek Türk devrimci demokrat çevrelerini, gerekse Kürt yurtsever çevrelerini düşman ilan ederek, kendisi ve anlayışı ile ilgili güven bunalımı yaratıyor. Böylece birlikte iş yapabilme zemininin önünü tıkkıyor. İzzet Gezgör bunu yeni yapmıyor. Özgür Gündem'de köşe yazarlığı yaptığı günden beri düşman gördüğü ilk düşünce olmadığı gibi son olmayacağımız da kesin.

Bugün aynı gazetede yazı yazdığı Mahir Sayın ve arkadaşlarını, dün "pantolon" hikayelerine konu yaptığı hala belleklerde. İzzet Gezgör, öyle bir tutarlılığa sahiptir ki yanlışları açığa çıkınca ve senaryoları tutmayınca özeleştiri verme gereği bile duymuyor. Örnekleri çoktur. Biz bir kaç örnek verelim: Daha önce Şerafettin Elçi ile Aydın Menderes'in birlikte parti kuracağını söyledi tutmadı, son olarak 24.11.1993 tarihinde yine bir senaryo düzenledi. Düzenin tescilli işbirlikçisi bir bakanla Şerafettin Elçi, Fehmi Işıklar'a parti kuruyorlar diye saldırdı. Muhatapları tarafından yalanlandı. Ayrıca Şerafettin Elçi, "bir partinin gizli başkanı"ymış gibi yansıtılarak ardında yurtsever anti-sömürgeci bir partiye de karalama yapıldı. Bütünüyle "Çamur at, izi kalsın" mantığıyla davranarak sekterce bir tutum sergiliyor.

Biz "işbirlikçi" dahil her türlü olguyu tartışmaya hazırız, bu tartışma sağlıklı bir şekilde yapılırsa kimin işbirlikçi olduğu gayet iyi anlaşılır. Çünkü dün "işbirlikçi-hain-ajan" dedikleri çoğu çevreyle bugün birlikte ortak protokollere imza atıyor, birlikte bazı ortak çalışmalar geliştiriyorlar. Bu kavramı öyle olduk-olmadık yerlerde kullandılar ki artık

kendi okuyucu kitleleri dahil, hiç kimseyi kendilerine inandıramıyorlar.

Dergimiz bugüne kadar olduğu gibi bugünden sonra da tutarlı bir mantıkla "doğru gördüğü çizgide" eleştirilerini yapıcı bir üslupla sürdürecektir. İzzet Gezgör ve bunun gibilerinin saldırıları, ancak çalışma azmimizi kamçılar. Biz dergimizdeki yazılara daha üsluplu ve içeriğe yönelik eleştiriler gelirse, bunu ciddiye alıp teorik olarak tartışmalara gireriz. Bunun dışındaki karalamaları tarih zaten hak ettiği yere koyacaktır. Bu, dünyada hep böyle olmuştur. Dileğimiz, bazılarının, kendilerinin de belirttiği gibi "kan ticareti" yapmadan doğru, düzeyli bir yazar ahlakıyla yazmasıdır.

HEVDEM dergisi olarak tüm okurlarımızın, dağıtımdaki güçlükleri aşabilmemiz için yardımcı olmalarını, abone olarak- abone bularak dergimize katkıda bulunmalarını diliyoruz. Güçlükleri aşmanın tek yolu karşılıklı işbirliği ve dayanışmadan geçiyor. Ayrıca yine tüm okurlarımızın görüş ve önerilerini bekliyoruz.

HEVDEM'in İkinci sayısında Bayram Ayaz imzalı "Politikada Maksimalist Anlayış" yazısının birinci sayfasının ikinci paragrafında, Hemreş Reşo imzalı yazının birinci sayfasının 3.,4. ve 5. paragraflarında dizgiden kaynaklanan bazı eksiklikler olmuştur. Yazıların anlam bütünlüğünün bozulmuş olmasından dolayı paragrafları aynen aktarıyor, siz değerli okurlarımızın hoşgörüsüne sığınıyoruz:

".....

Günümüzde adına ne dersiniz deyin, yeni bir politik düzenleme yapılıyor. Sorunu olan herkes bir yerinden devreye girmeye çalışıyor. Kürt hareketinde, belli ölçülerde Güney Kürtleri bu pazarlığa dahil olmaya çalışıyorlar. Onların da, Kürdistan'ın stratejik konumu; Ortadoğu'daki siyasi statükonun Kürtler aleyhine özelliği; Amerika, Avrupa, Rusya gibi büyük güçlerin Türkiye, İran ve Arap dünyasını açıkça karşılığın almak istememeleri nedenleriyle ellerinde ne yazık ki fazla büyük kozları yok. Kürtleri zayıf konuma düşüren önemli bir faktör de, kendi aralarında güçlü bir birliklerinin olmamasıdır.

"....."

"....."

"SEN İYİ BİR YURTSEVERSİN"

(Tu Welatparêzêkî qenc î...)

Jiber vê gotina jorîn ku hevalekî dilpaqij rojekê ji min re gotibû, ez têgihêştîm ku gelek têkoşer û dilsozên welatî xwebêja vê gotinê, wek gelek gotinên din jî, bi ser û ber nizanîne. Wek têtê zanîn, merov bi peyv û axaftinan an jî li ser reya nivîsîn û xwendinê dikare hev û du serwextî doz û daxwazên xwe bike. Ger na, hevrûniştin û tevger tu caran pêk nayên, merov dûrî hev dikevin. Ev dîrhevbûna jî dibe uşa duberikî û dijminatîyan.

Ma gelo welatparêzê neqenc jî heye?.. Piştî lihevxiştina gelek ferheng û pirsdankan min nikarî di cihêkî de gotinekê dijî welatparêziyê bibînim... Jiber ku heval D. xwe şewrevî (sosyalîst) dizane, min bala xwe da pirsdankgeke ji welatên şewrewî. Di wê de welatparêzî bi vî tonî hatiye pêşkeştin:

"Welatparêzî: Li nik evîndariya welêt û gelê xwe, naskirin û piştgîriya serxwebûn û azadiya gelên din e. Serwextbuna pêwestiyên xwe jibo çarenûsa gel û welêt û amadebûna parêzgeriya wan e. Emperyalîst hewlîdî ku welatparêziyê wek nijadperestiyê pêşkeşbikin." (Lexikon, A-Z, Verlag Enzyklopädie Leipzig, 59).

"....."

Bir sonraki sayıda buluşmak dileğiyle...

DEP VE LEGAL PARTİ SORUNU

DEP, ciddi bir dönemeç noktasındadır. kuruluşu sırasında önemli hatalar yapıldı. Kürt yurtsever güçleri, şimdi özellikle dikkatli olmalıdırlar. DEP'in manüple edilmesine, diğer bir deyişle politik bakımdan işlevsiz hale gelmesine neden olacak hatalar yapılmamalıdır. Bu mevziyi korumalıdırlar.

12 Aralık 1993 tarihinde Demokrasi Partisi (DEP)'in Olağanüstü Kongresi yapılacak. Kongre nedeniyle, Kürt yurtsever güçleri arasında legal parti ve DEP konusu yeniden güncel hale geldi. Öte yandan devlet de, Kürt Hareketi'ne saldırı planlarına bağlı olarak, son zamanlarda DEP'in üzerinde çok duruyor. Kuruluşundan bu yana, biri Milletvekili, ondan fazla DEP üyesi katledildi. Parti Genel Başkanı Sayın Yaşar Kaya, iki aydan fazladır tutuklu. DEP Milletvekillerinin dokunulmazlığı Meclis gündeminde. Babıalî basını, tümünün olmasa bile bazılarının dokunulmazlığının kaldırılması için kamuoyu oluşturmaya çalışıyor. Bütün bu gelişmeler, Hem Kürt yurtsever hareketi, hem de Türkiye'de siyasal demokrasi açısından önemlidir.

Kürt yurtseverleri, son yıllarda legal alanda zorlu bir mücadeleyle, bedel ödeyerek, önemli kazanımlar elde ettiler. Kültürel çalışma ve basın alanında oluşturulan kurumlar, HEP'in ve DEP'in kuruluşu ve çalışmaları, Kürt halkının özgürlük mücadelesine büyük katkılar sağladı. Bu önemli mevziler kısıtlı da olsa, Türkiye'de var olan demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanılarak elde edildi. Devlet bunu görüyor. Bu durum, devleti büyük bir handikapla karşı karşıya getirmiş bulunuyor. DEP'in konusu da öyle. DEP ulusal kimlikli bir Kürt partisi değildir. Ama örgütlediği kitle ve bünyesinde yer alan kadroların niteliği itibarıyla büyük ölçüde Kürt yurtsever hareketine dayanıyor. Anayasa Mahkemesi'nin kapattığı HEP de aynı nitelikte bir partiydi. HEP'in ve DEP'in kuruluş süreçlerini izleyenler, Türk demokratlarının bu oluşumlardan uzak durduğunu, olanlarında zamanla ayrıldıklarını yakından biliyorlar. Bunun çeşitli nedenleri var. Sonuçta, gerek kapatılan HEP, gerekse HEP'in belli ölçülerde devamı olan DEP, Kürtlere dayanan, demokrasiyi ve özellikle Kürt halkının meşru haklarını savunan demokratik partiler olarak politik yaşama katılmış oldular. Türkiye Cumhuriyeti, HEP'e ve DEP'e değişik dönemlerde değişik yaklaşımlarda bulundu. Bu devletin Kürt sorunuyla ilgili politikasından ve partilerden beklentilerinden kaynaklanıyordu.

Şu sıralar, Kürt yurtseverlerinin demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanmaları tümüyle engellenmek isteniyor. Bu nedenle, DEP'e karşı da devletin tavri sertleşmiş görünüyor.

Kürt Yurtsever Hareketi, Demokratik Hak ve Özgürlükler ve Türk Devletinin Tavrı

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana, Kürtlerin kendilerini ulusal kimlikleriyle ifade etmeleri, evrensel hak ve özgürlükleri kullanmaları devlet baskısıyla sürekli engel-

lenmiştir ve engellenmeye devam edilmektedir.

Türk devlet yöneticilerinin, "Kürtler, Türkiye'de tüm haklardan yararlanıyor" görüşleri, çok ilkel ve gerçeğini söylersek, Türkiye toplumunun yüzelli yılı aşkın aydınlanma sürecine, bunca entellektüel birikimine yakışmayan düzeysiz, manüplatif bir görüştür. Bunun üzerinde fazla durmaya gerek yok. Türk aydınlarının, şu siberetik çağda, bu görüşleri nasıl kabul ettiklerine; hatta bu görüşlere nasıl tahammül ettiklerine doğrusu ben akıl erdiremiyorum!

Sık sık Türkiye'de politik demokrasinin gelişkin olduğu görüşlerini duyarız. Aslında bu görüşler, tümüyle yanlış değildir. Türkiye bir asırdan fazladır Batı Avrupa ülkeleriyle sıkı ilişkiler içindedir ve doğal olarak buralardaki gelişmelerden etkilenmiştir. Bu anlamda Türkiye, sosyal ve kültürel gelişkinlikte ve çoğulcu demokrasi deneyiminde Orta-doğu'nun henüz krallıklarla yönetilen ülkelerinden ve mollalar rejiminin işbaşına gelişiyle ortaçağ geriliklerine çekilen İran'dan çok çok ileri bir ülkedir. Ne ki Kürt politikasında tümüyle sınıfta kalıyor. Türkiye, batısıyla nispeten demokratik bir ülke, Kürdistan coğrafyasında ise tümüyle anti-demokratik, despot bir asker ve polis devletidir. Bu bakımdan, Kürtlerin özgürlük mücadelesi, Türkiye'nin demokratikleşmesinin kamburu durumuna geliyor. Türkiye, ya bu kamburu düzeltecek, insan hakları ve demokrasi yolunda gelişecek, çağı yakalayacak; ya da batısındaki nispi demokrasi de tehlikeye girecektir. Türkiye şu sıralar yine bu ikilemin dayanılmaz sancılarını yaşıyor.

Kürtlere yönelik baskılar, gerçi hiç durmadı ama, son iki üç ayda alabildiğine arttı. Genelkurmay'ın "düşük yoğunluklu savaş uygulaması"na bağlı olarak, Kürt ulusal demokratik güçlerinin elde ettikleri demokratik hak ve özgürlükler adım adım ellerinden alınmaya çalışılıyor. Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı, adındaki Kürt kelimesinden dolayı hala yasal engelleri aşabilmiş değil. Kürt Enstitüsü, benzer zorluklarla yüzyüze. Mezopotamya Kültür Merkezi'nin her fırsatta çalışmaları engellenmeye çalışılıyor. Kürt basını üzerinde ağır baskılar var. Kürt gazete ve dergilerinin hemen tüm sayıları, çıkar çıkmaz toplatılıyor. Özgür Gündem "ilk raunt" olarak 15 günlüğüne kapatıldı. Eğer bu saldırı geri püskürtülmezse, Özgür Gündem'e yasak uzar ve ardından diğer Kürt gazete, dergi ve yayınlarına da peyderpey benzer darbeler vurulur.

İkinci saldırı hedefi DEP'tir. Milli Güvenlik Kurulu, DEP'i topun ağzına almış durumda.

DEP'e Saldırıların Amacı ve Bunu Boşa Çıkarma Görevi

Kürt ulusal demokratik güçleri, devletin demokratik özgürlüklere saldırı planı karşısında uyanık olmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, tüm resmi kurum ve kuruluşlarıyla, Kürt halkına saldırı içindedir. Kürt ulusal demokratik güçleri Türkiye'nin siyaset ve hukuk düzeninin "açıklarından" yararlanarak özgürlük mücadelesinde kazandıkları mevzilerin, devlet zoruyla ellerinden alınmasına karşı direnmelidirler.

Devletin son saldırısını iyi anlamak gerekir. Hedef, Kürt hareketine yasal mevzileri kapatmak, Kürt sorununu tümüyle illegaliteye, gizliliğe ve dağlara mahkum etmektir. DEP konusu, dolayısıyla önümüzdeki günlerde yapılacak kongre bu bakımdan önemlidir. DEP'in yöneticileri, delegeleri, üyeleri ciddi bir sorumlulukla karşı karşıyadırlar. Devletin bu amaçlı saldırılarını göz önünde bulundurarak, DEP'e sahip çıkmalı; halen demir parmaklıklar arkasında özgürlüğünden yoksun edilen Genel Başkan ve Meclis'te hedef tahtası haline getirilen milletvekilleri korunmalıdır. Şu sırada sergileyeceğimiz tavır, şartlarla, adlarla ilgili değildir. DEP'in kuruluş sırasında yapılan bazı hatalara da takılıp kalmamak gerekir. Şu anki en önemli sorun, demokratik mevzilerin korunmasıdır. Kaldı ki Kürt yurtsever politikacılar, politik vefanın iyi örneğini de vermelidirler.

Devlet, Kürt yurtseverlerinin legal, açık faaliyetlerinden rahatsızdır. Batılı anlamda

demokrasinin nispeten işlediği Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de yurtsever Kürt hareketinin varlığı, üstelik demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanmaları Türkiye Cumhuriyeti'ni bir ikilem içine sokmuştur. Türkiye'nin batısında Kürt sorunuyla ilgilenen kültür ve basın kurumları, bu işleri bırakıp dağa çıksalar, DEP meclisi terk etse, devlet derin bir nefes alacak. Hele DEP meselesi, ırkçı-şövenist, gerici güçlerin gözlerine koca ve diken gibi batıyor. Devlet bir açmazda. Siyasal partiler ve meclis, siyasi demokrasinin belirleyici iki ögesidir. Özgür seçim, siyasi partiler ve seçilmişlerin oluşturduğu yasama organlarının olmadığı ülkelerde, demokrasiden söz edilemez. Bu nedenle siyasi parti ve meclis sorunu, devletin de önemseydiği alanlardır. Dış dünyaya kendini demokratik bir ülke olarak göstermek isteyen bir ülke, seçilmişlerin üzerine kolay kolay gidemez, kitlelerden destek alan siyasi partilerin kapsısına dilediği zaman kilit vuramaz. Türkiye Cumhuriyeti, DEP meselesinde bu sıkıntıyı yaşıyor. Bu nedenle 18 HEP milletvekilinin üyeliğinin birden düşürülmesini göze alamadılar. Devlet, HEP'i arzuladıkları bir yapıya dönüşmeyince adım adım manüpile etti ve uygun bir ana getirerek sesiz sedasız kapattı. HEP'in manüpile edilmesinde Kürt hareketinin de payı büyüktür.

Şimdi DEP aynı tehlikeyle karşı karşıyadır. Türk devleti, DEP'i işlevsiz hale getirmek için iki yönlü bir politika izliyor.

Kürdistan'da baskı uygulanıyor, güvenlik kuvvetlerinin gözetiminde DEP üyelerine karşı siyasi cinayetler işleniyor; böylece DEP'in örgütlenmesini terör uygulayarak engellemeye çalışıyor. Diğer yandan, DEP milletvekilleri seçim bölgelerine giremiyorlar. Sıradan bir asker veya polis, onları engelleyebiliyor. Can güvenlikleri yoktur. Merhum Mehmet Sincar olayı bunun açık kanıtıdır. DEP milletvekillerinin içinde bulunduğu durum, ciddi bir politik manüplasyondur. 27 Mart 1994 yerel seçimleri yaklaştıkça, bu manüplatif saldırılar daha da artacak. Yarın- öbür gün milletvekillerinin özel yaşamlarıyla ilgili Babıali basınında diziler başlarsa hiç şaşmamalıyız. Kendilerinin bir parçası olan Hasan Celal Güzel'in başına Handan Mumcu olayını çıkaranlardan herşey beklenmelidir.

Özetle, DEP ciddi bir dönemeç noktasındadır. Kuruluşu sırasında önemli hatalar yapıldı. Kürt yurtsever güçleri, şimdi özellikle dikkatli olmalıdırlar. DEP'in manüple edilmesine; diğer bir deyişle politik bakımdan işlevsiz hale gelmesine neden olacak hatalar yapmamalıdırlar. Bu mevziyi korumalıdırlar. Bu konuda, eğer kuruluş aşamasındakine benzer hatalar yapılmazsa, tehlike atlatılabilir. Bunun için, en başta iki konuda dikkatli olmak gerekiyor. Çünkü devlet DEP'i özellikle bu noktalardan sıkıştırarak manüple etmeye çalışıyor.

Birincisi: DEP, illegal durumdaki Kürt parti ve örgütlerinin hiç bir işlevini yerine getiremez. DEP ayrı bir alandır, illegal Kürt örgütlerinin zemini apayrı bir alandır. Kürt örgütleriyle DEP arasındaki ortak payda, DEP'in Türkiye'de demokrasi ve Kürtlerin meşru hakları için mücadele etmesidir.

İkincisi: DEP'ten hiç bir biçimde "militan" politik bir pratik beklenmemelidir. DEP "militan" mücadeleye zorlanmamalıdır. Militan kelimesini özellikle turnak içine aldık. Biz elbet militan bir mücadele verilmesinden yanayız. Ama bu, militanlıktan ne anladığımıza bağlıdır. Bizce, DEP'in gerçekleştirdiği barış kampanyası, oldukça kararlı ve militanca bir mücadeleydi. Sivil-yasal bir partinin mücadelesindeki yoğunluk ile diğer alanlarda verilen mücadele yoğunluğu bir birinden farklıdır.

DEP'ten tek beklenti, "devlet partisi"ne dönüşmemesi olmalıdır. Bu yeterli bir beklentidir. DEP "devlet partisi" olmamalı ama, devlet ile Kürt halkı, Kürt yurtsever hareketi arasında bir köprü olmalıdır. Bunun için öncelikle bağımsız davranabilmelidir. Devlete bağlı olmamalı, ama kendisini Kürt örgütlerine ve onların pratiklerine de asla endeksle-

memelidir. İlegal Kürt parti ve örgütlerinin üye ve taraftarları, elbette DEP'te yer alacaklar. Onlar mücadele amaçlarına uygun olarak diğer partilerde de yer alıyorlar. SHP, DYP, ANAP, CHP ve RP içinde de illegal örgütlerin üyeleri ve taraftarları vardır. DEP; bundan dolayı bir çekingenlik içine girmemelidir. Kürt yurtsever güçlerine yasal olarak örgütlenme hakkı engellenmiştir. Hakkın engellendiği bir yerde, hak arayışı ve hakkı kullanmaya ilişkin çeşitli "zorlamalar" olur. Buna Türk devleti de, politik partiler de alışmalıdır. HEP, SHP'nin içinden doğdu. Üstelik bu doğumu Türk devleti zorladı. Kürt halkının taleplerini dile getirecek siyasi partiler, şu veya bu ad altında mutlaka kurulurdu. Bizce devlet zorlamasaydı, bu kopuş 1989 yılında gerçekleşmezdi, daha geç olurdu. Devlet, sonradan bu kopuşun yanlışlığının farkına vardı. 20 Ekim 1991 seçimlerinde HEP-SHP seçim işbirliği ardından SHP'den dışladıkları Kürt yurtseverlerini yeniden devlet partilerinin içine almaya çalıştılar. Ama iş isten geçmişti, kabuk bir kez çatışmıştı. Bu çözülme devam edecek. Artık bunu önlemenin imkanı yoktur. Devlet, bugünkü politikasını sürdürdükçe diğer bir deyişle Kürt halkının üzerine bomba ve tanklarla gittikçe, bu çözülme daha da hızlanacak. Bu gidişle, Kürt halkının, artık devletle ve devletin tenkilci politikasına ortak olan partilerle barıştırmak mümkün değildir. Kürt halkına çok acı çektirebilirsiniz. Zaten çektiriyorsunuz. "Düşük yoğunluklu savaş" biraz daha arttırabilirsiniz. Bir kaç Lice'yi daha yerle bir edebilirsiniz. En kötü ihtimalle, -ki Türk ordusu bu hedefi önüne koymuş- halkı bir ölçüde sindirebilirsiniz. Ama bu sinme çok sürmez, bir kaç yıl sonra kasırgaya dönüşür. Barış yolu denenmedikçe, ne 30 milyar varillik petrol zenginliği ne de sanayileşmiş ileri bir Türkiye projesi gerçekleşmez. Şiddette ısrar edenler, Türk halkına, Kürt halkına, güzel olan herşeye kötülük ediyorlar.

Türkiye'nin içinden geçtiği süreç ve Kürt halkının çektiği acılar, DEP gibi Legal demokratik bir partiye hayli önemli görevler yüklüyor. Bu görevlerin üstesinden gelebilmek, kendini iyi tanımlamaya, işlevlerini iyi saptamaya ve buna uygun bir politik pratik sorgulamaya bağlıdır.

DEP'in Niteliği ve İşlevleri Nasıl Olmalıdır.

Şunu öncelikle belirtmeliyiz. DEP'in kuruluşu aşamasındaki, DEP'e ilişkin görüş ve önerilerle, bugünkü analizler birbirinden önemli ölçüde farklılaştı. DEP, kuruluş sırasındaki bir Kürt partisi olmasa bile, o günlerde ortaya çıkan bazı fırsatları değerlendirerek vizyonuyla, çalışma programlarıyla, önemli bir parti durumuna gelebilirdi. Bu fırsatların önemli bir bölümü iyi kullanılmadı. Kürt ulusal hareketi, gerekli beceriyi gösteremedi. Dar düşündü, benmerkezci davrandı. İdeolojik ve örgütsel kaygılar, toparlayıcı olabilecek reel pragmatist politikanın önüne geçti. Şu anda altı ay önceki fırsatları geriye getirmek artık mümkün değildir. DEP'in kuruluşu döneminde, DEP'in mecliste grup kurması, ılımlı Kürt politikacılarıyla ve yine ılımlı Kürt kitleleriyle bütünleşmesi olanakları verdi. Bu fırsatlar çok önemliydi. Oysa bugün, olduğumuz yerden geriye düşmeme, eldeki mevzileri koruma mücadelesi veriyoruz.

Kuruluş aşamasındaki olanaklara sahip olmasak da, bugünkü görevler çerçevesinde Kürt yurtsever güçleri ve DEP bünyesindeki tutarlı tüm demokratlar birbirine kenetlenmelidir. Devletin tenkilci politikasına karşı akılcı ve reel politikalar geliştirerek halklarımıza karşı sorumluluklarını yerine getirmelidirler.

Bu inançla legal bir partinin niteliği ve işlevlerine ilişkin görüşlerimizi sunmakta yarar görüyorum.

Günümüzün ana politik görevi, iki yönlüdür. Ve öncelikle Kürdistan'daki savaş, Kürt halkına teslimiyeti dayatmadan durdurma. Diğer yanı sıra, Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin sınırını genişleterek Kürt halkının varlığı ve vazgeçilmez ulusal haklarını, hukuksal ve politik olarak kabul ettirmenin mücadelesini vermektir. Bu gö-

rev, sola karşı olmayan liberal, demokrat bir partiyle yerine getirilebilir.

Bu parti, politik ajitasyon ve propaganda yanı sıra, aynı zamanda Kürt halkının sosyal, ekonomik ve kültürel durumunu iyileştirmek için somut programlar geliştirmeli ve bunları uygulamaya koyma mücadelesi vermelidir. Diğer bir deyişle, sadece tepki ve politizasyon partisi olmamalıdır. Kürtlere, ulusal uyanışın bu aşamasında, böyle bir parti gereklidir. Böyle bir parti, Kürt uyanışını, toplumsal, hukuksal, politik kural ve kurumlara kavuşturmalıdır. Ulusal uyanış, coşku ve bilinç kurumsal olanaklara kavuşmazsa, kendisini yeniden üretip gelişemez. Bugün bunlar yapılsın. Kürt hareketinin beş yıl sonraki gelişme aşamasında da, program hedeflerini, konseptlerini o dönemin koşullarına uyarlasın.

Görevi bu olan parti, beynini ve benliğini halkının düşmanına kaptırmamış tüm demokratlara ve tüm Kürtlere açık olmalı ve onlara ulaşmayı amaçlamalıdır.

Politikası belli, ulaşması gereken kitlesi belli böylesi bir legal partiyi, kimler yönetmelidir? Türkiye'nin demokratlar kadrolar potansiyeli geniştir. Öte yandan Kürt Hareketi'nin son 30-40 yıllık döneminden gelen yurtsever Kürt aydınları, politikacıları ve halen bazıları Türk siyasi partilerinde bulunan ama Kürt milli hareketine ilgi duyan insanlarımız, böyle bir partiyi başarılı bir biçimde yönetebilirler.

Bu dönem, politik ve kitlesel çalışmalarda yumuşak üsluplu, Kürt kitlesini etkileyen ve Kürt hareketinin sosyal zeminini genişletebilecek insanların seçimine dikkat edilmelidir. Asla dar ve tepkici düşünülmemelidir. Tabii yöneticiler seçilirken, iki noktaya özellikle dikkat edilmelidir:

1. Kürt profilini verebilmeli, içerde ve dışarda Kürt toplumunu temsil niteliği olmalı.

2. Ulusal mücadelede birikimli ve politika üretebilen insanlar olmalıdır. Belirtilen özelliklere sahip bir bileşkenin ortaya çıkarılmasına çaba gösterilmelidir. Yine Kürt yurtseverlerinin birlik ve beraberliği önemsenmelidir.

Kürdistan'da ulusal uyanış geniş kesimlere yayılmış, hareket kitleselleşmiştir. Legal ve barışçı mücadele yöntemleri, giderek dış politik konjonktüre daha çok uyuyor. Bizim tespitimiz, Kürt halkı ve Kürt yurtsever güçleri, barışçı bir döneme geçiş istiyorlar. Aslında Türkiye'nin de, Kürt halkının da barışa ve istikrara ihtiyacı vardır. PKK'nin ateşkes kararının halk arasında geniş destek bulmasının asıl önemli nedeni budur. Barışçı gözünden yana olmayan ve Kürt hareketini sürekli şiddet kaskasında tutmak isteyen Türk devletidir. İrkçı şövenist askeri ve sivil bürokrasidir. Kürt hareketinin barışçı kitle mücadelesini legal düzeyde daha etkili sürdürebilmesi ve dış politik konjonktüre uygun adımların atılabilmesi için, Türkiye'de demokrasi ve Kürt halkının meşru istemleri için mücadele edecek demokratik bir partiye büyük bir ihtiyaç vardır. DEP, bu ihtiyaca cevap verebilecek fonksiyonel bir parti haline gelmelidir.

DEP, demokratik bir parti olarak kendinin sol kökenlilerle sınırlanamamalıdır. Sol olmayan liberal ve demokrat Kürt yurtseverler de parti yönetiminde ve tabanında yer almalıdır. Bunun ortamı yaratılmalıdır.

Günümüzde demokratik bir parti, 1970'li yılların Kürt kültür derneklerinin, şimdi 30 yaşlarını geçmiş yöneticilerinin sadece çatısı altında toplandığı örgüt görünümünü vermemelidir. Bu gözlem, küçümseme gibi anlaşılmalıdır. Ciddi demokratik bir parti, Kürt toplumunda yaşı ve sosyal konumlarıyla istikrar ve güven veren yurtseverlere ulaşmak zorundadır.

Özellikle salt tepki ve politizasyon partisi olmamaya büyük bir özen gösterilmelidir. İç ve dış politikada dikkate alınabilecek, program ve konseptler geliştirilmelidir. Örneğin Alternatif Anayasa, Kalkınma Programı, Eğitim ve Kültür programları, demokrasiyi tabana yayacak yerel yönetimler projesi vb. Bunun için bilim kurullarının oluşturulma-

sı gerekir. Dünya, politik sloganlardan çok, sosyal, tarihi, politik, ekonomik, etnik vb. sorunlar üzerine bilimsel uzman çalışmalara kulak veriyor. Bu tür çalışmalara yönelmek gerekir.

Demokrat güçler, Kürt yurtsever güçleri, bir çok zor dönemden başarıyla çıkmasını bildiler. İnancımız o ki, DEP Olağanüstü Kongresi de, başarı dolu bir dönemin başlangıcını yapabilir. DEP yöneticilerinin işleri çok zor. Şu anda, Türkiye politik arenasında en zor işlerden biri belki de birincisi, DEP yöneticiliği yapmaktır. DEP yöneticiliği, ölüm ile tarih yapmak arasındaki çizgi üzerinde zorlu, ama onurlu bir koşudur.

Not; Kürt halkının değerli dostlarından Sayın Ragıp Zarakolu, bir yazısında, Dr. İsmail Beşikçi'nin durumunu, Türkiye'nin politik barometresine benzetmişti. Sayın Beşikçi hapse girmişse Türkiye'de anti-demokratik gelişmeler ve Kürt halkına saldırılar artacak demektir. Acıdır, ama tam da öyledir. Kürt halkına saldırılar artıyor. "Sarı Hocamız" da demir parmaklıkların arkasında. Demokrasiye ve Kürt halkına saldırıları geri letmek, Dr. Beşikçileri özgürleştirmek hepimizin görevidir. Gereğini yerine getirmeliyiz.

PİRSA ENİYA (CEPHE) MILÎ û LÎ BAKÛRÊ KURDISTANÊ PÊWENDIYÊN RÊXISTINÊN SIYASÎ

Di dema Şerê Sar de li kîjan welatî dema ku têkoşîna milî û sinifî di rojevê de bûye, li wan welatan her demê jî pîrsa eniyekê hatiye mûnaqesekirin. Hêzên muxalîf gelek caran di vê pîrsê de bi serneketine û caran jî serketine. Li Bakûrê Kurdistanê jî, pîrsa mîletê me ji bo ku pîrseke milî ye, ew partî û rêxistinên siyasî yên Bakûrê Kurdistanê jî di dest pêkê de pîrsa eniya milî wek pîrsekê dîtine. Lêbelê jî bo ku rêxistinên Bakûrê Kurdistanê di şertên Şerê Sar de ava bubûn û bi taybetî jî gor pîvan îdeolojiya komûnîst şikil û naverok girtibûn û monolotizîm û dîktatoriya sinifekê diparastin, di pîrsa eniya milî de gavên mezin nedikarîn bavêjin. Her çiqas piştî 12'ê îlonê pîrsa eniya milî li Bakûrê Kurdistanê girîngtir bûye û ji bo eniya milî hewldanek hatibê rojevê jî, di pîrsa eniyê de serkevtin mûmkin nebûye û ew ceribandînan dişibîyan eniya milî jî, demek dirêj neçûye hatine helwişandin.

Piştî Adara 1993'an û ku PKK şer rawestand, pêwendiyên partî û rêxistinên Kurdistanê ji nû ve "germ" bûn û pîrsa yekîtiya milî û bi taybetî jî pîrsa eniyekê hate rojevê: Lewra ji bo ku di şertên şer de PKK, hawirdorên xwe nedidit; partî û rêxistinên din jî awaya xebat û şerê PKK nediecibandin, pêwendiyên wan ne baş bûn. Rawestandina şer ji aliyê PKK ve, di şertên pêwendiyên partî û rêxistinên Kurdistanê de rasterast guhartinek anî holê. Lewra, helwest, nêrîn û metodên PKK dibûn sedem ku pêwendiyên partî û rêxistinên Kurdistanê baş nebin. Dema ku PKK îlan kir ku "ezê bêm guhartin", wê demê jî partî û rêxistinên din ew guhartina pozîtîv dîtî û ji bo ku ew guhartina pêş bikeve, dest dirêjî PKK kirin.

Demek dirêj derbas nebû, ji bo eniyekê milî di navbeyna partî û rêxistinên Kurdistanên de danûstandin dest pê kir. Biryar hat girtin ku eniyekê milî bê ava kirin. Lê belê piştî ku PKK bi bûyera Bingolê, 33 kesên bê çek kuştin û pişt re îlan kir ku dîsa dest bi şerê çekdarî kiriye, di şertan de dîsa guhartinên bingehî hatibûn holê. Ji bo vê yekê jî, di nav welatparêz û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê de li ser pîrsa Eniya Milî mûnaqesên gelek bi babetên cihe hatin holê. Lê wan mûnaqesên pêşya xebata avakirina eniya milî nikarî bigre!..

Partî û rêxistinên Kurdistanê, xebata xwe li ser cepha milî domandin. Di vê merhelê de bi giştî be jî, partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê li ser program û destûra eniyê li hevûdû kirin. Lê, girêdayî helwest û karên PKK yên ku piştî destpêkirina eniya milî, ji bo ku pirsên nû hatine rojevê di xebata eniyê de hêdîbûnek çêbûye. Lê ew sedemên ku xebata eniya milî hêdîkiriye, sedemên girîng in û dema ku ew pirsan di çarçeweke demokratîk, aqilane de çareser nebe, eniya milî pêk bê jî. Ji bo tevgera Bakûrê Kurdistanê astengiyên mezin din holê û emrê vê cepheyê jî dirêj nabe.

Ez jî dixwazim di vê nivîsara xwe de li ser pirsê Eniya Milî û pêwendiyên partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê rawestim.

Pêwîste Ku Rêxistinên Kurdistanê Bi Hev re Beşdarî Azadî, Rizgarî û Avakirina Welêt Bibin..

Li Bakûrê Kurdistanê jî her kesekî mafê wî heye ku rêxistinekê ava bike û an jî bibe endamê rêxistinekê. Di vê merhelê de gelek partî û rêxistinên Kurdistanê hene. Di demên pêş de jî, dîr nîne ku ew rêxistinên heyî di nav xwe de yekîtiyê çêkin, an rêxistinên heyî xwe ji holê rakin û an jî rêxistinên nû bên ava kirin. Ew pêvajoya, di xetê gelek normal de dê bimeşe û heqê tu kesî û hêzê jî tuneye ku pêşiya vê pêvajoyê bigre.

Vatîniya partî û rêxistinên siyasî li Bakûrê Kurdistanê ew e ku ji bo azadî û rizgarî û avakirina Kurdistanê, bibin alîkar. Di azadkirin, rizgarkirin û avakirina Kurdistanê de her partî û rêxistinek bi awayê xwe beşdarî vî karî dibe. Dema ku partî û rêxistinek karên xwe dimeşîne, helbet bi ew rêxistin û partiyan li hev dike re jî, îttifaqan û koalîsyonan; hevbeşî û hevkarîyan dikare saz bike. Lê partiyeke demokratîk, tu cara nikare wê şaşiyê bike ku bi rêxistineke nedemokratîk û otorîter re îttifaqê û an jî koalîsyonê çêke. Dema ku ew şaşiya çêbû, ew jî tê wê manayê ku sêv û hirmî jî dê bên bin hev û li ser hev bên hejmartin. An wê demê mirov û heywan wek hevûdû tên hesiband. Helbet aliyê wan yê mîsterek bên hesibandin jî hene û lê bi xususiyetên taybetî nabin. Li welatekî hem partiyeke demokratîk û hem jî partiyeke otorîter dikare bibe. Xususiya wan ya mîsterek ew e ku ew partiyan, partiyan welatekî ne. Lê xususiya wan yê din, bi her awayî jî hevûdû cihê ne.

Di azadkirin, rizgarkirin û avakirina welêt de beşdarbûna partî û rêxistinên Kurdistanê, beş di nav pergeleke demokratîk de dikarin bê nekokî û bê şer, fêde bigêhînin. Dema ku bi giştî pîvanên mirovane û pergeleke demokratîk nayê qebûl kirin. Wê demê li hev kirin mûmkin nabe û ew îttifaq, koalîsyon û hevkarîyan bên çêkirin jî emir dirêj nabin.

Partî û rêxistinên Kurdistanê, ji bo ku bikaribin bi hev re îttifaq û an jî koalîsyona çêkin, gerek li hemberî hev xwedîye toleransê bin. Dîsa ji bona ku beşdarbûna partî û rêxistinên ji jiyana mîletê Kurd re ye, pêwîst e ku ew hêzên ku li hev dikin bi hev re bikarin yekîtiyê çêkin. Ew yekîtiya, pêwîst nîne ku yek yekîtiyek be, dikare bibe du û sê yekîti jî. Lê ew konsesûsên pêk hatinî dikarin di nav pêwendiyê xurt, mirovane û demokratîk de bin.

Enî, ji Rêjimên Otorîter û Diktatorî re Bûye Bingehê An Na?

Pêyva eniyê, piştî Şoreşa Oktobê bi xurtî kete nav kultura siyasî ya muxalîf. Bi taybetî jî di tevgera Çînê de enî hîn zêdetir populêr bû. Gorê bîr û reyên Mao, gerek ji hemberî emperyalîzmê û hukûmetên hevalbendên emperya-

lîzmê, pêwîst e ku partiyeke komûnîst, eniyeke milî û rizgarîxwaz û ordiya gel hebe. Li Çînê Mao jî, ew pêk aniye. Disa gor bîr û reyên Mao, hemû hêz, partî û rêxistinên milî di eniyê de cîh digrin. Lêbelê partiya komûnîst pêwîst e ku bi çi awayî dibe bila bibe, gerek ji eniyê re pêşengiyê bike. Rastî jî, ceribandina Çînê diyar kir ku ew eniya ya partiya komûnîst bû, di wê eniyê de ew kes û hêzên cîh girtibûn, di merhela hukûmet kete destê partiya komûnîst, hatin heandin û bi zorê ji holê rabûn. Di encam de rejîmeke otorîter û pergeleke (nîzameke) nedemokratîk hat ava kirin.

Dema li ceribandinên şoreşên mîletê din û li tevgera milî yên cihanî mirov dinêre, digihîje encamekê ku li hemû welatan eynî pêvajoyê meşiyaye û di encamê de jî partiyên otorîter û xurt (li beşek welatan partiyên komûnîst, li beşek welat jî partiyên otorîter yên bûrokratîk û burjuwaziya biçûk) hatine ser hukûm; partî û hêzên din bi zorê an ji holê rakirine, an bê tesîr hiştine û an jî bo ku rejîma otorîter meşru û demokratîk diyar bikin, ew partiyên wek şiklî diyarî gel û dinyayê kirine.

Ceribandinên welatên sosyalîst, bi taybetî jî ceribandinên Çînê, Bulgarîstanê, Almaniyayê, Rojhilatê, Çekoslowakyayê, Kûbayê, Romanyayê, û.w.d ew diyar kir. Eynî ceribandin, li Iraqê, Suriyê û li gelek welatên Afrikayê jî hatin jiyandin û beşek ji wan jî hîn wek trajediyeye mirovane dom dîke.

Partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê (ev jî bo beşên Kurdistanê yên din jî derbas dibe) jî, ji bona ku di şertên Şerê Sar de ava bûn û bi îdeolojiya welatên sosyalîst hatin xemilandin, eniya milî wek peyv û wek naverok ji ceribandinên welatên sosyalîst û di şertên Şerê Sar de hat girtin. Dema ku partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê ew peyv girtin jî, tu cara li pîrsa eniya milî jî bi şik nenêrin. Lêbelê piştî ku pergela sosyalîst hat helwîşandin, ne bes di nêrînên sosyalîstên dinyayê de, di nêrînên sosyalîstên Kurdistanê de jî guhartin çêbûn. Herkesekî sosyalîst û an jî partiyeke sosyalîst, li Kurdistanê bi rengekî li xwe verqiliya û îdeolojiya xwe ji çav derbas kir. Lê pîrsa eniya milî ji derveyî van mûnaqeşan ma.

Gelo dema ku gelek unsurên îdeolojiya partî û hêzên me hate qada mûnaqeşeyê, ne pêwîst bû ku pîrsa eniya milî jî bê mûnaqeşe kirin? Gor bîr û reya min, pêwîst bû ku ew pîrsa jî bihata mûnaqeşeyê. Lê ji bo ku, di mirov û siyasethanên Kurdistanê de guhartin di nav demê de û beşûbeş dibe, ew pîrsa hate bîrkirin û derengtir kete rojêva siyasethanên Kurdistanê. Helbet ew partî û rêxistinên xwe girêdayî îdeolojiya edetî ya sosyalîst dibînin, mûmkûn e ku pêwîst nebînin ku vê pîrsê bixin mûnaqeşeyê jî. Bila ew di riya xwe de bimeşin. Lê ew kes û rêxistinên ku dibêjin ku "em bi giştî ji îdeolojiya otorîter ya edetî sosyalîst qetiyane û em nuha di nav guhartineke nû de û xwe liberal, demokrat dihesibînin" pêwîste ku pîrsa eniyê, wek naverok û wek pêwîstbûn û an nepêwîstbûn bixin mûnaqeşeyê.

Gor bîr û reyên min, enî, bûye bîgeh ji rejimên otorîter re. Dema ku ez, şertên Kurdistanê û partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê jî şirove dikim, digihîjim wê encamê ku enî ji pergeleke nedemokratîk û otorîter re rê ve dîke, pêşiya plûralîzma civakî û siyasî digre. Ji bo vê yekê jî gerek partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê dev ji enî damezirandinê berdin baştir dibe.

Lê ew nayê wê maneyê ku partî û hêzên Bakûrê Kurdistanê wek min li jor

jî behs kir, bila bi hev re kar nekin; bi hev re beşdari û avakirina Kurdistanê û miletê Kurd nebin. Lê ew bi hev re beşdarbûn, ji nuha şun ve gerek bi şiklê eniyeke milî ne, bi awayên din bibe. Ew jî bi hewcedariya mûnaqeseyên nû û demokratîkbûna rastî û ji tembelya zihnî xelasbûnê dibe.

Dema ku ez van reyan pêşkêş dikim, ez baş dizanim ku guhartina vê pirsê di seriyên siyasetvan û welatparêzên Kurd de gelek zehmet e. Ji wê zehmettir jî, hemû partî û rêxistinên Kurdistanê enî avakirin di programên xwe de qebûl-kirine. Ji bo ku programa wan pêk bê, xwe mecbur dibînin ku eniyekê jî ava bikin. Ew di vê de jî xwediye maf in. Lê dema ku kesek, partiyek û rêxistinek karê dîke û dibîne ku ew karê xwe zerarê dide mafên mirovane û demokrasiyê; doza azadî û rizgariyê, gerek li ser wê pirsê raweste. Program, qanun û pîvan ji bo mirov in. Dema ku program, qanun û pîvan zerarê bidin mirov û mafên mirovan, gerek dev jê bê berdan.

Ez dikarim bibêjim, ew nêrînên min, ji bo mûnaqeseyên nû jî destpêkek e. Heger wek ev dema em têda hemû partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê eniyekê pêwîst dibînin, ji bo wê jî kar dikine, ez dixwazim li ser wê xebatê rawestim. Bi taybetî jî ez dixwazim şertên eniyê şîrove bikim.

Enî Pêwîst Bibe jî, li Bakûrê Kurdistanê Şertên Wê Nîne...

1 - Wek tê zanîn, piştî Adara 1993'an ku PKK şer rawestand, pirsê yekîtiyê û eniyê hate rojevê. Ew bê sedem nebû. Çimkî, PKK bi şer rawestandinê, bi partî û rêxistinên din re mîştarekbûn peyda kir. Yanî ji taktîka şer dev berda, kete xeta aşîtiyê. Partî û rêxistinên din ji bo ku awayê xebata PKK'a berî ya şer rawestandinê nediecibandin, bi PKK re xebata wan jî zehmet dibû. Ji bo vê yekê PKK jî tu cara nedifikirî ku bi partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê re cephe bîne.

Ew gava ku ji aliyê PKK ve hatibû avêtin, gaveke pêş û pozîtîv bû. Ji bo vê yekê jî her welatparêzekî, partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê jî qiymet da û ji bo ku ev pêvajoya pêş bikeve, bûn alîkar.

Di wan şertan de eniya pêk bê, eniyeke siyasî bû. Hemû partî û rêxistinên Kurdistanê jî ji vê re amade bûn. Lê piştî ku PKK ji nû ve dest bi şer kir, di şertan de guhartin çebûn. Di wê demê de jî PKK û partiyên Bakûrê Kurdistanê dîsa ji dev xebata eniyê ber nedan. Lê vê eniya çêbibe, gerek bibe eniya şer. Ji bo ku di şertên Bakûrê Kurdistanê ya îro de dema ku eniyek çê bibe û partiyeke endama eniyê di nav şerê çekdar de be, wê demê ji bo enî taktîka şerê çekdar, dibe taktîka xuya yî û herkes jî guh dide wî alî. Heger ew şerê çekdarî, bi gellek aliyan ve jî metodên terorê di nav xwe de bimeşîne, mafê mirovanê îx-lal bike; zêdetir herkes bala xwe dide wê taktîkê. Di vê merhelê de jî, hem re-ya giştî ya Tirkîyê û an jî ya dinyayê, li pirsê jî wisa dinêre.

Dema ku eniya şer çêbibe, pêwîst e ku mirov li rewşa ew partî û rêxistinên (hîmdar) damezran binêre. Ji derveyî PKK, tu partî û rêxistinên Kurdistanê ji şêre çekdar re ne amade ne. Wê demê gelo, çima partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê gora rastiya xwe hareket nakin? Di merhela pêşiya me ew partî û rêxistin, enî jî çêkin, ew enî umir direj dibe û an na? Ji wê girîngtir, ew partî û rêxistinên bikarin vatiniyên xwe şer bînin çih? Dema ku nikaribin bînin çih, di nav gel de prestîjiya wan dimîne an na? Dîsa pirseke girîngtir, di şertên şer de dema ku partî û rêxistinên ku vatiniyên xwe nikaribin bînin çih, sibê mecbur bi-

bin bikevin bin bandora PKK dê çawa bibe? Di şertên rojhilata navîn de dema ku mejiyê însanan û siyasatvanan bi çek û mîlîtarîzmê hatibe dagirtin, piştî avakirina eniyê, bingeha otorîterbûn, monolotîkbûn û nedemokratîkbûnê xurtir nabe?

Heger partî û rêxistinên derveyî PKK, her çiqas nikaribin şerê çekdarî jî bikin, gelo dê piştgiriya şerê PKK, bikin an na? Ew jî pirseke girîng e. Lewra ne hewceyê ku her partî û rêxistinek jî şerê çekdarî bike. Lê di van şertan de piraniya partî û rêxistinên Kurdistanê, piştgiriya awayê şerê PKK jî nakin. Gelo wê demê, çima enî û an jî di nav enî de li hev kirin dê çawa bibe?

Ew pirsên min kirin, bawer dikim ku pirsên girîng in, partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê nikarin di ser re jî bazdin.

2- Ji bo eniyekê li ser programê li hev kirin pêwîst e. Bi taybetî jî, çarçewa giştî ya tê parastin û armanc û stratejî girîng e. Partî û rêxistinên Kurdistanê di van pirsan de xwediyê yekîtiyekê nînin. Yê rastî di partî û rêxistinên Kurdistanê de jî bo vê pirsê zelal bûyenek jî nîne. Di encamê de mûnaqeseyên li ser programa eniyê jî, ew pirs û pirsgirêk derxistine holê. Her çiqas programa eniyê belav jî nebûye, mirov dikare tespît bike ku di vê pirsê de lihevkerineke gelek bi zorê heye. Helbet dema wisa bi zorê programek çêbibe, demokratîkbûn û îrada gel jî zerar dibîne.

3- Enî rêxistinek e. Ji bo rêxistinekê destûr pir girîng e. Lewra destûr, di eniyê de maf û vatiniyên rêxistinanan diyar dike. Ji bo vê jî, helbet dema ku partî û rêxistinên otorîter eniyekê çêkin, eni dibe rêxistineke otorîter; heger partî û rêxistinên demokratîk eniyekê çêkin, ew enî dibe rêxistineke demokratîk.

Dema ku qereqtera partî û rêxistinên Bakûrê Kurdistanê bên şîrovekirin, eniya pêk bê; dibe rêxistineke tevlihev. Yanî wek sêv û hirmî bi hev re bên civandin. Heger ji wan jî sêv kufikî bibe, hirmiyana jî kufikî dike. Li Bakûrê Kurdistanê jî ew rêxistina xurt û xwediyê îmkana, reng û qereqtera xwe dide enî. Ew partiya jî PKK ye. PKK jî ji bona partiyêke otorîter e, eniya ava bibe jî, dibe rêxistineke otorîter.

Ew xususiyetan, ez bawer dikim ku di mûnaqeseyên destûra eniyê de jî gelek vekirî derketin holê. Bi îhtîmaleke mezin ku destûra çê bibe jî, dê gelek eklektîk be. Di encamê de jî, ew rêxistin û an jî rêxistinên xurt û xwediyê îmkana e, gora xwe şikl û reng didin eniyê.

Ji Bo Eniyê Rewşa PKK Girîng e û Ji Bo Vê Ji PKK Gerek Xwe Biguherîne!

Wek min li rêzên jor jî behs kir, di van şertên Bakûrê Kurdistanê de rewşa PKK ji bo eniyê gelek girîng e. Ji bo vê yekê jî, pêwîst e ku PKK jî di gelek pirsên bingehî de bê guhartin. Ez jî bona ku nivîsarê direj nekim, ezê wan pirsan xalûxal diyar bikim. Şîrovên wan pirsan, di rojên pêş de dema ku wext û îmkana min bûn, ezê bikim.

1- Pêwîst e ku PKK nêrînên xwe li hemberî partî û rêxistinên Kurdistanê biguherîne. PKK ji destpêkê ve, hemû rêxistin û partiyên Bakûrê Kurdistanê dijmin dît û êrişî wan kir. Ji wê jî, tevgera rizgarîxwaz û gelê me tu fêde nedît; hêzên welatparêz jî fêde nedît. Piştî ku PKK şer rawestand, wisa diyar bû ku nêrînên PKK li hemberî partî û rêxistinên Kurdistanê tê guhartin. Lê hezar mixabin, dema ku xebata eniyê jî dom dikir, nêrînên ji aliyê Sekreterê Giştî Yê

PKK ve hatin ser zimen û nivîsandin diyar kir ku guhartinek nîne. A. Öcalan dibêje ku "PKK, partî û rêxistinên din yên Bakûrê Kurdistanê yên ku li ser xeta xiyaretê bûn, anî ser xeta welatparêziyê."

Dîsa di van demên nêzîk de kadroyekî Tekoşîna Sosyalîst bi destê PKK hat kuştin û parastina kuştina wî jî, ji bo pêvajoya eniyê gelek xeter e.

2- Ji aliyê din ve PKK; gerek mafên azadiya rêxistinî û fikrî ji wan kesên ku ji wê diqete re hurmet bike û ji kuştina navxwe jî dev jê berde. PKK, piştî hatiye damezrandin heta îro, gelek kesên berpirsiyar û damezran û endamên xwe kuştîye. Vê jî, zerareke mezin daye tevgera Bakûrê Kurdistanê. Di van demên dawiyê de ji bo ew kesên ji PKK veqetiyane, tiştên di kovar û rojnameyên ku piştgiriya PKK dikin de, tê nivîsandin, ji bo eniyê demokratîk astengehiyeka gelek mezin e.

3- Ji bo ku PKK ji wan şaşiyên dev berde, pêwîst e ku pîvana demokrasiyê ya girîng, plûralîzmê, pirpartîbûyîna û nêrînên cihê cihê qebûl bike.

4- PKK pêwîst e ku nêrînên xwe li hemberî hêz, partî û rêxistinên demokratîk, lîberal yên Tirk ku ji Kurdan re dost in jî biguhere. Nemaza di van demên dawiyê de ji TDKP 6 kes kuştin, ji TKP-ML gelek kes revandin, xeteriyê ku mezin e. Nîşana xirabiyê ye û ew dibê şerê nav Kurd û miletên din yên li Kurdistanê dijin.

5- Bi taybetî jî di van demên dawiyê erîşên li ser gundên Tirkan yên li Bakûrê Kurdistanê, gelek xetere.

Baş tê zanîn ku li Bakûrê Kurdistanê bi gelê me re Ereb, Tirk, Ermenî, Sûryanî û miletên din bi hev re dijin. Ew tiştê gelek tebîî ye. Di eynî wextî de bo Kurdistanê dewlemendiyek e. Gelê Kurd di pêşeroj de jî mecbur e, ku bi wan miletan re di çarçewa aşitî, demokrasiyê de bijî. Li Kurdistana azad û demokratîk, hemî miletên din jî dê xwediyê mafên milî û demokratîk û mirovane bibin.

Ew erîşên PKK, ji aliyê ve dixwaze dilê Kurdên wasat û ji aliyê ve jî kesên ku ji bo mezheba xwe di bin ta de ne qezenç bike. Lê li aliyê din, xizmetî hesabên dewletê dike û di nav Kurd û miletên din de dijminatîyê çê dike. Hêzên nijadperest û beşek ji yên dewletê jî di van rojên dawiyê de ji vê pîrsê îstîfade kirin û ji Erzurumê, miletên ne Kurd dan meşandin. Di rojên pêş de ew karê PKK, ji bo organîzekirina "**paqijkirina etnik**" dibu bîngê, ji vê yekê jî Kurd, ji sedîsed zerar dibînin. Ji bo ku Tirkiye ne Yugoslavya ye û Kurdistan jî ne komara Bosna-Hersek e. Li Yugoslavyayê, şer bi wasitên di sewiya hev de didomîne û hemû miletên li wir piştgiriya navnetewî vekirî û girtî digrin.

7- PKK, gerek riya aşitiyê û demokrasiyê negire. Taktîkên PKK, ji bo ku şer û kuştin zêde bibe, sedeman çê dike. PKK, bi şerfiroşiyê dibê sedem ku gelê Kurd zerarên mezin bibîne û an jî hêzên dewletê gora dilê xwe planên xwe pêk bînin. Şerê azadîxwazî û rizgarîxwaziyê "**Şerekî Parastina Meşru û Maf Qezençkirinê**" ye. Ji bo vê yekê, gerek gor wê taktîk bê meşandin. Ji bo ku PKK di van taktîkan de gelek bêperwa ye, di çarçewa navnetewî de tevgera Bakûrê Kurdistanê prosesa legal-huquqî nikare qezenç bike û wek tevgera terorîst tê qebûl kirin.

PKK, wê şerfiroşîya xwe nebes li Tirkiyê didomîne. Li derveyî welêt jî van taktîkên xwe dimêşîne. PKK, çawa ku li Tirkiyê gihîjtîye wê reyê ku dê bi darê zorê her tiştê bide qebûl kirin (ku gelek şaş difikire); ew difikire ku bi Ewrûpayan jî bi wî awayî xwe bide qebûl kirin. Ew nêrîna tu fêde jî nagihêjîne gelê

Kurd.

Ew helwesta PKK, ji nuha de ji siyaseta eniya milî ya navnetewî, ji derveyî daxwaza rêxistinên din diyar dike. Gor van taktîkan, siyaseta eniya milî ya navnetewî li dijî Ewrûpayê ye û dijminatîya Emerîka "emra-fermiya xwedê" ye.

8- PKK, gerek kesekî welatparêz rê - ku ew kesa mûmkûn e ku ji aliyê fikrî ve li hemberî PKK be jî- gerek nebêje "ajan û hevalbendên dewletê" û pişt re wan kesan bikûje.

9- PKK, ew siyaseta ku li hemberî "parazgerên gundiyan" û malbata wan dimeşîne, gerek biguhere. Ew tekoşîna li hemberî "parazgerên gundiyan" gerek bi awayê siyasî be. Heger PKK wê taktîkê jî qebûl neke, gerek hedefê teng bike, zerarê nede malbat, zarok, pîr û kalen "parazgerên gundiyan" Ew kesên tîn kuştin, beriya her tiştekî însan in, pişt re jî Kurd in. Mafê jiyane yên wan kesan heye, mafê tu kesî nîne ku jiyana wan ji holê rake.

Ew taktîka PKK sê encaman diafirîne. Encama yekemîn, PKK, rê dide ku hêzên dewletê jî gelek hêsanî mirovên Kurd bikujin û gundan wêrane bikin. Encama duyemîn, PKK rê û meşruiyetê dide kuştina dewletê jî. Dema ku mafê PKK hebe ku jiyana kesekî ji holê rake, ew ji bo dewletê jî derbas dibê. Encama sêyemîn, gelek caran PKK, di bin vê taktîkê de ew kes û gundiyan ku bi PKK re nînin û muxalifên PKK ne jî dikuje.

10- PKK, gerek dibistana neşewitîne û mamostan nekuje. PKK bi vê taktîkê, diyar dike ku li hemberî dezgehên dewleta Tirk û helandinê (asimilasyonê) şer dikin. Gelo helbet e ku Kurdan mafên wan heye ku bi ziman û çandîya xwe perwerde bibin û li dibistanê Kurd bixwînin. Lê hezar mixabin. Gelê Kurd îroj jî vî mafê xwe bêpar e û welatparêz û hemû dezgehên Kurd jî ji bo vî mafi di nav tekoşinekê de ne. Lê, ew nayê wê maneyê ku îro dibistanên heyî bişewitînin. Gerek em ji dibistanê heyî heta dawiyê îstifade bikin. Wek tê zanîn, ew kesên îro tevgera Bakûrê Kurdistanê dimeşînin jî, di van dibistanan de xwendine.

Pirseke din jî ew e, ku dema ku ew dibistanan hatin şewitandin gerek alternatîva wê jî bê diyar kirin. PKK û tevgera Kurd bi giştî jî wê nikare pêk bîne. Tiştê trajedîktir jî ew e ku PKK bi xwe jî li qampên xwe mirovên xwe bi Tirkî perwerde dike û serokê PKK bi xwe jî gelek caran îtiraf kiriye ku piştî serxwebûna Kurdistanê jî, 40 salî dê hewcedarî Tirkî bibin!

Disa ew şewitandina dibistana dibe sedem ku xortên me nexwenda û nezan bimînin. Ji wê jî bîr û reyên otorîter, ne demokratîk û ne mirovane îstifade dike.

11- PKK, gerek avayiyên aborî, civakî yên li Kurdistanê jî xirab neke. Nebe sedem ku dewlet, dest jî avayîyan berde. Lewra ew avayîyan ji bo Kurdistanê azad jî pêwîst in.

12- PKK, gerek kêmtir in, pîvanên dijminên xwe yên pozîtîv qebûl bike. Ji bo vê yekê jî beriya 18-20 saliyê xortan neke gerilla û ew kesên li dibistana navîn û bilind dixwînin jî neke gerilla. Di vê merhelê de xuya ye ku gerilla jî hewcedarî wan zarok û xortan nîne. Xwendina wan xortan, di pêşerojan de ji bo avakirina welêt gelek pêwîst e.

13- PKK, gerek li hemberî azadiyên çapemenî, fikrî û rêxistinî hurmetkar be. Dema ku ew hurmetkar nebe, nikare ji dewleta Tirkî wan azadiyan bixwaze. Di van rojên dawiyê de, bi zorê gedexe kirina rojnameyên Tirkan û parti-

yên siyasî tiştêkî gelek xeter e û ji bo ku hêzên dewletê azadiyan ji holê rake, dibe bingeh.

Gor biryara PKK, dewleta Tirk jî dikarê bi zorê milletvekiliyên Kurd bavejin derveyî meclîsê; DEP bigrin, kovar û rojnameyên Kurdî qedexe bikin.

Gelo ev rast dibe? Heger ew ne rast e, em çima ji bo ku dewlet planên xwe pêk bîne, em dibin pêşeng?

14- Pirs girîngtir, siyaseta ku ji aliyê PKK ve li hemberî Dewleta û Hukûmeta Federe ya Başûrê Kurdistanê tê meşandin, gerek bê guhartin.

Ew siyaseta şaş ya PKK di sala 1992'an de bû sedem ku li Başûrê Kurdistanê şer çêbibe. Belê dewletê cîran jî dixwastin ku di navbeyna PKK û hêzên hukûmeta Kurd de şer çêbibe. Lê ji wê girîngtir siyaseta ku ji aliyê PKK ve dihat meşandin bû sedema bingehî. Lewra PKK, meşruiyeta Dewlet û hukûmeta Federe ya Başûrê Kurdistanê û qanûnên wan qebûl nedikir. Gor xwe li herema Behdînanê hukûmeta xwe jî îlan kiribu (!!). Ew dihat wê maneyê ku PKK ji partiyên Başûrê Kurdistanê re jî hurmet nake û xwediyê Başûrê Kurdistanê û heta hemû Kurdistanê ye jî. Ew jî PKK, dikir rêxistineke êrişker, otorîter û nûfuz belavkirinê.

Piştî wê şerî, Başûrê Kurdistanê û bi giştî tevgera Kurdistanê zerareke mezin dît û hêzên dewleta Tirk êrişî Başûrê Kurdistanê kirin. Di encamê wî şerî de di navbeyna Hukûmeta Kurd û PKK de peymanek çebû. Ew pîvanên di peymanê de hatibûn qebûl kirin, pîvanên gelek maqul bûn û tixûbên danûstandina hêzên Kurdistanê diyar dikir.

Nuha PKK, wan şertan qebûl nake û peymanê bi cîh û cîh nake; PKK êrişî hêzên Başûrê Kurdistanê û bi taybetî jî PDK (Yekgirtin) dike. PKK, di vê pîrsê de ne heqe. Heger wê neheqî û şaşiya xwe bidomîne, ew liber eniya Bakûrê Kurdistanê jî dibe astengiyê bingehî.

15- Gerek bi zorê jî gel perê nayê civandin. Tevgera milî bi awayekî dilsozî û demokrat dema ku meşiya, ji gel re refaxê û azadiyê pêk dîne...

Türkiye’de Hak Ve Özgürlükler Sorunu; KÜRTLERİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ VE DEP (II)

Kürtler her millet için geçerli olan haklarını kullanmak istiyorlar. TC Devleti bu halk kullanımını kabul etmek zorundadır. Böyle olmazsa, ayrılmak kaçınılmazdır.

Dünya ve Kürt milletindeki gelişmeler, değişmeler; Kürt milletinin kendi ulusal demokratik hak ve özgürlüklerini yeni bir düzeyde ve belirli bir bilinç aşamasıyla kullanma noktasına gelmesinin ötesinde, bu hakları kullanmakta kararlılık göstermekte. Bu, Kürt milletinin de en doğal hakkı olduğu kadar, dünyadaki yeni, insancıl yapılanmanın; insanlığın topyekün gelişim değişiminin, ileriye atılım yapmasının da bir gereği olarak belirlenmektedir.

Burada ortaya çıkan birinci saptama şu: Dünya eski dünya değil, iki sistemli yapılanmanın son bulması, dünya için yeni bir proses belirlemekle birlikte, milletlerin yeniden kimlik tazelemeleri olayı öne çıkan belirleyici bir olgu olmuştur. Bu durum, sadece şekli ve karton fedaratif ve konfederatif devletler biçiminde örgütlenen milletler için değil; devletleşemeyen, Kürtler gibi kimlik oluşturulmasında geç kalan milletler içinde geçerlidir.

Bundan dolayı, Kürtler bu gelişmeden yararlanarak daha ileri bir adım atmaya istemektedirler. Bu Kürt milleti için, bir varolma-yokolma ve kimlik mücadelesidir. Böyle olunca, Kürt milletinin daha sert mücadelelere, belki de dünya rasyonelleriyle çakışmayan, çatışan kurlsız mücadelelere atılmasının koşulları var demektir.

İkinci Saptama: TC Devleti’nin, dünyadaki ve Kürt milletindeki bu değişikliği görmesi ve anlaması gerekir. Bunu anlamak demek, Kürt olayının eski ata-dede mirası olan askeri metodlarla bastırılmasını öngörmesi değil; nefsi bir terbiye için hazırlanması demektir. Türk devleti ve milleti gerekli koşullara da sahiptir. Türkler ve Kürtler, Kürtlerin özgür iradelerinin sonucu olmasa da, yüzyıllardır birlikte yaşamaktadırlar. Karşılıklı vefa borcu; birbirine geçmişleri vardır. Ayrıca, son yıllarda resmi devlet politikasında değişiklik istekleri (Özal’la başlayan ve diğer siyasi liderlerde şu veya bu düzeyde ifadesini bulan), belirli bir gelişimi anlatmaktadır. Bunun için, yeterli olmasa bile, durumu değiştirmek için, belirli bir birikim sağlanmıştır.

Üçüncü Saptama: TC Devleti, dünyalı ve özellikle de batılı olmak istiyorsa, eski tutucu, gerici, faşizan rasyonellerinden kurtulması demokratik ve çağdaşlaşması gerekir. De-

mokratik ve çağdaşlık, farklı kültürlere, milletlere saygıyı, onların hak ve özgürlüklerini kabul etmeyi öngörür. Yoksa, çağ ve tarih dışı kalmak kaçınılmaz olur.

Bu da TC Devleti'nin ve milletinin, Kürtlerin de kendilerikadar hak sahibi olduğunu kabul etmesinden geçer.

Dördüncü Saptama: Kürtler , Türkleri ve TC sınırları içinde yaşayan tüm halk topluluklarını tanımakta ve onların haklarına saygı duymaktadır. Asıl inisiyatif, TC Devletinden ve milletinden beklenmektedir. Eğer TC Devleti'nin sorumluları (siyasi partileri de dahil bütün kurum ve kuruluşları) ve Türk milleti, bu inisiyatifi gelişmezse, iki millet arasında ve özellikle de Kürt milleti ile TC Devleti arasında şiddetli bir çatışmaya, gelişmeler gebedir. Bugün varolan çatışmalar, oldukça mevzi ve sıradan çatışmalardır. Gelecek günler, daha kapsamlı ve geniş çatışmalara gebedir. Bu çatışmalar, belki de TC devleti tarafından bastırılacaktır. Ama bu bastırılma geçici olacağı gibi, Türk milletine de çok büyük zararlar verecektir. Bu anlamıyla en büyük sorumluluk TC Devleti'nin sorumluları ve Türk milletinin omuzlarındadır.

Elbet karşılıklı şiddetli bir çatışma, Kürtlerin Türklerle birlikte yaşama isteğini ortadan kaldıracak; Kürtlerin Türk milleti ve onun devletinden boşanması kaçınılmaz olacaktır.

Beşinci Saptama: Kürtler Türk milletiyle eşit koşullarda, istisnasız bütün haklarına kavuşmuş bir biçimde birlikte yaşamak istiyor. Bu eğilim ve istek, sorunun çözümünü kolaylaştırmada ciddi bir veri oluşturuyor. Bu verinin değerlendirilmesi de, hakim olana, bugüne kadar Kürtlerin hiç bir insani, demokratik ve ulusal haklarını tanımayan TC Devletine aittir.

Çözüm basittir. Yeterki TC Devleti istesin...

Sorunun çözümü, insanca, milletlerin karşılıklı çıkarları ve insanlığın gelişkin rasyonellerine göre ele alındığı zaman oldukça kolaydır. Sorun çözüldükçe de, hiç bir tahribata yol açmayacaktır. Ayrıca milletlerin son bir kaç yılda gösterdikleri pratik ve evrimleşme de, sorunun çözümünün kolay olduğunu gösteriyor. Basit olan ve rededilmesi zor olan dört çözüm biçimine işaret edilebilir.

Birinci Çözüm Biçimi: Osmanlılar ve akabinde TC Devleti, Kürdistan, egemenlikleri altında tuttular; Kürdistanı sahiplendiler. Çoğu zaman da, Kürdistan'ın kendileri için yük olduğunu da gördüler, dile getirdiler. Son zamanlarda da, Kürdistan'ın bir yük olduğu, Türk aydınları ve liberal siyasetçileri arasında bir görüştür. Öyleyse, Kürtler serbest bırakılır. Kürtler kendilerine, iradeleriyle çeki düzen verirler.

TC Devleti, bunun bir karmaşıklığa yol açacağını ileri sürebilir. O zaman sorun, Kürt milletinin siyasi ve ulusal kurumları taraf kabul edilerek Birleşmiş Milletler'le ortak inisiyatif çerçevesinde bir çözüme vardırıılır. Bu çözüm biçiminde, Anadolu'da yaşayan Kürtler isterlerse Kürdistan'a giderler, istemezlerse; TC Devleti tarafından onlara kültürel, siyasi ve idari özgürlükler ulusal kimlik çerçevesinde tanınır.

İkinci Çözüm Biçimi: TC Devleti ve onun siyasi sorumluları, Kürtlerin varlığı ve onların siyasi temsilcilerini kabul ederler. Birlikte yaşamayı öngörürler. Bu birlikte yaşamının, yeni bir hukuksal, siyasi, idari v.b. tarzda olduğunu benimsin. Bu kabullerden sonra Kürtlerin siyasi temsilcileriyle oturup, eşitlikçi bir temelde yani bir siyasi statü konusunda anlaşmaya varırlar.

Bu yaklaşım elbette ki TC Devletinde yapısal değişikliği öngörür. Ama, bu değişiklik Türkiye'yi demokratik ve çağdaşlaştıracığı gibi; büyük bir dünya topluluğu haline de getirir. Tayin edilecek siyasi statü: "İki ulusluhatta daha fazla - Federal Bir Devlet", İki Cumhuriyetli Demokratik Bir Federasyon" veya "Konfederasyon" biçiminde olabilir.

Üçüncü çözüm biçimi: Yukarıdaki iki çözüm biçimi için koşullar yoktur, yine birlikte yaşama koşullarının yaratılması yoluna gidelim" denir. Böyle olunca, Kürtlerin kabulü temelinde yasal ve hukuksal düzenlemelere gidilir. Bu yasal ve hukuksal düzenleme ile birlikte kurumlaşma sorunu; Kürtlerin siyasi örgütlenmesi dahil tüm hak ve özgürlüklerini kullanması koşulları yaratılır. Kürtçe radyo, televizyon, okullar v.b. açılır. Kürt kimliğine duyulan bu saygı temelinde, giderek birlikte yaşamının yeni koşulları referandum yoluyla gerçekleşir. Gerçekten de bu evrimleşmede, karşılıklı hakların düzenlenmesinde eşitlikçi ve adaletli, hukuksal, demokratik performans gösterildiği zaman; koşullara uygun siyasi statü tayini zor olmaz.

Belki de bu gelişme, federal, federasyon, konfederasyon, Amerika ve Avrupa tarzı birlikte yaşama siyasi biçimleri ortaya çıkarır. Ya da sosyalist sistemin yıkılmasından sonra; S. Birliği'nde sancılı olan, Çekoslavakya'da sancısız olan bağımsızlaşma sürecini belirler. Buna hazırlıklı olan milletler olarak da, sonuçlarına katlanmak zor olmaz.

Dördüncü çözüm biçimi: Tarafların karşılıklı ve özellikle Kürt milletinin iradesine dayanmayan, karşılıklı kabullere yatkın olmayan, Kürtlerin kendi hak ve özgürlüklerini kullanması için kendi başlarına bırakılması ve onların tayin ettiği mücadele biçimlerinin üzerine şiddetle gidilmesidir. Bu yolun her iki millet için nasıl çetin ve tahrip edici bir yol olduğuna, yukarıda da belirtmişim.

KÜRTLERİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ VE DEP

TC Devleti'nin kuruluşundan sonra, Kürtlerin, "Kürt" ve "Kürdistan" ismiyle örgütlenmelere gidemediğini; bunun için gizli koşullarda örgütlendiklerini de geçen yazımda dile getirmiştim. Ama, Kürtler sürekli değişim ve dönüşümlerle karşı karşıya kalan bir millet olarak; hak ve özgürlükler alanında gerekli genişlemeleri sağlamak, legalizasyonu gerçekleştirmek ve hukuksal konumların kazanılmasını yaratmak için örgütlenme alanında, sistemi ve hukuksal yapılanmayı zorlayan davranışlardan da geri kalmamışlardır.

Kürt insanı örgütlenme açısından bir kaç davranış göstermiştir.

Davranışlardan biri; Kürt insanının, kendisi için örgütlenme ve politika yapma özgürlüğüne sahip olmadığı için, Türk siyasi partilerinden uzak kalmışlardır, böylece politika dışında kalmayı kendileri için daha yararlı görmüşlerdir. Ama seçim dönemlerinde konjoktürel duruma ve kendi güncel çıkarlarına göre, partiler karşısında tutum takınmıştır. Bu davranışta, bir liberallik vardır. Bu davranışta özellikle politikleşmeyen yurtsever ve tarafsız; Türk devletiyle bütünleşmek istemeyen ve Kürt milletine zararlı tutumlarından kaçınan Kürt insanının tutumudur.

Davranışlardan ikincisi; Kürt insanı Türk siyasetinin bir parçası olarak tutumunu tayin etmesidir. Bu da Türk siyasi partilerinden birine üye olmak, onun yöneticisi ve savunucusu olmak şeklinde, bir davranış biçimi olarak kendisini dışa vurur.

Bu Kürt insanının tutumu, daha çok TC Devleti ile bütünleşmeyi, entegrasyonu benimsemeyi ifade eder. Bu davranışın da, Kürt egemen kesimlerinin en güçlülerde, metropole açılmış kesimlerde ve yüksek bürokratlarda çözümlenebilmekte. Bu davranış ve ilişki tarzında, çıkarlar açısından ciddi bir çatışma, rekabet ve sertlik sözkonusudur.

Davranışlardan üçüncüsü; Yurtsever Kürtlerin ve özellikle de örgütlü kesimin, Türkiye'de demokratikleşme sürecini gerçekleştirecek, demokratik hak ve özgürlükler alanında genişlemeyi sağlayacak liberal, demokrat ve sol Türk siyasi partilerine üye olmadan, onların desteklenmesi doğrultusunda gösterilen davranıştır. 12 Mart darbesinden sonra CHP'nin ve 12 Eylül'den sonra SHP'nin desteklenmesi bunun en somut örnekleridir.

Davranışlardan dördüncüsü; Politikleşmiş Kürt yurtsever insanının tutumudur. Bu yurtsever kesim, iki kategoriye oluşturmaktadır.

Bu kategoriden biri; Kürtlerin ve Kürt milletinin kendisi için siyaset yapmasını ve bunun için Kürt örgütlenmesini öngören kesimdir. Bu kesim, gizli planda Kürt örgütlenmesinin kurucusu, üyesi ve yöneticisi olurken; döneme uygun düşen gelişmelere bağlı olarak TC'nin siyasi ve hukuksal sistemini zorlayarak, "Kürt" ve "Kürdistan" ismi taşımayan demokratik yığın örgütlerinin yaratılmasına yönelik bir tutum içinde olmayı uzun bir dönem yeğledi. Gelinen aşamada, "Kürt" ve "Kürdistan" ismini taşımayan siyasi partilerin oluşturulması ya da "Kürt" ve "Kürdistan" isimli siyasi partilerin oluşturulması çabasını da, bu davranışın içinde saymak mümkündür.

Bu kategori içindeki yurtseverlerin küçük bir kesimi de, Türk ilerici ve demokrat partileri içinde yer alarak, Kürtlerin hak ve özgürlüklerinin kazanılması sürecine katılma yolunu seçmişlerdir.

İkinci Kategori; "Kürt" ve "Kürdistan" isimli gizli bir partinin kurucusu, üyesi ve yöneticisi olmayan; olmak da istemeyen Kürt yurtseveri kategorisidir. Bu kategori, her dönemde Kürt hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilebilir şartlarının olgunlaştıracağı liberal demokrat ortamlarda ve siyasi partilerde yer almışlardır. TC'nin siyasi partiler yaşamının 1946'dan sonra "çoğulculuşması" ile birlikte, Demokrat Parti'de, 1960 darbesinden sonra TİP'de, 12 Mart 1971 darbesinden sonra CHP'de ve 12 Eylül'den sonra SHP'de Kürt yurtseverlerinin yer alması bunun en somut örneğidir.

HEP ve DEP, Kürt insanının gösterdiği son üç kategorik davranışın bir sentezini oluşturmaktadır. TC Devleti'nin siyasal ve hukuksal sistemi içinde, kendine özgü bu sentezi oluşturanların ve bu partilerin kendilerinin de doğru dürüst tamamlamadıkları, bundan dolayı da tavır netliğinin ortaya çıkmadığı, görevlerin bir türlü netleştirilemediği ve kendi kimliğini açıkça ortaya koymayan, "çoğu yönleriyle ne olduğu belli olmayan" bir hilkat garibesi olma özelliklerini de göstermektedir. Bu sürecin, yeni tanımlara kavuşturulması gerekir. Bu süreç tanımının ve davranış niteliğinin sağlanması bir öncel olarak kabul edilebilir. Benim çabam da bu çizgide ve temelde bir uğraştır.

Niçin HEP? HEP, Bilinçle mi Tayin Edilen Bir Süreçti?

12 Eylül askeri yönetiminden sonra, darbenin hışmına uğrayan sadece devrimci demokratik kurumlar, örgütler ve kişiler olmadı. Bu askeri yönetim, genel olarak devlet siyasetinin sivil yanını ve siyasi sivil kadroyu da karşı aldı. Askeri yönetimin kendisini gerekçelendirirken, siyasal partilerin görevlerini yapamadıklarını, siyasi partilerin rekabetlerinin Türkiye'yi anarşiye götürdüğünü ve sivil siyasi kadroların şahsi hırs ve menfaatlerinin felakete yol açtığını büyük ölçüde öne çıkardı. Askeri yönetime gerekçe oluşturan devrimci demokratik, Kürt ulusal demokratik hareketi gibi, Türk siyasal partileri ve sivil siyasi kadrolar da bunun bedelini ödedi. Türk siyasal partilerinin kapatılması, mallarına el konulması, yöneticilerinin gözaltına alınması ve siyaset yapmaktan men edilmeleri de herkesin birlikte yaşadığı sonuçlardı.

1983 yılında, Türk siyasal partilerinin yeniden kurulmasına izin verildi. Ama, askeri yönetim tarafından kapatılan siyasal partilerin yöneticilerinin "parti kurma yasağı" devam etti. Ayrıca askeri yönetimin tasvip etmediği ve onaylamadığı sivilde, parti kurucusu olamadılar. Böylece, askeri yönetim sonrası yeni siyasal partilerin kurulması ve giderek ANAP'ın Turgut ÖZAL öncülüğünde iktidarı ele geçirmesinden sonra gerçekleştirilen referandumla "siyaset yapma yasağının kaldırılması" süreci, kendine has özellikleri taşıdı. O sürecin bir yığın roman, hikaye, mizah yazılarına ve siyasi makalelere konu olduğu bilinmekte.

Askeri yönetimin, Türk siyasal partilerini kapatması ve "Kürt" ve "Kürdistan" ismini taşımayan yığınsal toplumsal-demokratik örgütleri ve kültür kurumlarını da yasaklamasıyla, Kürtler ve özellikle de gizli örgütlerde üye ve kurucu olmayan yurtseverler, siyaset yapma konusunda büyük bir sarsıntı geçirdiler. Bu sarsıntının, değişik boyutları söz konusu oldu.

Bu boyutlardan biri: Bir kesim yurtseverin siyaset yapmadan uzaklaşması, bir Kürt olarak yapabilecekleriyle kendisini sınırlandırması. Daha bir başka ifadeyle, kendi dışındaki siyasal gelişmeye kendisini endekslemesi oldu.

İkinci boyut: Kürt yurtseverliğine ve o günün koşullarında yapılanan Kürt siyasal parti ve örgütlerine tepki duyarak, savrulan yurtsever bir kesim oldu. Bu kesim, Kürt sorununda çok uç talepler ileri sürmesine rağmen, bu talepleri gerçekleştirecek bir siyasal örgütlenme yaratamayan bir konumu korudular.

Üçüncü boyut: Kürt hareketinden umut kesen, ama devletle de bütünleşmeyen yurtsever kesim.

Dördüncü boyut: Belirsizlik içinde olan, güçlü bir arayışa yönelmeyen, nesnel gelişme sonrasındaki bir siyasal gelişme ile çakışmaya hazır halde olan bir kesim.

Kürdistan'da, 1) Askeri yönetimin saldırılarına doğrudan hedef olmamak, kendini koruma güdüsüyle, 2) Türkiye'de demokratikleşmenin gerçekleştirilmesinin Kürt hareketine ve Kürt halkına dolaylı da olsa yardımcı olacağı gibi faydacı bir güdüyle; Türk siyasal partilerine yönelik oldu. Bu konseptte uygun düşen siyasal parti, Sosyal Demokrat Halkçı Parti olduğu için, Kürt yurtseverlerinin içinde yoğunlaştığı bir siyasal parti oldu. Sosyal Demokrat Halkçı Parti'ye olan bu olumlu yaklaşım, uzun bir dönem sürdü. Kürt yurtseverleri, üye olarak, parti yöneticisi ve parlamenter olarak Kürt ulusal demokratik haklarını dile getirmeye çalıştılar. Mahmut Alınak, İbrahim Aksoy ve Adnan Ekmen'in parlamentoda Kürtlerin haklarını dile getirmeleri, ulusal ve uluslararası planda büyük bir etki yaptı. SHP, Kürt sorunu ile ilgili bir program arayışına girmek zorunda kaldı. Bu gelişmelerin hepsi, Kürtler içinde ciddi bir hareketliliği yarattı.

Kürt yurtsever hareketinin ülke içinde ve dışında, kendisine özgü örgütlenmesi, SHP'yi zorlamaya başladı. Bu zorlamalar ilk planda İ. Aksoy'un ihracıyla somut bir karşı tutuma dönüştü. İ. Aksoy hakkındaki karar, "perşembenin gelişi çarşambadan bellidir" sözünün gereği işin orda durmayacağını, yeni boyutlar kazanacağını gösteriyordu. Çünkü Kürt sorunu, SHP içinde ciddi tartışmalara yolaçmakta olan, bir sorun olmaya ve tırmanmaya devam etti.

1989 yılında, Paris'teki Kürt Enstitüsü'nün gerçekleştirdiği Uluslararası Kürt Konferansı'na SHP'deki Kürt orijinli milletvekillerinin katılması, bardağı taşıran son damla oldu. Konferansın birinci günü, gecenin geç vakitlerinde olağanüstü toplanan SHP yönetimi, Kürt konferansına katılan Kürt orijinli milletvekilleri Disiplin Kurulu'na sevketti. Kürt orijinli milletvekilleri, Disiplin Kurulu'nun kararını beklemeden SHP'den istifa ettiklerini ilan ettiler. Bu istifalar, Türk orijinli belli bir ilerici kesimin de istifasını gündeme getirdi.

Bu gelişmenin akabinde, SHP içindeki Kürtlerin ezici çoğunluğu, SHP yönetiminin tutum ve politikalarına tepki göstermek, protesto etmek için SHP'den istifa ettiler. Bu tepki, ulusal bir tepkiye dönüştü. Bu ulusal tepki, Kürtlerdeki diğer güdülerle karışık bir biçimde kolektif ulusal bilincin gelişmesinin önemli, duyarlı, ciddi ipuçlarını sunuyordu. Böylece, SHP'deki Kürtlerin ezici çoğunluğu, vefakar bir tutumla kendi insanına sahip çıkıyor, uzun vadeli çıkarları ön plana çıkarıyordu. Bu, aynı zamanda yasal hukuksal düzlemde Kürtler için yeni bir arayışın basamağını da oluşturuyordu.

Oysa bu gelişmeden kısa bir dönem önce İ. Aksoy'ların SHP'den ihraç edilmesi, yine yurtsever ve demokrat Kürtler arasında belli bir tepkiye yol açmasına rağmen; o günkü koşullarda yeterli düzeyde subjektif dokunun ortaya çıkmaması ve güncel endişenin daha da ağır basması, SHP'den büyük bir kopuşa ve Kürt ulusal tepkisine varacak bir düzey yaratmamıştı.

O günkü gelişmelere dönüp baktığımızda, SHP içindeki ve dışındaki Kürt yurtseverlerinin böyle bir gelişmeye hazırlıklı olmadıklarını, " ne yapacakları, nereye yönelecekleri konusunda bir belirliliğe sahip olmadıklarını da saptamak zor değildir. O dönemdeki tartışmalar da, bu saptamamızı doğrular niteliktedir.

SHP içindeki Kürt unsurlar bir noktaya kendiliğinden gelmiş oluyorlardı. Bu kendiliğinden geliş (ki hayatın organikliğı de bu süreçtedir) sürecin bilinçli, programlı ve planlı bir biçimde gelişmediğinin en somut izahlarını sunmaktadır. Bu da gelinmiş olan noktada daha çok belirsizliklerin hükmettiğinin ve kararsızlıkların taht oluşturduğunun bir ifadesiydi.

Gelişme Kendiliğinden de Olsa "Ne Yapmalı?" Sorusuna Yanıt Gerekliydi...

SHP içindeki Kürtlerin ezici çoğunluğunun SHP'den Kürt haklarının savunulması ve kazanılması için ayrılmaları, onların önüne "Ne yapılması gerekir?" sorusunu koyuyordu. Bu sorunun çözülmesi, Kürdistan'daki gelişmelerin ve SHP içindeki sorunların yoğunlaşmasının baskısı altında, hızla bir yanıt bulmak durumundaydı.

SHP'den ayrılan Kürtler, ilk planda SHP'den birlikte ayrıldıkları Türk demokrat muhaliflerle sorunlarını tartışmaya ve çözüm alternatifleri üretmeye başladılar. Bu arayışların sahiplerinin Kürt ve Türk demokratları olmaları, istemlerin dışında, partinin ulusal orijinini belirliyordu. O da partinin Kürt ve Türk demokratlarının ortak partisi olacağıydı. Esas olarak da hakim siyasi kültür ve geldikleri parti geleneğinin bir gereği olarak da, Türk ulus orijinini genel ve belirgin çizgilerinin, parti tanımında temel alınmasının ön kabulü ortaya çıkıyordu.

Ama o günkü koşullara bakıldığında, SHP'den ayrılan Kürtlerin bilinçleri bulanıktı. Hem partinin ulusal orijini ve hem de partinin dokusal bileşimi konusunda, belirsizlikler vardı. Onun ötesinde, gelişme kendiliğinden ortaya çıkan bir gelişme olduğundan, SHP'den ayrılan Kürtler bu konular üzerinde hiç bir zaman düşünmemişlerdi ve hatta düşünme gereği de görmemişlerdi.

SHP'den ayrılan Kürtlerden bir kısmının, radikal Kürt hareketi ve örgütlenmesinden gelmiş olmaları ve bir kısmının sığ da olsa radikal hareketlerle ilişkili olmaları, artı parti girişimleri sonrasındaki arayışların zorunlu olarak bu insanları yönelttiği araştırma ve incelemeleri çok ciddi sorunların gündeme alınmasını belirli bir düzeyde kamuoyunda da netleştirmeye başladı.

Ayrıca, SHP'den ayrılan Kürtlerin tek başlarına ve ya birlikte ayrıldıkları Türk demokratlarıyla, karşı karşıya olunan parti sorununu çözmeye yetmeyeceklerini de kavramaları, ya da parti sorunu o aşamada çözülsün bile,, partinin istikbalinin onun dışındaki Kürtlere bağlı olduğu gerçeği, bu sorunları daha yakıcı ve önemli bir biçimde gündeme soktu.

O evrede, özellikle de Türk siyasi hayatının dışında Kürt siyasi hayatını örgüt, bilinç, siyaset, program ve eylem planında bağımsızlaştıran yasaklı Kürt kesimlerinin, bu sorun üzerinde tartışmaları fazlasıyla yoğunlaştırması ve ortaya çıkan süreci ciddiye alarak, bütünlüklü bir demokratik yurtsever yapılanmaya yönelişin olanaklarını yaratma çabası, daha ciddi bir sorun oldu.

Radikal ve Yasaklı Kürt Kesimlerinin Tutumu, Sürecin Önemli ve İncelenmeye Değer Bir Boyutudur.

SHP'den ayrılan Kürtlerin, birlikte ayrıldıkları Türk demokratları ve onların dışındakilerle; yurtsever Kürtlerin de içinde bulunduğu Türk demokrat siyaset yapılanması ve örgütlenmesinin normları içinde bir atılımı yeterli görmekte haklılıkları da söz konusuydu. Ama radikal ve bağımsız bir siyasi alan yaratmış olan Kürt kesimleri için bu yeterli olamazdı. Bundan dolayı da, radikal kesimdeki sıkıntılar daha büyüktü. Bu kesimin, genelleksel ideolojik karakterinden dolayı da, sorunu uç noktalarda tartışması da bu sürecin ana unsurlarını oluşturacaktı.

Bugünden o güne biraz göz atmak, hem yararlı ve hem de Kürt siyasetinin garipliklerini sergilemesi açısından bir zorunluluktur.

Teslim etmek gerekir ki, radikal ve yasaklı Kürt kesimleri ve siyasetçilerinin çoğunluğu, o dönemde legal örgütlenmenin biçimlerini bulmaya çalışıyorlardı. Bu çabalar, belirli ürünlerde vermişlerdir. Ama, legal örgütlenme çabaları, hiç bir zaman legal bir Kürt partisine uzatılacak kadar ileri gitmemişti. SHP'deki istifalar ve SHP'li Kürtlerin ezici çoğunluğunun ulusal bir tepki biçimini ortaya çıkarmaları, legal partileşme açısından Kürtler için olanaklar yaratırken, aynı zamanda Kürt siyasetçilerinde de, beklenilmeyen bir durum ve gelişmenin de şaşkınlığını gündeme getiriyordu.

Kürt siyasi kesimlerinin, hem sayısal hem de düşünsel olarak marjinal olanları, geleceksel ideolojik değerlerin de güdücülüğünde Kürt legal siyasal partileşmesinin mümkün olmadığını, şartları olsa bile böyle bir girişimin devlete hizmet edeceğini ileri sürerek, bu sürecin dışında kalmayı yeğlediler. Bu süreci ciddiye alan Kürt kesimlerinde de üç ana çizgi vardı. Bu çizgilerden birincisi, *PKK'nin* temsil ettiği çizgiydi. PKK 12 Eylül öncesinde, legal örgütlenme sorununda tutunduğu tavrın aynısını ve en sertini gösterdi. Çünkü PKK, Kürdistan'da kendisini tek iktidar ve aynı zamanda toplum alternatifi görmek istediği; monolitiklik ve otoriterlik de ana karakteristik özelliklerinden biri olduğu için legal planda ortaya çıkacak bir Kürt partisine tahammül edemezdi.

PKK, eski geri ve ilkel ideolojik değer yargılarıyla soruna baktı. Legal planda Kürtler adına kurulacak bir örgütlenmeyi, günahkar ve devletin yandaşı gördüğünü ilan etti. Bunu ilan ettikten sonra da, böyle bir yapılanmayı ortadan kaldırmak için saldırıya geçeceğini de açık açık sözlü ve yazılı biçimde dile getirdi. Ayrıca, devletin böyle bir partiyi, PKK'ye alternatif olarak çıkardığı komplocu anlayışıyla da taraftarlarını gaza getirecek, demokratikleşme sürecinin gelişmesinin önüne geçmeye çalıştı. Tabi ki, ileriki satırlarda da tahlil edip sunacağım gibi sonuçta da işin kaymağını yemekten de geri durmadı, Makyavelizmi en hat safhaya götürdü.

Çizgilerden İkincisi: Legal siyasal yapılanmaya evet diyordu. Bu partinin, legal bir Kürt partisi olmasına gerek duymuyordu. Bu partinin, Türk demokrat solcularıyla, Kürt demokrat ve yurtseverlerinin ortak partisi olacağını savunuyordu. Elbette sahip olduğu geleneksel sol yaklaşımlarından dolayı da, kastettiği ve kurulmasını istediği legal parti, Türk ve Kürt solcularının ortak partisiydi. Tabi bu partiye de, kişilikli bir parti gözüyle bakmıyor ve partiye, hülle partisi/emanetçi parti fonksiyonlarını yüklüyordu. Ama, bu partinin hangi partinin (Kürt partisinin mi, Türk partisinin) hülle ve emanetçi partisi olduğu belli değildi.

Bu çizgiyi, TKSP temsil ediyordu. Bu anlayışını, o dönemde TEVGER içinde de hakim kılmaya çalışıyordu. Ama, bu çabaları ürün vermedi. Ve TEVGER'in diğer tarafları değişik açılardan bu yaklaşıma karşı duruyorlardı.

Bu anlayış, Kürt kimliğiyle bir yasal parti kurmaya karşıydı. Federasyonlaşma anlayışı

şını, o günkü koşullarda legal partileşme yapısına indirgerken, Türk ve Kürt solcularının partileşmesi olarak öngörüyordu.

Oysa federasyonlaşma yapılanmasının kendisi de, her düzeyde organik, dostça ve barış içinde bir ayrışmayı, ulusal kimlikle kurumlaşmaların sağlanmasını öngörür.

Çizgilerden üçüncüsü, "gelenin aşamada Kürtlerin kendi yasal partilerini kurması için, TC yasalarını zorlamak gerekir, ama, SHP'den ayrılmaların kendiliğinden ortaya çıkardığı legal siyasal parti yapılanmasının bileşimi, sürecin karakteri, yasal bir Kürt partisi için şartların olmadığını gösteriyor, şeklindeydi." "Bundan dolayı da SHP'den istifa ve ayrılmalardan sonra ortaya çıkan partileşme hareketini desteklemek, ama, dünya, Türkiye ve Kürdistan'daki gelişim ve değişim süreci, Kürtlerin yasal partilerini oluşturması, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel planda kurumlaşması için olanakların çıkacağını gösteriyor. Bunun için bu adımı, daha ileri ve daha gelişkin olması gereken adım için bir hazırlık olarak kabul etmek gerekir," diye ısrar eden kesimdi.

Bu tartışmalarında gösterdiği gibi, yasal Kürt partisinin kurulması konusunda, red cephesinde yer alanların işi kolaydı. Onlar, işin dışındaydılar, dışında kalmaya da devam ettiler. Eleştirilerini ve suçlamalarını rahatlıkla yapıyorlardı. Bunun yanında, legal Kürt partisi yapılanmasını öngörenlerin işleri zordu. Aralarında görüş birliği yoktu. Partinin ulusal kimliği ve bileşimi konusunda kafa karışıklığı ile birlikte, bir çatışma söz konusu idi.

Bundan daha önemlisi, kurulacak partinin bağımsız ve kişilikli bir parti olup olmayacağı konusundaki görüş ayrılıkları vardı. Bir kesim, yığınsal toplumsal ve demokratik örgütlerde savundukları ve uyguladıkları "güdümlülüğü" ve "hükmetmeyi" yeni parti hareketi içinde de öngörüyorlardı. İşin başında siyaset üretecek, sorunların çözümüne müdahale edebilecek bir partinin kurulmasının istenmediği de, bu anlayışın sahiplerinde açığa çıkıyordu. Bu tutumun, kurulacak partinin en zayıf, zaaf ve beyni olmayan bir iskelete yol açması için yeterli olduğu ortadaydı.

Sonuçta dışarıdan gazel okuyanlar, yeni süreçte etkin olamadılar. Sadece ve sadece sürecin birer virüsü olmaya gayret gösterdiler.

Bu süreç, HEP'i yaratmadan önce, realist Türk siyasetçilerin bu süreçten kopuşunu getirdi. Bunlardan biri de, partiye genel başkan olarak düşünülen ve buna layık da olan bir insan, Aydın Güven GÜRKAN'dı. Bu kopuş partinin ulusal kimliğinin ve bileşiminin Kürt olması gerektiğini açıkça ortaya koymasına rağmen, sürecin tayin edicisi insan gurubu aynı minval üzere hareket etti, Hep kuruldu. HEP, beyninin yüzde sekseni Türk, yüzde yirmisi Kürt olan; iskeletinin yüzde doksan beşi Kürt, o an yüzde beşi Türk olan bir parti olarak siyaset sahnesine çıktı.

Sürece virüsler girmesine rağmen, HEP'in işin başında kitlesel bir anlayış ve davranışla kurulması, sürecin organik tabiatına uygun ürünü olması, bir olumluluktadır.

Ne yazık ki, HEP, bu yığınsal karakterini koruyamadı, iç işlerliğinde kitle bağlarında demokratik prosesi geliştirip, derinleştiremedi. Önüne koyduğu görevleri çözme temelinde, yığınsallaşma ve büyüme sürecini sürükleyemeyen HEP, kolay yoldan "yığınsallaşma" ve "büyüme" yolunu seçtiğinden, sağlıksız bir yola girdi ve ters ilişkiler kurdu.

HEP'in bu anlayışla, legal partiye şiddetle karşı olan, legal parti davranışını hainlikle suçlayan kesimin pragmatizminin çakışma gösterdiği noktada, "legalizm düşmanları", bütün ideallerinden ve düşüncelerinden vazgeçerek, HEP'ten yararlanmaya, HEP'in kendisi için bir meşrulaştırma aracı haline gelmesine gayret gösterdi. HEP'i kuran kadroda, "büyüme", daha fazla milletvekili çıkarma" ve "soyut bir yurtseverlik duygusuyla" önce elini, en sonunda da beynini ve vicdanını kaptırdı.

Bu olay gerçekleşince, HEP, kendi içinde sıkıntılı bir döneme girdi. Güdümü kabul etmeyen, örgüt kurucusu yöneticisi ve üyelerinin iradesiyle düşünce ve karar üretmesini isteyen siyasetçiler, onlar karşısında etkisiz kalınca, HEP sahnésinden çekildiler. Kalanlarda, "düşmana inat", "doğrulara inat" ve "demokratik prosese inat" güdümlü hareket etmeye devam ettiler.

"SHP ile ittifak edin" denildi, yapıldı. "Falan kişileri milletvekili gösterin" denildi, o yapıldı. "SHP'den ayrılın" denildi, o da vakit geçirilmeden baş-göz üstüne yerine getirildi. Elbette bütün bunlar yapılırken de, birazcıkta "özgün" inisiyatif ve kişilikli tutumluluk"da vardı.

Sonuçta HEP'in birilerine bağlı olduğu kamuoyunca hakim görüş haline geldi. Bu bağımlılık ilişkisinin sonuçları da, kamuoyunun gözü önünde cereyan ediyordu. Özellikle HEP'in toplantılarında HEP Parti Genel Başkanı yerine A. Öcalan'a ilgi gösterilmesi, yine HEP'in programı ve düşünce konseptiyle alakası olmayan sloganların atılması, "sağır kulaklara" ve "kör gözlere" hitap ederek, işin nereden nereye geldiğini ve nereye gideceğini, bir film gibi gözlere batırıyordu.

Böylece HEP'in içi boşaltılıp, kimliksiz bir parti haline getirilmesi başarılmıştı. HEP, politika yapamayan, genel olarak demokrasi ve özel olarak Kürt sorununu ciddiye almayan, düşünce üretemeyen, yöneticilerinin kişiliklerinden şüphe edilmeye başlanan bir varlık haline geldi. Bu aşamada, HEP'in tümünden aklı başından gitmeyen, birazcık içinde ruh-can kalanları, sessizden bir arayış ve çözüm yolu aradılar.

Ayrıca HEP'e bir "şamar oğlanı" gibi bakıldığından da, HEP'i anlamsız hale getirecek hütle partilerinin kurulması sürecinde, kurulan partilerin isimlerini bile hatırlamak mümkün değil. Böylece de, Kürtler, "parti kurma becerisine" kavuştular. Burada da ortaya çıkan açık bir sonuç vardı: O da çıkarlarla çakışma gösterdiği zaman, insanların yapacakları işlerde daha atılgan ve inisiyatifli olabilmeleriydi.

1993 yılının Mart ayının sonlarında, PKK'nin tek taraflı silah bırakması sonucunda, Kürtler arasında buzların çözülmesi ve kafaların "biraz da özgürleştiğinin" sanıldığı bir aşamada yeni bir oluşum süreci hızlandı. Bu süreçte ortaya çıkan ilişkiler ve birikimler, DEP olaylarına yol açtı..

PANORAMA

Sovyetlerdeki çözüştten ve otokratik son anlayışın Berlin duvarının enkazları altında kalışından sonra dünyaya "istikrar"ın yeniden egemen olacağı öngörülüyordu. Ancak eski "Sovyetler"de, sular bir türlü durulmak bilmiyor. Sol otokrasinin üstünü örttüğü "ulusal" duygu ve talepler dizginlenemiyor.

Avrupa'da "Avrupa Birliği"ne giden yolun üstündeki pürüzler kaldırılmaya çalışılırken, Asya'da ve Balkanlar'da "ulusal istemler" doruğa çıkıyor. İtalya'da zengin Kuzey bölgesindeki Liga Partisi "ülkenin üç federasyona bölünmesini" isteyince kızılca kıyamet kopuyor.(1)Kanada'da "Quebec" sorunu patlak veriyor. Quebecileri temsil eden blok 295 üyeli parlamentoda 53 sandalye kazanıyor.(2)Kürtlerle yaklaşık aynı kaderi paylaşan Eritre halkı bağımsızlığını ilan edip BM'in yeni üyesi oldu. Somali ve Haiti'deki sorunlar sürüyor. Türkiye ile İran'ın eski "Sovyet" topraklarındaki "üstünlük" elde etme mücadelesi de güncelliğini koruyor. Bosna-Hersek'teki dram ise eski güncelliğinde olmasa bile belleklerdeki soru işaretlerini taşımaya devam ediyor. Yeltsin'in Rusya'nın "yeni çar"ı olduğu artık bir sır değil. Oradaki gelişmeler de kanlı bir hesaplaşmanın uzakta olmadığını işaret ediyor. Ortadoğu'daki önemli sorunlardan birisi olan Filistin sorunu; İsrail ve FKÖ'nün birbirini karşılıklı tanınmasıyla "makul" denebilecek bir noktaya gelmiş bulunuyor. İrlanda sorunu ise son günlerde daha bir yoğunlukla tartışılıyor. İngiliz Hükümeti olaya daha ılımlı yaklaşma sinyalleri veriyor.

Son yıllarda dünya kamuoyunda daha çok yankı bulmaya başlayan Kürt sorunu ise henüz BM gibi kuruluşlarda tartışılma noktasına gelmedi. Kürtlerin böylesi bir adımı hızlandıracak bir organizelikten yoksun oldukları açıkça görülüyor.

Üç aşağı beş yukarı dünyadaki gelişmeleri genel hatlarıyla aktarmaya çalıştık. Bu gelişmeler de gösteriyor ki dünyanın çivileri yeniden çakılma aşamasında. Yalta'dan sonra dünyanın sınırları yeniden çiziliyor ve Kürtlerin çok az bir zamanda çok iş yapmaları gerekiyor. Bunun yolu da olgun politikalar üretmekten ve birliktelikten geçiyor.Aşağıda irdelemeye çalışacağımız gelişmelere bakılınca insanın "pesimist" olmaması için bir neden yok.

Türkiye'de Olan Bitenler

Geçtiğimiz aylarda Türkiye'de bir yığın gelişme oldu.-Tansu Çiller'in fularlarının ve arkadan yırtmaçlı eteklerinin medyaya gösterim furyası diner gibi oldu. Gözler Çiller'in Almanya, Rusya ve ABD gezilerine, Hikmet Çetin'in Tel-A-

viv ziyaretlerine çevrildi. Türkiye'nin Rusya ile birlikte Ön Asya'da rol alma teklifi Moskova'da kabul görmedi. Dahası Türkiye Moskova'dan Rusya'nın "AKKA" yı değiştirebileceği işaretleri aldı.(3)

Türk ve yabancı basından aldığımız duyumlara göre Kleopatra'liğe soyunan Tansu Hanım Beyaz Saray'da da umduğunu bulamadı, ancak vaatler aldı. TC Başbakanı'nın Newyork'da gündeme getirmeye çalıştığı sorunlardan birisi BM'nin Irak'a uyguladığı ambargoydu. Tansu Çiller Türkiye'nin ambargo nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri zararın tazminini ve ambargonun kaldırılmasını istedi. Hoş, aynı günlerde "Çoban Sülü" de "Mehmetçik" İsmet'i, Saddam'ı ikna etmek için Bağdat'a göndermişti. İsmet Sezgin "içeriği açıklanmayan mesajlar"la geri döndü. Tansu Hanım'ın ABD gezisinde umduğunu bulamadığını Newsweek(4) ve Türk basınındaki yorumlardan anlamak mümkün.

Newsweek, Çiller'in "Clinton'un kendisine aşık olacağını" söylediğini de belirttiği Scott Gullivan imzalı haberinde "savaş, borç çekişme? Problem yok" başlığını kullandı. Haberde Türkiye'nin ekonomik ve siyasal sorunları, özellikle İran, Suriye ile çekişmesi ve Kürt sorunu motifleri yer aldı. Yunanistan'da Papandreu'nun yeniden iktidara gelmesi ve Kıbrıs sorunu, Azerbaycan'daki gelişmelerin Türkiye için önemli handikaplar oluşturduğu belirtildi. Avrupa Topluluğu'nun Türkiye'nin tam üyeliğinin kısa sürede gerçekleşmesinin beklenmemesini çok açık ifade ettiğine dikkat çekildi. Dergi "Kürt sorunu" gibi açık çözüm bekleyen sorunların daha fazla bekleyemeyeceğine dikkat çekti. Konuyla ilgili yazılanların bir kısmı şöyle:

"...Fakat Türkiye'nin bazı sorunları bekleyemez. Suriye'nin desteğindeki PKK ile merkezi hükümet arasında Güneydoğu'da 10 yıldan beri süren bir savaş var. PKK'nin eylemleri giderek daha çok kanlı oluyor ve pahalıya mal oluyor. Geçen bahar mevsimindeki kısa süreli ateşkesten sonra PKK'nin kadın, çocuk, ve köylere yönelik eylemleri iki misline çıktı. Türk ordusu da aynı derecede öldürme ve işkencelerden sorumludur. Bu insafsız politikalar Demirel tarafından da azarlandı ve Cumhurbaşkanı askerlerin 100 köyü yaktığını söyledi. Türk ordusunun yarısı bu anlaşmazlıkla mücadelede kullanılmaktadır. Çiller'in de içinde yaşadığı bir çok liberal, Kürtlerle paylaşmayı istiyordu. Ancak kısa bir süre sonra Çiller askerinin politikasına teslim oldu ve izlemeye başladı."

Tansu Çiller sözkonusu dergiyle yaptığı röportajda Kürt sorunu ile ilgili olarak şunları söylüyor:

"...Türkiye'de 60 milyon insan yaşıyor, bunların 8-10 milyonu Kürttür. Orada yalnız 5 bin terörist vardır. Ve onlar Türk ve Kürtleri öldürüyorlar. Orada yaşayan insanlar güvenliklerinin sağlanmasını ve çocuklarının öldürülmemesini istiyor.

Türkiye'de demokratik kuruluşlar için herhangi bir sınırlama yoktur.(!) Parlamento ve basın özgürdür(!!!) ve biz insan haklarını garanti(!) altına alıyoruz. Örneğin bu alanlarda Almanya'dan daha ileriyiz...(!)"

Anlaşılabileceği üzere Tansu'nun medya manşetlerinden inmeyen güzelliğinin ardında, Kürt ulusunun meşru haklarını inkar etme, gerçek olmayan ifadelerle bulandırma gibi açık bir acayıplık sırtmaktadır.

Kürt gazetecilerinin öldürüldüklerini, Kürt basınının hergün toplatma, kapatma tehditleriyle yüzyüze olduğunu sağır sultan bile duymuştur.

Ancak Kürdistan'da çoluk çocuk bile tanımayan kurşun, Avrupa'daki hiç bir yararı olmayan eylemler, birlikteliği sabote eden tutumlar, Tansu'nun gülümseyişinin altında yatan vandallığı teşhir etme olanağını Kürtlerin elinden almaktadır. Acı ama gerçek budur.

Kimileri katılmayabilir. Ama şu satırlar düşündürmelidir:

"Çok çelişkili gözükse bile, PKK'nin örgütsel kimliği, Kürt sorunu, Batı'ya yansımaları açısından Türkiye'nin birinci şansını oluşturmaktadır.

Zira Güneydoğu'daki bütün arbedeye rağmen, konu şu anda uluslararası platformlarda fazla büyük bir yer işgal etmemektedir.

Söz konusu yatıştırıcı olgunun nedenini öncelikle, PKK'nin şiddeti temel alan eylemlerinde ve bu teşkilatın Marksist reallığında aramak gerekmektedir. Kürt örgütü Batı başkentlerinde "çağdışı" olarak algılanmaktadır.

Nitekim, Liberation gazetesinin yayınladığı bir Fransız istihbarat raporu, PKK'yi, "Kamboçya Kızıl Kmerleri'ni andıran ve en ilkel Stalinci metodlarla yönetilen son derece kapalı bir yapılanma" olarak tanımlamaktadırlar..."(5)

Çiller'in ABD'de Kürt sorunu ile ilgili sıkıştığı da bir gerçek. Cengiz Çandar şunları yazıyor.

"... Hamilton, "terörizme karşı mücadele, insan haklarını ihlal sınırına getirilmemelidir" diyerek Amerika'nın gelecekte Türkiye'nin Kürt sorununa karşı izlediği politikada "kayıtsız şartsız Amerikan desteği"ne sahip olamayacağını vurguladılar..." (16 Ekim 1993, Sabah)

Bu noktadan hareketle Kürt hareketi Türkiye'yi uluslararası planda sıkıştırarak politikalara yönelmelidir diyoruz.

Değişik Sesler

Türkiye'de Kürt sorununun üstünün örtülmeye çalışıldığının yıllara dayalı bir politika olduğu sır değil. Emekli büyükelçi Kamuran Gürün'ün aşağıdaki satırları sözkonusu kişinin düşüncelerinin bile sansüre takıldığına gösteriyor:

"Türkiye'de bir Kürt sorununun varolduğunu artık kamuoyunun kabul ettiği ve açıkça söyleyebildiği bir husustur. Bunu ciddi bir gelişme olarak görmek gerekir. Zira daha 1987 yılında, bu konuda yazdığım bir yazı gazete tarafından sansür edilmiş ve "Kürt" kelimeleri "etnik gruplar" olarak düzeltilmişti."(12. Kasım 1993, Hürriyet)

Bu satırlar bile Demirel'i ve Çiller'i yalanlıyor. Demirel geçenlerde "Kürt realitesi"ni izah etmeye çalışırken aslında inkar ettiğini ortaya koydu.

Buna rağmen, Türk kamuoyu konuyu tartışmaya çalışıyor. PKK'nin düne kadar kendisinin reklamını yapan basına koyduğu kabul edilemez yasak da tam bu dönemde geliyor.

Cem Boyner'in, Halis Komili'nin açıklamaları gözden kaçmış olabilir. Düne dek Kürt sorununun tartışılmamasından yakınan Kürt hareketleri, Kürt sorununun Türk kamuoyunda da geniş yankılar bulduğu bir dönemde PKK'nin Kürdistan'da koyduğu" yasak! "nedeniyle ortaya konan görüşleri değerlendirmek ve tartışma sürecine katılmaktan yoksun kalıyorlar.

Bu nedenle Boyner ve Komili'nin açıklamaları iyice irdelenmelidir. bu iki kişinin de sermaye çevresinden olmaları söylediklerini anlamlı kılmaktadır.

Boyner'in açıklamasında verilen 3 mesaj vardır: 1- Kürt sorunu orduya havale edilemez, 2-Siviller çözüm getiremiyor, 3-Kürt sorunu şiddetten arındırılmış bir ortamda diyalogla çözülür.

Cem Boyner Kürt sorununu "devrimci yöntemlerle" çözmek istemediği için kimileri memnun olmayabilir. Ama cesur ve makul şeyler söylediği açıktır. Bu çıkışın yeni siyasi bir oluşumun önünü açacağını görmek için de kahin olmak gerekmiyor.

TÜSİAD Başkanı Halis Komili'de sorunun "sadece askeri önlemlerle çözülemeyece-

ğini" belirterek "bir an önce siyasi ve sosyal reformlar yapılmasını, özgür tartışma ortamı yaratılmasını" istedi.

Güreşin "Boğaz'da oturup ahkam kesmesinler" diye buyurmasından sonra DYP ve ANAP'ta da aynı teraneler telaffuz ediliyor. Necmettin Cevheri, Boyner için "Kendisine sorun, Güneydoğu'ya hiç gelmiş görmüş mü?" diyor. Devlet Bakanı Daçe'de "Boğaz'a karşı oturup laf etmesinler" diye ahkam kesiyor.(2.Kasım 1993, Hürriyet) Dahası Boyner için "Boyner-M-L (Marksist-Leninist)" tanımlamaları kullanılıyor.

Bu da gösteriyor ki Türk devleti Kürt sorununun özgürce tartışılmasını istemiyor. Bu nedenle PKK'nin basına koyduğu yasak devletin arayışta bulamadığı bir nimet oluyor. Bu yasak devletin işine geldiği için herhangi bir rahatsızlık belirtisi göstermiyor.

Güreş'in Morali

Lice olayları sonrası Doğan Güreş'in yaptığı bir açıklama aslında on kitap yazılarak anlatılacak bir şeyi çok iyi izah ediyor. Diyor ki Güreş, "Güneydoğu'ya gidince moralim düzeliyor. Ankara'ya gelince moralim bozuluyor."

Bu şu demek: Kürdistan'da herşey devletin istediği şekilde sürüyor. Hergün yüzlerce Kürt ölüyor, yüzlercesi göç ediyor. Türk devleti PKK'nin yarattığı zemin sayesinde Kürdistan'ı insansızlaştırıyor. Bunu ancak sığ düşüncelerinden vazgeçmek istemeyenler görmeyebilir. Ama durum budur.

Bask Tartışması ve İrlanda Sorunu

Bayan Çiller'in İspanya Başbakanı Felipe Gonzales'le Viyana'da görüşmesinden sonra Kürt sorununun çözümü için "BASK modeli" ortaya atıldı. Ancak Çiller söylediklerini geri almakta gecikmedi ve askerlerin "yüz askere bedel" iltifatına mazhar oldu. Hevgirtin-PDK'nin bildirisinde de önemle vurgulandığı gibi Çiller'in geri adım atması ve devletin tüm takım taklavatıyla karşı tutum alması, "Kürt sorununun Bask modeli" ile değil, "Türk Modeli" ile çözülebileceğini anlatıyor. Kastedilen Türk modelinin modacı Zuhhal Yorgancıoğlu'nun modelleri olmadığı açık. Bu model "sopa" politikasının sürdürülmesidir.

Bask modelinin uygulanıp uygulanmayacağından önce bu modelin ne olduğunu anlamak tartışmak gerekir. Herhalukarda Bask modelinin meşhur "Türk modeli"nden daha iyi olduğu yadsınamaz. Bu konuda kimi Kürt çevrelerinin çıkardıkları anlamsız sesler "çocukluk hastalıklarının" yeniden tezahürüdür. Stalinistikleri yeniden depreşen bu kardeşlerimizin endişelenmesine gerek yoktur. Kürtler Bask modelinin ne olduğunu anlamaya ve tartışmaya fırsat bulmadan, devlet sözlerini Çiller'e yedirmiştir. Dolayısıyla bu kesimler ilelebet Kürtlerin kendilerini yönetmeye bir yerden başlamaları sorumluluğundan kurtulacaklardır.her gün ölmek varken mazostik çukurlarda ömrü bitmiş sloganları bağırarak varken, Kürtler niye Bask Modelini tartışsın veya kabul etsin?

Kimi çevrelerin bu konuda takındığı tutum tam bir akıl fukaralığını yansıtmaktadır. Kuzey Kürdistanlı hareketlerin güncel talepleri büyük ölçüde Bask modeliyle çakışmaktadır. Ama güncel taleplerle azami taleplerin ayırdedilememesi bu konuya sekte yaklaşılması sonucunu doğurmaktadır.

İspanya'daki Bask ve Katalonya bölgesi coğrafik olarak Kürdistan kadar büyük değildir. Buna rağmen Kürt sorunuyla büyük benzerlikleri sözkonusudur.

Kısaca Bask Modeline baktığımızda şunları görüyoruz: Katalonya'daki parti geleneği 19. yüzyılın sonlarına dayanmaktadır. Bu bölgeler, diktatör Franco'nun ölmesinden sonra, 2. Cumhuriyet sonrası özerkliklerine kavuştular. Ayrıca bu bölgelerin Franco yıl-

larında faşist yönetime karşı savaştıklarını da unutmamak gerekiyor. Basklar da Kürtler gibi egemen ulusla dil ve ırk birliğine sahip değiller.

Franco'nun ölümünden sonra BASK'ın bağımsızlığı için mücadele yürüten ETA ile İspanyol hükümeti Cezayir'de masaya oturdu. En sonunda da İspanya özerk bölgelere ayrılarak Bask, Katalonya, Galiciya ve Andaluzya halklarının hakları üniter devlet korunarak tanındı. ETA'nın legal örgütü "Herri Botasuna" parlamentoya girdi.

Kuzey İrlanda'da da IRA bugün bağımsızlık için mücadele iddiasında. IRA'nın Siyasi kolu SIN-FEIN de parlamentoda temsil ediliyor. Geçtiğimiz günlerde serbest İrlanda hükümeti, İngiliz Başbakanı Major'a altı maddelik bir barış planı sundu ve Major da kabul etti. Ancak IRA'nın "özür dilediği" son saldırıdan sonra İngiltere hükümeti sertleşmek zorunda kaldı. Buna karşın İngiltere, İrlanda halkının ayrılmak istemesi halinde İrlanda'dan çekilebileceği işaretlerini veriyor. Dünyadaki koşullar IRA'yı zorluyor. İngiltere de her gün bu sorunla yaşayamayacağını bilerek radikal adımlar atma hazırlığında. Kürtler dünyaya geniş bir perspektifle bakmak zorundalar. Stalin'in mistik söylemleri, Che Guevera romantizmi, Ekim Devrimi filan yolunuzu aydınlatmıyor artık. Bunlar ömürlerini tamamladı. Bu nedenle artık bunlarsız hareket etmesini öğrenmeliyiz. Burjuvazi bugün Keynes'i aşmaya çalışıyor, kendileri için bir peygamber olan Keynes'in teorilerini rafa kaldırıyor. Biz ise Bask olayında, Filistin sorununda, Çekiç-Güç ve legal mücadele sorununda 100 yıl önceki reflekslerle hareket ediyoruz. Bu da kabak tadı veriyor.

Bir tek Maksologu, Leninizm uzmanı olmayan Kürtler, Marksizmin-Leninizmin namusunu kurtarmaya çalışıyor. Bu tam bir hilkat garibesidir. Kurtarabilecek olan varsa yine kurtarsın ama ulusumuzun yolunu tıkamasın.

Özal'ın Demirel'e Mektubu

Özal'ın Kürt sorunundaki görüşleri uzun süredir merak ediliyordu. Geçenlerde bu görüşleri basında yayımlandı(6).

Devletin bugün yürüttüğü politikalara ışık tutması açısından Özal'ın devlete bazı tavsiyeleri bizlerin çok şey öğreneceği konulardır. Aktarıyorum:

1-Dağlık bölgelerdeki köy ve mezralar boşaltılmalıdır. (Devlet bunu yapıyor. 700 dolayında köy boşaltılmış durumda).

2-Gerek iç kamuoyunu, gerek dış kamuoyunu bu konuda aydınlatmak için özel gayret sarfedilmesi büyük önem taşımaktadır (PKK'nin çoluk-çocuk, öğretmen öldürmesi, devlet tarafından propaganda malzemesi olarak fazlasıyla kullanılıyor.)

3-(Boşaltılan yerlerde) tekrar iskan ve dönüşü önlemek ve göçe teşvik için bölgedeki müsait yerlerde çok sayıda baraj yapılmalıdır.

Şırnak, Cizre, Kulp, Dicle ve Lice'de halkın göç etmesi için PKK, devlete arayışta bulunmadığı olanaklar sundu. Savunmasız bebekleri, kadınları, Eğitim-Sen üyesi öğretmenleri katlederek, halkın göç etmesine neden oldu. Devletin planının yürütmesine yardım etmiş oldu. ARGK'nin bir süre önce halka "Şırnak'ı terkedin" duyurusu, "Şırnak sizin olsun dağlar bizindir" şeklindeki Özgür Gündem manşetleri belleklerdedir.

Bu konu gayet açıktır. Devlet Kürdistan'ı boşaltmayı bir plan dahilinde yaparken PKK'nin politikaları da buna zemin oluşturmaktadır.

Kürdistan'daki Kaos ve Cephe(!) Çalışmaları

Geçtiğimiz yaz mevsimi başlarında başlayan ve Kuzey Kürdistanlı siyasi yapılanmaları bir cephe çatısı altında toplamayı amaçlayan çalışmaların bilinen nedenlerle kesinti-

ye uğradığı biliniyor. Hevdem'in ilk iki sayısında konu ile ilgili değişik açılardan analizler, önermeler yapıldığı için çerçevesi dar bir değerlendirme yapmak istiyorum.

Gelinen aşamada güvensizliklerin aşılmadığı, cephe çalışmalarının dar grup çıkarlarına tercih edildiği görülüyor. Hevgirtin-PDK, KUK, Tekoşına Sosyalist ve Yekbûn'un yaptığı ortak basın açıklaması(7) cephe çalışmaları hakkında insana bir fikir veriyor. Sözkonusu yapılanmalar, özetlersek şu noktalara dikkatleri çekiyor:

1- Program sonuçlandırılmış, ilerleme kaydedilmesine karşın tüzük görüşmeleri sonuçlandırılmamıştır.

2- Cepenin adı "Kürdistan Ulusal Demokratik Birliği Cephesi"dir.

3- ERNK örgüt olarak cephe platformunun taraflarından biri sıfatını taşımamaktadır.

Ne var ki, ERNK, Özgür Gündem ve Kurd-Ha'ya sürekli cephe çalışmaları hakkında açıklamalar yapmaktadır. Dolayısıyla ERNK cephe çalışmalarına dayatılmaktadır.

Dileğimiz ulusal çıkarların ve sağduyunun üstün çıkmasıdır. Şimdiye dek PKK başında yazılıp çizildiği üzere cephe çalışmaları "stratejik olarak" ele alınmayıp "taktik" olarak başvurulan göstermelik bir çalışma olarak görülmeye devam edilirse bu çalışmadan bir sonuç çıkmayacaktır.

Kürdistan'da Kaos Sürüyor

Kürdistan'daki kaos her geçen gün büyümektedir. Halk iki ateş arasında kalmış durumdadır ve ülkeden kaçış olabildiğince hızlanmıştır. Dahası Kürtler kaçtıkları Türk bölgelerinde de rahat bırakılmamaktadır. Muş'lu Malbat ailesinin Tavas'ta başına gelenler bunun en çarpıcı örneklerinden birisidir. Erzurum'daki olaylar da Bosna-Hersek dramının Kürtlerin eşliğinde olduğu işaretini vermiştir. Türk milliyetçiliği değişik bir görünüm kazanmıştır. Spor karşılaşmaları bile Türk milliyetçiliğine ivme kazandırmaktadır. Egemen partilerin Kürdistan'da seçimlere tek listelerle çıkması bile konuşulmakta, tartışılmaktadır. Kürdistan'daki olağanüstü hal sınırlarının genişletilmek istenildiği, Sivas katliamından sonra ortaya atılan "Sıkıyönetim" isteği durumun vehametini göstermektedir. Halk iki şiddetin arasında soluk alamaz durumdadır. Düne dek zorla "Bijî Serok" diye sokağa dökülen halk, şimdi devlet zoruyla Muş gibi yerlerde sokağa dökülmekte "Kahrolsun PKK" diye bağırtılmaktadır. Zora ve subjektivizme dayalı politikalar iflas etmektedir. Silahlı mücadele meşru müdaafa sınırlarından çıkıp devletin olanca gücüyle ülkeye bindirmesine yol açmış durumdadır. Bu haliyle de tıkanmışlığın işaretlerini vermektedir. Bu kaostan halkımızın karlı çıkmayacağı açıktır.

Dep

DEP üzerindeki baskı ve yıldırma politikalarında iki koldan sürüyor. Devlet DEP'i kapatmak için milletvekillerinin dokunulmazlıklarını kaldırmak, onları öldürmeye, Yaşar Kaya'yı hapsedmeye, Leyla Zana'nın hastane giderlerini propaganda malzemesi olarak kullanmak da dahil her yola başvuruyor. Devlet DEP'i PKK yandaşı olarak suçluyor ve sonuç alıyor. Bunları anlamak mümkündür. Ancak PKK'den, Ali Fırat'tan gelen pervasız ithamları anlamak da çok güçtür. Devletin milletvekillerini öldürdüğü, hapsettiği, seçimlere katılmasını istemediği yurtsever-demokrat bir partiyi, Ahmet Türk'ü "işbirlikçilikle, koruculukla" itham etmek, PKK ve Kürt mücadelesi açısından ahlaki bir tutum değildir. Unutulmamalıdır ki DEP, Paris Kürt Konferansı'na katıldıkları için SHP'den ihraç edilen Kürt politikacılara yapılan haksızlık karşısında halkta oluşan tepkinin ve bir sürecin sonucudur. DEP'le ilgili dayanaksız ve ölçsüz suçlamalar yapmak yerine

konularda eleştirmek elbette gereklidir. Ancak kullanılan üsluba dikkat edilmelidir. DEP, "Çekiç Kuvvet" gibi Kürtler için yaşamsal bir konuda Kürt sorumluluğuyla bağdaşmayan bir tutum sergilediği için birileri de kalkıp DEP'i "güdümlü" olmakla suçlayabirdi. Bu yapılmadı. DEP'in potansiyelinden en fazla yararlananların DEP yöneticilerine uluorta küfretmeleri düşündürücüdür. Legal mücadele araç ve olanakları böyle sorumsuzca çarçur edilmemeli ve DEP'den illegal bir örgütlenmenin sorumluluklarını beklememelidirler.

Dersim - Suruç Olayları

Dersim'de yaşanan olaylar, cinayetler son dönemlerde dikkatlerin yeniden PKK üzerinde yoğunlaşmasına neden oldu. Tekoşına Sosyalist'in kadrolarından Kamer Özkan 30.9.1993 günü PKK tarafından öldürüldü. PKK, Kamer Özkan'ı "ajan" olduğu gerekçeyle öldürdüğünü öne sürdü.(8). T. Sosyalist ise ARGK Dersim komutanı Dr. Baran'ın bir hafta önce K. Özkan'a mektup gönderip "eski sorunlar aşıldı" dediğini iddia etti. PKK dışındaki örgütler de Kamer Özkan'ın yurtsever olduğunu belirtiyorlar. Belli ki PKK, Tekoşına Sosyalist'le birlikte cephe çalışmalarına katılmalarına bir değer biçiyor. Böylesi bir cinayetin yaratacağı olumsuzlukları dikkate almıyor.

9 Ekim'de ise 6 TDKP'li PKK tarafından öldürüldü ARGK, ERNK bildirilerine gözetildiğinde sıralanan gerekçelerin birbirini tutmadığı görülüyor. Dr. Baran'ın Özgür Gündem'deki açıklamaları da mizansenden başka bir şey değil. Bu mizansenlere 89'da bol bol rastlandı. Serxwebûn'un yanısıra "İttihat Terakki"cilerin o zamanki yayın organları 2000'e Doğru da "Bekaa'ya 21 ajan" kapağıyla mizansenleri baş haber yaptı. Bu "ajanlardan" Fevzi Açıkgöz'ün Palme'yi öldürdüğü bizzat Abdullah Öcalan tarafından Yunan gazetelerine açıklandı. Fevzi Açıkgöz şimdi İsveç'te yaşıyor.

Kısacası PKK'nin her hatayı "taktik"teki "yanlışlarla" açıklamaya çalışması ve "ajan-provokatör" iddialarının artık cılkı çıktı. 89'da APO'dan Bekaa'da "karanfil" alma ya nail olan Perinçek de PKK tarafından eski kürsüsüne yeniden oturtuldu.

PKK-Perinçek ilişkileri başlıbaşına bir yazı konusudur. İki kesimin birbirlerini yeniden "keşfetmelerinin" hiç bir özgünlüğü yoktur. 2000'e Doğru'da, R. Ballı'nın "Kürt Dosyası"nda Öcalan'ın söylediklerinin mürekkebi daha kurumamıştır. Orada Öcalan Kürt şahsiyetlerine "it" demektedir. Perinçek ise emekçi sınıfların önderidir. Kendisine milletvekilliği teklif edilmiştir.

Perinçek günümüzün Hüseyin Cahit Yalçın'ıdır. Türk milliyetçisidir. "Paris Kürt Konferansı"nda çıkardığı canhıraş feryatların, Kürt milletvekillerinin SHP'den ihraç edilmesindeki rolü, Sefa Kaçmaz adlı unsur aracılığıyla yarattığı provakasyon daha unutulmamıştır. "4.Ordu Doğu'ya" diye bağırın, "ordusu ve milleti ile bütünlük" isteyen, Osman Yoldaşcan ve Remzi Küçükester'i devlete yakalatan Perinçek'i Kürt halkının başına musallat eden PKK'dir. Bu nedenle şikayete hakkı yoktur. Yarın yeniden dost olmaları, karanfil alış-verişlerinin başlaması da "taktik" olarak mümkündür.

PKK'nin Dersim'de Türkiye solu ile didişmesinin bir anlamı ve yararı yoktur. Türkiye solu ile Kürt solu arasındaki ideolojik mücadeleyi Kürtler politik olarak çoktan kazandı. Bunlar, son tahlilde devletin politikalarına simetrik şeyler savunsalar da onları öldürmeyi haklı çıkarmaz. Öldürülenlerin Kürt kimliklerini bir yana bıraksak bile politik ayrılıklar şiddet yoluyla çözülmemelidir. TDKP geçen yıl Güney Kürtlerinden "it sürüleri" diye sözettiğinde PKK'nin zil takıp oynamadığı kalmıştı. Şimdi ise Kemalistliklerini keşfediyorlar. PKK, yanlışını düzeltmeli, Perinçek'de Kürtler ile Kürtler, Kürt hareketi ile Türkiye solu arasına nifak tohumları ekme kışkırtıcılığın vazgeçmelidir.

ayrılıklar şiddet yoluyla çözümemelidir. TDKP geçen yıl Güney Kürtlerinden "it sürüle-ri" diye sözettüğünde PKK'nin zil takıp oynamadığı kalmıştı. Şimdi ise Kemalistliklerini keşfediyorlar. PKK, yanlışını düzeltmeli, Perinçek'de Kürtler ile Kürtler, Kürt hareketi ile Türkiye solu arasına nifak tohumları ekme kışkırtıcılığından vazgeçmelidir.

Öğretmenlerin Öldürülmesi ve Kepenk Kapatma eylemleri

Son dönemlerde PKK'nin Eğitim-Sen üyesi veya olmayan öğretmenleri, okulları hedef alan eylemleri sözkonusu. Önce 2000'e Doğru'dan şu satırları aktaralım Öcalan'ın ağzından:

"Öğretmenler, devlet memurları hedef değildir. Ajan değilse hedef olmamalıdır. Yoksa sıradan dürüst bir öğretmenin cezalandırılması mümkün değildir.

Okulları bu temelde boşaltma, Türkçe okutmama gibi bir çaba yoktur..." (2000'e Doğru, 22 Ekim 1989, Sayı 43.)

".. Ben tamamen Türkçe düşünme ve eylem gücümü geliştiriyorum. Kürtçe ise ikinci planda kalan bir eylem ve düşünce gücüdür." (15 Ekim 1989, 2000'e Doğru, sayı42)

PKK'nin şimdilerde asimilasyonu önlemek gayesiyle (!) öğretmenlere yönelmesi bu satırlar okunduktan sonra nasıl izah edilebilir. Herhalde Demirel'in ünlü "dün dündür, bugün ise bugün" sözüyle değil.

PKK'nin yanlışları hep "taktik" önderliğe yüklediği biliniyor. Buna göre çocuk ve kadınlar "Hogir" gibi "ajanlar" tarafından öldürüldü! Suçlu onlardı. Suç, pratiği yürütenlerini. Lice katliamından sonra bir gün önce öldürülen çocuk ve kadınların sorumluluğu ARGK tarafından üstlenilmedi mi?

Pratiğin yanlış işleme teorinin yanlışlığını gösterir.

Uluslararası İşaretler

Türkiye'nin Kürt politikası, PKK politikaları yabancı başkentlerde de dikkatle gözleniyor. Uluslararası Af Örgütü ve Helsinki Gözleme Komitesi Kürt sorunu ile ilgili olarak belli aralıklarla raporlar yayınlıyorlar. Bu raporlarda şimdiye dek PKK direkt olarak suçlanmadı. Raporlarda Türk devletinin politikası eleştirilerin ağırlık noktasını oluşturdu. Belli bir süredir, bu raporlarda PKK'nin yanlış politikaları da eleştirilmeye başlandı.

Amnesty International'ın 20 Ekim 1993 tarihli ve "yalanlar arkasındaki yaşamlar" başlıklı haber bülteninde şu satırlar dikkat çekicidir.

"...Peru Kominist Partisi (Aydınlık Yol), Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Sudan Halk Kurtuluş Ordusu gibi politik silahlı grupların çirkin zalimlikleri binlerce insanın yaşamına mal olmaktadır..."

Helsinki Watch da "Broken Promises" (kırılan vaatler) başlıklı Aralık 1992 tarihli raporunun "tavsiyeler" bölümünde PKK'ye de "sivil halka yönelik saldırılarından" vazgeçmesi önerisinde bulunmuştu.

Adı geçen kuruluş geçtiğimiz Ekim ayında yayınladığı raporunda PKK'nin ve devletin dikkatini çekti:

"... Son aylarda masum insanlara yönelik terörizm hareketini tırmandıran PKK, mücadelesini yeni bir anti-demokratik aşamaya getirdi.

Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde savaşın, gazeteciler tarafından izlenmesi önünde engeller vardır. Ne Türk basını ne de yabancı basında güvenilir haberler çıkmamaktadır. Hükümetin bölgeden gelen haberlere tutumu açık olarak ortadayken PKK'nin bu tür bir eylemle (basın yasaklaması kastediliyor.) basın özgürlüğünü daha da kısıtlaması,

bizleri büyük endişeye sevketti. Çünkü bölgedeki durumun anlaşılabilmesi için daha az haber yerine daha çok haber yazılması gerektiğine inanıyoruz."

Özelde PKK'nin genelde ise Kürt hareketlerinin politikalarında uluslararası konjonktüre dikkat eden bir çizgi izlemeleri gerekmektedir.

Devletin koyduğu basın yasaklarına ek olarak konan yasakların bize yarar sağlaması söz konusu olamaz. Eğer Özgür Gelecek dergisinin Dersim muhabirinin kaçırılması gibi olaylar yinelenirse bizim Kürt basını üzerindeki öldürme kapatma ve sindirme gibi devlet politikalarına karşı çıkışımızdaki haklı nedenleri savunmak güçleşir.

Avrupa'da Olan Bitenler

Türk devletinin bir süredir, Avrupa'daki Kürt kuruluş ve örgütlenmelerinin yasaklanmasını gündemleştirmek istediği biliniyordu. Bu nedenle, belli bir dönem başta Türk-Alman ilişkileri olmak üzere, sömürgeciliğin dış ilişkilerinde belli bir tıkanma baş gösterdi. Kürtler, akıllı bir politikayla bu çelişkilerin derinleşmesine katkıda bulunabilirdi. Kamıca bunun da iki yolu vardı.

a: Yoğun bir diplomasi ile Avrupa kamuoyunun desteği alınabilirdi.

b: Ülke içinde ve ülke dışında, Kürtlerin genel çıkarlarına zarar veren tutumlardan sakınılabılırdı. Malesef bu yapılmadı. Kürdistanı yapılanmalar hiç bir anlam ifade etmeyen Türkçe bildirimlerde alfabenin bütün harflerini takip takıştırmıştır, isimleri yan yana görünsün diye, böyle bir sorumluluğu üstlenmediler. Dikkat edilecek olunursa cephe çalışmalarını başladıktan sonra Avrupa ve dünya kamuoyuna hitap eden bir kez bile yabancı dillerde bildiri çıkmamıştır. Çıkan bildirimlerin hemen hemen hepsi Türkçedir. Yeterli bir İngilizce, Almanca, Fransızca açıklama yoktur. Kuşkusuz sorun yabancılara yönelik enfomasyonel bilgi akışının sağlanmasıyla da bitmiyor. Pratikte, yani Kürdistan'da savunulan ortak politikaların yaşama geçirilmesi gerekiyordu. Ama bunlar yapılmadı. Üstüne üstlük PKK'nin, hangi amaca hizmet ettiği bilinmeyen 4-Kasım eylemleri gerçekleşti. PKK, Avrupa'nın koyduğu yasaklara davetiye çıkardı. Avrupa'nın tutumu sorgulanmadan önce, Kürtler kendi kendilerini sorgulamalıdır. Bu nedenle 26.11.1993 tarihli ve tüm yapılanmaların künyelerini içeren ortak açıklamanın "İseli" bir öğrencinin taşıdığı perspektiften öte hiç bir değeri yoktur.

Avrupa'nın aldığı bu kararlar elbette eleştirilir, protesto edilir. Ancak buna karşın Kürtler akıllarını başlarına devşirirse ve uzun vadeli bir politika izlerlerse Türkiye, bu "yasaklardan" hiç bir yarar elde edemeyecektir. Çünkü Avrupa bu "yasakları" koyarken Türkiye'ye karşı sürdürdüğü eleştirel tutumu terketmemiştir. Bu tutumun derinleşip derinleşmemsi Kürtlere bağlıdır.

Son Söz

Bu satırları yazmak ve okumak insana acı veriyor. "Zelal" gibi dağda kardan elleri yapıp kesilmek zorunda kalan kardeşlerimiz belki bugün bizi anlamayabilir. Bizim eleştirimiz onların cesaretine, azmine değildir. Biz, dağdaki kardeşlerimizin yanlış politikalar için mobilize edilmelerine, ellerine suçsuz günahsız Kürt-Türk kanı bulaştırılmasına karşı çıkıyoruz. Leninizm benim için artık acı bir "nostalji" olmasına karşın, yazımı Lenin'in çok sevdiğim bir sözle bağlamak istiyorum:

"Yanışlarımızı düşmanın önünde bile tartışmaktan çekinmemeliyiz."

Dipnotlar

1-İtalya'daki 12 Milyon işçiden 8 milyonu Kuzey'de istihdam edilmiş durumda. Ulusal gelir Milano, Varese, Torino ve Belluno gibi Kuzey kentlerinde 25 bin dolar civarında. Birindisi ve Potanza gibi Güney şehirlerinde ise 6 bin dolar dolayında. Okuma yazma oranı Kuzey'de %98, Güney'de ise %64. Güney doğal kaynak açısından zengin olmasına karşın mafia yapılanması nedeniyle endüstrileşme gelişmiyor. Liga Partisi lideri Umberto Bassi geçenlerde yaptığı açıklamada (Der Spiegel'deki söyleşisinde) "İtalya'yı bölen Liga değil. İtalya zaten tarihi ve sosyo-ekonomik nedenlerle çoktan parçalanmış durumda" görüşünü savundu.

2- Kanada'nın Quebec bölgesinde Fransızca konuşuluyor ve Quebeciler "ayrılma hakkını" savunuyor. Quebeciler Bloku'nun lideri Lucien Bouchard Kanada'nın eski Fransa büyükelçisiydi. Bochard gelecek yıl ki eyalet seçimlerini kazandıktan sonra 1995'te referanduma gideceklerini söylüyor.

3- Hürriyet, 8 Kasım 1993, Ferai Tunç "Akka değişebilir" başlıklı makale..

4- Newsweek, 8 Kasım 1993, Scott Gullivan imzalı haber, sayfa 56-17-18-19.

5- Hürriyet, 4 Kasım 1993, Hamdi Uluengin, "Kürt Sorunu ve Batı" başlıklı makale.

6- Hürriyet, 12 Kasım 1993, "Özal'ın Demirel'e Kürt Vasiyeti" başlıklı manşet haber.

7- 4 yapılanmanın, 11.10.1993 tarihli basın açıklaması.

8- ERNK Bildirisi, 13.10.1993.

İSPANYA VE BÖLGESEL ÖZERK DEVLETLER MODELİ

Çok uluslu bir Avrupa ülkesi olan İspanya'da, uluslar sorununu ilginç bir gelişme çizgisi göstermiştir. Yaklaşık kırk yıl faşist diktatörlükle yönetilen bu ülkede, demokrasiye geçişte ezilen ulusların özgürlük mücadelesi belirleyici bir rol oynadı. Faşist rejimden çok partili siyasal yönetime geçildikten sonra, sıkıntılı bir geçiş dönemi yaşansa bile, İspanya'nın siyasal ve ekonomik birliği ve teritoryal bütünlüğü bozulmadan uluslar sorununa ara çözümler bulundu. Ekonomik gelişkinlik düzeylerine bağlı olarak ulusal sorunda en çok siyasallaşan Katalonya ve Bask Bölgeleri, bölgesel otonom devletler biçiminde ulusal demokratik haklarına kavuştular. Yapılan araştırmalar, Bask ve Katalonya halklarının, İspanya'nın çok uluslu devlet sisteminde ve teritoryal bütünlüğünden ayrılarak bağımsız bir ulusal devlet kurmak istemedikleri yönünde sonuçlar ortaya çıkmıştır. Özellikle ekonomik gelişkinlik düzeyinde İspanya ortalamasını geçen hatta bir çok alanda Avrupa standartlarını da aşan Katalonya, Avrupa Birliği'nin gündemleştirdiği şu aşamada, bırakın İspanya'dan ayrılmayı, Avrupa Birliği'nde ciddi rol oynamak istiyor. Günümüzde Avrupa ekonomistleri ve sosyalkültürel araştırmacılar, Avrupa kıtasından bölgesel dinamiklerin özelliklerini araştırıp Avrupa Birliği'ndeki rollerini saptamaya çalışırken Katalonya örneğini ciddi bir olgu olarak incelemeye alıyorlar.

Geçtiğimiz ay, Tansu Çiller'in "Bask Modeli" tartışmasıyla Türkiye kamuoyuna yansıyan İspanya konusu Kürt ulusal güçleri için de kuşkusuz önemli bir konudur. Bu konuda Özgür Gündem'de ve diğer bazı yayın organlarında yararlı yazılar yayınlandı. Kuşkusuz İspanya modelini, Kürt sorununa uyarlamak mümkün değildir. İki sürecin ekonomik ve sosyal gelişme düzeyleri, bölgesel konjonktürel konuşlanması tümüyle birbirinden farklıdır. Bask ve Katalonya sorunlarının tartışıldığı bölgede, sermaye artık sınırlara tahammül etmiyor, hatta denilebilir ki "ulus devletlerini" aşmanın tarihi sürecini yaşıyor. Avrupa'da ekonomik ve siyasal entegrasyon süreci başlamıştır. Katalonya ulusu için şu anda, bayrak-sınırgümrük-milli marş çok fazla belirleyici bir önem arzetmiyor. Katalonya ulusunun varlığını, özgün kültürel gelişmesini bastıran bir devlet çarkı da yok. Hatta Katalonya, Bask ve benzeri nüfusça küçük uluslar veya azınlıklar, Avrupa Birliği çerçevesinde, çeşitli mali fonlardan kültürlerini, dillerini geliştirme yardımları alıyorlar. Kürtlerin durumu, çok çok farklı. Kürtlerin ulusal talepleri için mücadeleleri, Sahra'da su arayan adamın çırpınışı kadar haklı bir davadır. İnanıyoruz ki,

Türkiye'nin gündeminde, birinci sırada yer alan ve çözmek zorunda olduğu ana sorun, Kürt Ulusal sorunudur. Devlet, bu sorunu adil bir şekilde çözmeden, hiç bir sorununa kalıcı bir çözüm bulamaz.

zaman gelecek biz Kürtler için de bayrak-sınır-ulusal devletler-millî marş anlamını yitirecektir. Kaldı ki Kürtler ırk anlayışında tutucu bir topluluk da değiller. Şu kanımı da vurgulamalıyım; Kürt ulusu haklarını elde ettiği ve ulusal demokratik hak özgürlükleri yaşadığı zaman ulusallığı hızla geride bırakır. Ortadoğu'da siyasal demokrasinin önemli bir dinamiği haline gelir.

Türkiye'nin gündeminde birinci sırada yer alan ve çözmek zorunda olduğu ana sorun, Kürt ulusal sorunudur. Devletin üst karar organları bu sorunun çözüm yollarını kendi içlerinde tartışırken, devletin sahibi olan işveren kuruluşları, insan hakları örgütleri, işçi sendikaları ve demokratik meslek örgütleri, sorunun şiddet kullanmadan demokratik bir ortamda siyasal olarak çözümlenmesi gerektiği yolunda görüşlerini kamuoyuna açıkladılar. Çokça sözü edilen siyasal çözüm, demokratik ve barışçı çözüm tartışmalarına katkı olacağı inancıyla, İspanya'da ulusal sorunla ilgili gelişmeleri, kısaca da olsa okuyucunun dikkatine sunmakta yarar var. Kürt siyasal mücadelesi açısından, dünyadaki çok uluslu ülke ve devlet deneylerini araştırıp incelemekte, ulusumuzun özgürlük mücadelesiyle benzerliklerini bilince çıkartmakta yarar vardır.

Franko'nun 1938 yılında kurduğu faşist rejim 20 Kasım 1975'e dek sürdü. Ülkede çok partili demokratik rejimin yollarını açan süreç; 15 Aralık 1976 günü yapılan halk oylamasında kabul edilen siyasal reformlarla başladı. 15 Haziran 1977 seçimlerinde ise İspanya halkı, vekillerini ve senato üyelerini seçerek, İspanya Devletini yeniden yapılandıran anayasa için oy kullanarak, devlet iktidarının kendi egemenliğinin doğal sonucu olduğunu yaşayarak gördü.

Yeni anayasayla Frankist dönem resmen kapandı. İspanya tarihinde yeni bir sayfa açılmış oldu. Kral dışında, tüm yasal siyasal yönetim organları seçimle işbaşına geldiler. Merkezi yetkiler taşraya dağıtıldı. "Herkes yöresinden sorumludur" anlayışı getirildi. Yine "her yöre, aynı zamanda İspanya ülkesinden sorumludur" anlayışı, anayasa güvencesi altına alındı.

Anayasa da devlet kurumlarının demokratik karakteri özgün biçimde belirtilirken, hak ve özgürlüklerin yargı güvencesine kavuşturularak korunması, devletin yükümlülükleri arasına alındı. Anayasal hakların niteliği, tanınan özgürlükler ve yerleştirilen mekanizmalar itibarıyla, İspanya tartışmasız bir liberal devlet durumuna geldi.

İspanya Kralı'nın gölgesinde merkezci politikaları etkin şekilde uygulayan Frankist rejimin despotik ve terörcü politikasına, Bask ve Katalonya milliyetçilerinin de şiddet yöntemlerini kullanarak karşılık vermeleri, son yıllarda Frankist rejimin zayıflamasına yol açmıştı. Franko'nun ölümünden sonra, İspanya siyasal çevrelerini en çok endişelendiren olay, merkezi ve üniter devlet sisteminin çözülmesi korkusuydu. Bunun en önemli nedeni, o dönem İspanya'nın birçok bölgesinde yükselen milliyetçi duygulardı. Buna Katalonya, Bask, daha az bir düzeyde de olsa Andaluzya (Endelüs), Kanaryalar ve Galistlerdeki gelişmeler örnek olarak gösterilebilir. Tüm bu ulus ve azınlıkların varlığı, İspanya Devleti'nin merkezi yapısının dağılmasını, yerine federal bir yapının kurulmasını, ya da en azından özyönetimci bir uygulamanın yerleştirilmesini gerektiriyordu. Hatta ulusal topluluklar federal bir çözümü bile yeterli görmüyorlardı. Örneğin Katalonya, 1932 yılından beri elde ettiği özerkliği yeterli görmüyordu. Bask milliyetçileri içinde ise bağımsızlık eğilimi ağır basıyordu.

Franko'dan sonra ki kısa ara dönemde, İspanya Devleti içindeki ulus ve ulusal azınlıkların siyasal talepleri, özellikle de İspanya'da federal devlet örgütlenme istemi, İspanya devlet kuruluşları ve silahlı kuvvetleri tarafından reddediliyordu. Kendisini, birleştir-

ci tek güç olarak gören ve demokratik kıpırdanmalara ve değişime kuşku ile bakan silahlı kuvvetler, fedaral örgütlenmeyle milli bütünlüğün yıkılacağı ve devletin dağılacağı kanısındaydılar; ya da kendilerini bu statükocu düşüncelere inandırmışlardı.

İspanya'da askerlerin ulusal toplulukların haklı taleplerine karşı gösterdikleri tepkilerin, Türk generallerininkiyle gösterdiği benzerlik, öğretici bir çakışmadır. Dünyanın her yerinde, ordular daima statükoculuğun "murtaza bekçileri" olmuşlardır. Eski Sovyetler Birliği'nde ve reel sosyalist ülkelerde de başlarda ordu statükonun koruyucusu durumundaydı.

İspanya'da çok partili sisteme geçiş sürecinin başlarında, federal örgütlenme silahlı kuvvetlerin tutucu tavırlarından dolayı mümkün olmadığından, yeni bir örgütlenme biçimi olan bölgesel otonom devlet örgütlenmesi ortaya çıktı.

Otonom Devletin Genel Hatları

1- Devletin birliğinin kabul edilmesi.

a- Egemenlik yalnızca İspanya halkınındır.

b- İspanya'daki ulusal birlik parçalanamaz.

c- Devletin tüm bölgelerdeki organları, İspanya Devleti'nin birliğinin teminatıdır.

d- Anayasa'nın 2. maddesi, milliyetlerin ve içinde buldukları bölgenin "bölgeci otonom devlet" hakkını tanıır ve aralarındaki dayanışmayı garantileyerek ulusal bölgelerin, İspanya halkları ve milliyetleri olduğunu teminat altına alır. Ayrıca otonom devletlerin örgütlenebilmesi için, dil, kültürel birlik ve tarihsel bağlarla birbirine bağlı olma koşullarının oluşması ve olgunlaşması gerekiyor. İspanya'nın birden fazla bölgesi bu özelliklere haizdir.

Özerkliğin İşleyişi

Özerklik, yukarıdaki şartlar çerçevesinde ve belirlenen sınırlı bir bölgenin, özerk toplum olarak kabul edilmesi halinde uygulanabiliyor. Anayasa teminatı altında olan her bölgesel özerk devlet, kendi anadilini, İspanya Devleti'nin bayrağı yanısıra kendi bayrağını ve yönetim organlarını belirleme; yöresel kalkınmayla ilgili plan ve projeleri hazırlama, yatırımları gerçekleştirmede yöresel yetkelere sahiptir.. Her özerk topluluk, İspanya Anayasası şartlarına uymak kaydıyla, bir Yasama Meclisi'ne sahiptir. Meclis bölge halkının oylarıyla seçilir. Yetkileri anayasaya uygun olarak özel yasalarla belirlenmiştir.

Her özerk bölgenin Yasama Meclisi'ne karşı sorumlu bir Hükümet Kurulu vardır. Hükümet Başkanı, Hükümeti yönetir, ulusal topluluğu temsil eder, merkezi devleti ulusal topluluk içinde organize eder. Anayasa, özerk devletlerin hükümetlerinin Yasama Meclisi'ne karşı görev ve sorumluluklarını belirlemiştir. Ayrıca özerk topluluklar kendi yörelerinin adli örgütlenmesini de yapmakla yükümlüdür.

Böylece, özerk topluluklara verilen yetki ve sorumluluklar, bölgelerin çok yönlü gelişmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiş bulunmaktadır. Anayasa, özerk devletlere verilen yetkileri "sınırlı ve sınırları genişletilmiş özerklik" diye iki biçimde belirlemiştir.

Özerk devletler örgütlenmesi, İspanya'nın ül'e birliğinin bozulduğu anlamına gelmiyor. Özerk bölgelerin ayrılmaya haklarının olmadığı için değil, tersine halkın ezici çoğunluğu birlikten yana tavır koyması nedeniyle özerk devletler modeli, İspanya'da birliğin garantisi durumuna gelmiştir. Merkezi İspanya Hükümeti, otonom devletler hükümet kurulları içinde bir üyeye temsil edilir. Bununla merkezi hükümet ile otonom devlet hükümeti arasındaki ilişkiler koordine edilmiş oluyor.

İspanya silahlı kuvvetlerinin ve bazı aşırı milliyetçi çevrelerin yoğun eleştirisi ve şid-

detli saldırılarına rağmen, otonom devletler yavaş yavaş, Anayasa güvencesinde, İspanya Devleti içindeki yerlerini alıyorlar. Şimdi görülüyor ki, özerklik ilkeleri, politik güçlerin önemli bir kesimi tarafından kabul ediliyor. Sosyalist hükümetin iktidara gelişi özerklik prosedürüne olumlu etki yaptı. Kısaca otonom devletlerin örgütlenmesi, İspanya'daki siyasal güçlerin konsensüsünün doğal bir sonucudur. En az bunun kadar önemli olan ikinci öge de, İspanya halkının otonom devletlere olan hoşgörüsü ve desteğidir.

Olumlu kazanımlara rağmen, otonom devletlerin gelişmesi gelecek yıllarda, İspanya ulusunun genel siyasal yaşamı ile bölgesel siyasal yaşam arasında mesafe açabilir. İktidardaki merkezi hükümet ile otonom devletlerin hükümetleri arasında görüş ayrılıkları derinleşir, ulus yönetilmez duruma gelirse, çeşitli siyasal partilerden kopmalar başlayabilir; iç sorunlar yaşanabilir. Bu durum ise, bir "demokrasi riski"dir. Politik çoğulculuk ilkesinin gereğine inandığımızda, "demokrasinin riski" diye tanımladığımız, her düzeyde ayrışarak çoğalma olasılığı bir avantaja da dönüşebilir. Yeter ki baskıcı yöntemler kullanılmasın.

Kısaca İspanya Devleti'nin Özellikleri

İspanya Devleti, parlamenter monarşi ile yönetiliyor. Devlet örgütlenmesi, kuvvetler ayrılığı ilkesine bağlı olarak oluşturulmuştur. Devletin temel güç merkezleri şunlardır:

- Kral
- Millet Meclisi
- Senato
- Hükümet
- Anayasa Mahkemesi

* Kral, sembolik role sahip olup, İspanya Devleti'nin merkezi birliğini temsil eden en yüksek organdır.

* Millet Meclisi ve Senato, yasama organıdır ve merkezi hükümetin icraatını kontrol etmekle yükümlüdür.

* Hükümet, Anayasanın 97. Maddesine göre devletin iç ve dış politikasını belirlemek, sivil ve askeri kurumları organize etmekle yükümlüdür.

* Anayasa Mahkemesi, merkezi devletle bölgesel özerk devletler ya da devletin tek tek kurumları arasında doğabilecek yetki çatışmalarını çözer ya da düzenler.

İspanya'da Siyasi Partiler.

Demokrasi ve çok sesliliğin temel ögesi olan siyasi partilerin kuruluşu, hiçbir siyasi ve ya adli kontrolden geçmez. Kurulduktan sonra faaliyetlerini Anayasa ve ilgili yasalara göre sürdürürler.

İspanya'da kırktan fazla siyasi parti ve grup bulunmaktadır. Siyasal yaşamda etkin olan örgütlü partiler şunlardır.

1. Halk İttifakı (Alliance Populaire): Ekim-1976'da Franko rejiminin tanınmış şahıslarınca kurulup yönetilen bu parti merkez sağ bir partidir. Sola alternatif konumunu koruyor.

2. İspanya Komünist Partisi: Franko rejimine karşı uzun yıllar mücadele vermiş ve demokrasinin gelişinden sonra, yeniden sahneye çıkan geleneksel siyasi partilerden biridir.

3. İspanya Sosyalist Partisi: İspanya'nın en eski partisidir. 19. yüzyılın sonunda doğan sosyal demokrat partiler ailesindedir.

İspanya devlet sınırları düzeyinde örgütlenmiş siyasal partilerin yansısı, bölgesel düzeyde örgütlenmiş ulusal partiler de, İspanya siyasal sisteminin önemli kurumlarını oluştur-

rurlar. Diğer bir ifadeyle, bölgesel partilerin varoluşu, İspanya'nın özel durumunun, çok uluslu yapısının önemli unsurlarıdır.

Bölgesel partiler, İspanya'nın diğer bölgelerinde de var olsalar bile, daha çok Bask ve Katalonya otonom devletlerinde iyi şekilde örgütlenmişler. Bu iki otonom devlette siyasi partilerin tüm renk ve nüansları mevcuttur. Bu partilerden bazıları 2. Cumhuriyet tarafından otonom devletler çerçevesi içinde, merkezi hükümetle ittifaka girerek ülkenin yönetimine de katıldılar.(1)

Bask bölgesindeki partiler, milliyetçi olduklarını açıkça söyleyip en çok oy alanlardır. Bask Milliyetçi Partisi (BMP) 1895'te kurulan geleneksel Bask Partisi'dir. Milliyetçi ve özerkçi çizgisiyle bağımsızlığı istemeyen kesimleri de kapsıyor. İdeolojik olarak muhafazakarlara yakın olup katolik kilisesinin desteğine sahiptir.

Ayrıca "Euskadiko Eskarra" ve "Herri Batasurco" gibi tamamen bağımsızlıktan yana olan ve bazen silahlı mücadele de veren aşırı sol partiler de bulunmaktadır. Katalonya ile Bask otonom devletleri arasındaki belirleyici fark, Bask ülkesinde bağımsızlıktan yana oy potansiyelinin yüksekliğidir.

Ekonomik Gelişme ve Milli Dayanışma

İspanya'nın bütünü için hazırlanan ekonomik ve sosyal kalkınma planlarında, otonom devletlerin kaynakları ve ihtiyaçları göz önüne alınır. Ayrıca, İspanya genelinde kolektif kalkınmada ve sektörler arasında ilişki ve kaynak dağılımında, otonom devletlerin hükümetleri de karar sahibidirler.

Tarihsel süreç içinde çok yönlü geri kalmış ya da geri bırakılmış yöre ve otonom devletlere ait bölgelerin kalkınması ve gelişmesi için, özel vergilerin yanısıra, merkezi bütçeden her yıl geri bölgelere kaynak aktarılır.

Örneğin yatırımlarda alınan harçlar, tanzim fonu adı altında toplanıyor ve bundan bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliğin giderilmesinde yararlanılıyor. Ayrıca belediyelere geniş ekonomik olanaklar tanyan, yatırım ve sosyal gelişme fonları bulunuyor. Bu fonların kaynaklarını, ev, işyeri ve serbest meslek sahiplerinin verdiği vergilerin yanı sıra, merkezi bütçe için gelirlerden toplanan paralardan alınan belli orandaki pay oluşturuyor.

Özet olarak her ulus ve ulusal azınlığa ve onların örgütlü güçlerine sorumluluk verilmiş ve bu sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için maddi kaynaklar yaratılarak, onların inisiyatifine ve emrine sunulmuştur.

(1) Katalonya'da bölgesel parti geleneği, Bask ülkesinde olduğu gibi çok eskiye, 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanır. Katalonya'da belli başlı siyasi partiler şunlardır:

Sol partiler: Katalonya Birleşik Sosyalist partisi, Katalonya Sosyalist Partisi, Katalonya Federasyonu

Merkezi parti: "La Convergencia Democratica de Catalunya"

Unio Democratica de Catalunya -Hristiyan demokrat çizgide Esquarra, Democratica de Catalunya, Milliyetçi çizgide liberal muhafazakar bir partidir.

*Sahi Kürdistan
dışında yaşayan
Kürtler'e ne denir?
Yani mecburi
iskanla yerinden
yurdundan
göç etmek zorunda
kalmış, yakılan
yıkılan köyünden
metropollere
kaçan,
baskadan-zulümden
kaçan, ülkesi
Kürdistan dışında
yaşayan Kürde
ne denir?
Arap mı, Fars mı,
yoksa
dağlı Türk mü?*

Milattan önce 6. yy.'da göç sonucu Filistin'i terkedip çeşitli ülkelere yerleşen Yahudi topluluklarına verilen addır Diaspora. Kısacası Filistin dışında yaşayan Yahudilere denir. Geçmişte ezilmişliği, yıkılmışlığı, tarihte toplu katledilişleriyle, fırınlara doldurulan bir avuç kül olmuş binlerce insanıyla, her anı dram olan bir yaşamla bulursunuz karşınızda Yahudileri. Bu yüzden Diasporanın ne anlama geldiğini acı sonuçlarıyla bilir Yahudi. Ve belki de geçmişini en iyi ifade eden kelimedir. Yahudilerin geçmişteki acı dolu sürgündeki yaşamlarını düşünürken dünyanın dört bir tarafına dağılmış Kürtler geliyor aklıma. Sahi Kürdistan dışında yaşayan Kürtlere ne denir? Yani mecburi iskanla yerinden yurdundan göç etmek zorunda kalmış, yakılan yıkılan köyünden metropollere kaçan, baskıdan, zulümden kaçan, sonuçta dünyanın dört bir tarafına dağılmış Kürt'e ne denir? Sahi kaç asırdır süren, Kürt'ün bu tarih sahnesindeki trajedik yaşamı? Ve ülkesi Kürdistan dışında yaşayan Kürt'e ne denir? Arap mı? Fars mı? yoksa dağlı Türk mü?

TC resmi ideolojisinin düne kadarki dağlı Türkleri yada üç beş eşkiyası günümüzde ise milyonlarda ifadesini bulmuş terörist olarak görülen halk, kendi toprağı üzerinde egemenlik kurmuş devletlere son zamanlarda horror rüyalar yaşattırırken gündemine yeni arayışları sokuyor ve yeni politik formülasyonların üretilmesi gereğini dayatıyor. Ve zaman artık politik olarak tıkanan egemenliklerin aleyhine işliyor. Her Kürt isyanından sonra zafer naralarıyla ortalığı inletenler çözümsüzlüğün acizliğini artık dünyadan gizleyemiyorlar. Geçmişe küçük bir gezi yaptığımızda her seferinde, "köklerini kazıdık" denildiğini görüyoruz. Yine başta üç beş eşkiya dediği İhsan Nuri Paşa'nın Ağrı ve çevresinde gelişen özgürlük savaşı karşısında şaşırın devlet güçleri, Ağrı'nın en yücesinde, peşmergelerin iki yıl boyunca şanlı ulusal Kürt bayrağını dalgalandırdıktan sonra İhsan Nuri'nin peşmergelerini çekmesi yada bu hareketin yenilgiye uğraması sonucu tekrar zafer sarhoşluğunu yaşamışlardı. Öyleki 1930'da milliyet gazetesinin baş sayfasında Ağrı dağının eteklerine çizdikleri bir mezar resminin taşına "Kürdistan" yazdıktan sonra "Muhayal Kürdistan burada meftundur." yani hayali Kürdistan burada gömüldür, diye yazması Kürtlerin bir daha köklerinin kazılması(!) sonrasında sevincini gösteriyordu. Bu olaydan sonra 1930'da Türk devleti adalet bakanı olan Mahmut Esat Bozkurt Ödemiş'te verdiği bir demeçte "dost ve düşman" bilmelidir ki bu milletin efendisi Türklerdir. Türkiye içerisinde yaşayıp damarındaki asil Türk kanı olmayanların bir tek hakkı vardır, o

da "uşaklık ve esirlik" diyordu. (Milliyet gazetesi 19 Eylül 1930-kaynak; Ağrı Dağı İsyanı) Onlar hayali Kürdistan'ı çoktan gömdüler ama gerçek Kürdistan ve yiğit evlatları, karşılarında dimdik dünden daha güçlü olarak duruyoruz. Türk Adalet Bakanı'nın 1930'da verdiği bu demeç aynı zamanda Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar ki 70 yıllık politikasını ifade ediyor. Bu yüzdendir ki Kürt halkı başka milletler için en sıradan hale gelmiş haklar için mücadele ederken hep kanla bastırıldı. Yerinden yurdundan koparıldı, sefalet içinde bir yaşama terkedildi. Sürgüne gönderildiği yerlerde de rahat verilmedi. Horlandı, küçük düşürülmeye çalışıldı, iş verilmedi. Bazen müslüman kardeşlerinin (!) saldırısına maruz kaldı. Öyle ya payına biçilen uşaklık ve esirlikti. Ve tabii Kürtler bu tür yaşam tarzına razı olsalar hiç bir problem çıkmaz, daha nice yüzyıllar kardeşçe birlikte yaşayabilirdi. Elbette ki bu ağır şartların kabulünü içine sindirebilecek hiç bir halk olamaz. Bu tarihi haksızlığa tarihin her döneminde değişik şekillerde cevap verdi. Egemenlerin önünde çözülmesi gereken başbelası bir problem olarak bütün hükümetlerin döneminde gündemin en başında durdu. Ne yazık ki resmi ideolojinin ve bunun gerektirdiği politikanın Kürt sorununa sunduğu biricik çözüm kanla susturulmak oldu. Şimdi ise gelinen noktada gelişen büyüyen Kürt uyanışı karşısında kesin çözüm aramak zorunda bırakılmıştır. Çünkü şimdiye kadarki yöntemlerle böylesi ulusal bir sorunun çözülemeyeceğini geç de olsa görmek zorunda kaldılar. Çünkü ne Kürt halkı ne eski Kürt halkı, ne de devlet eski, bir askeri tüm dünyaya bedel olan devlettir. Buna rağmen egemenlerin politikasını belirleyen güçlerin çözüm için öne sürdükleri çözümler aslında çözümü daha da çözümsüz kılıyor. Çünkü çözümün olması sorunun tahlilinden geçer. Tıpkı bir hastanın doktora gitmesi gibi. Tabii ki doktorun hastayı iyileştirecek ilacı vermesi, hastalığı tahlil etmesi ve ona uygun ilaçları vermesi sonucunda olacaktır. Aksi halde hastalık tüm vücudu saracaktır. Siyasi ve toplumsal olaylarda ortaya çıkan sorunlarda böyledir. Çözülmeyen problemler toplumun tüm kesimlerini kapsarken taraflara içinden çıkılmaz çözümü, bir önceki günden daha zor hale sokar. Kürt sorunun boyutlarına baktığımızda yanlış politikaların dolayısıyla yanlış tahlillerin sıkça rol oynadığını görürüz. Öyle ise sorunun çözümü gerçekçi politikaların izlenmesi, cesaretli önerilerin yapılması ve doğru tahlillerin sonucunda olacaktır. Ve muhakkak uzlaşmacı olunmalıdır. Gelinen aşamaya kolay gelinmediği görülmeli ve "güç bende, ben de istediğimi yaparım" saçmalığına kapılıp halkı gerçekleştirilmesinin hayal olan insanlık için mükemmel denebilecek formülasyonların, ideoloji adına tüm dünyaya emperyalist deyip halkın karşısına diktirmeye çalışmak gibi zararlı tutumlardan vazgeçilmeli, dünya konjonktürüne uygun tavırlar geliştirilmesine çalışılmalıdır. Kürt halkı katliamdan kırımdan geçirilirken egemenlerin dünya desteğini arkalarına aldıkları, o destek olmazsa bu kadar rahat hareket edemeyecekleri gerçeği kavranmalıdır. Öyle bir başarı, aynı zamanda egemen güçleri dünyada da yalnız bırakacak politikaların gelişmesinden geçer.

Türk devletine Kürt sorununu halletmek için dünya tarafından verilen destek ile sürenin daha ne kadar süreceği, bir bakıma Kürt hareketlerinin göstereceği tavıra bağlı olmakla birlikte dünyada artık kabul edilen, dışlanmayan politikaların üretilmesine bağlı olacaktır.

Türk devleti sorunu buraya kadar getirdi. Yıllardır sömürülerle bir ölçüde istediğini yaptı. Ama bunu yaparken son on yılda kendisini de izlediği tutarsız politikalar sonucu tıkadı ve kendi sonunu hazırladı.

Kürt halkıyla süren savaşa yaptığı harcamalar dış borçları kat kat arttırarak ekonomiyi iflasın eşiğine getirdi. Savaşa harcanan doların rakamlarla ifadesi çok sıfırlıdır ve şaşırtıcıdır. Bu rakamlarla Türk halkının refahı düşerken işsizlikle sefalet toplumun tüm

kesimlerinde boyutlanıyor. Zamlar ve vergiler halkı bunalıyor ve hizmet adına halk kuru sözler alıyor. Enflasyondan bahsetmeğe gerek yok sanırım. Türk devleti Kürt halkına karşı tüm ekonomisiyle seferber olurken Türk halkında yansımaları yıkım oluyor.

Siviller yani sivil yönetim(!) çözümden uzak, aciz, habire askere davetiye çıkarıyor. Çözüm için yaptıkları tartışmalarda resmi ideolojide diretmeleri ve Kürt halkını resmen tanımamaları sonucu tahlilde yapılan hatalar neticesinde daha fazla kan dökülüyor, ve çözüm uzadıkça uzuyor. Kürt halkını PKK şahsında terörist olarak mahkum edip, "Türkiye'de Kürt değil terör sorunu var" demenin getireceği yer de tıkanıklık oluyor.

Asker, kendisine her seferinde havale edilen bu soruna çözüm bulamadığı için, oda bunalımda ama onun da bu sorunu havale edecek birilerini bulması gerek.

Özel harbin generalleriyle askeri generallerin televizyon programlarında basın açıklamalarında açıklıkla ifade ettikleri şey; askerin gerilla ile başa çıkamadığı yönünde. Bunun nedeni, olarak da askerin düzenli nizami ordularla savaşmak için eğitildiği, gerillaya karşı savaşamayacağını gösteriyor. Soruna şimdilik faşist çevrelerin güçlü olduğu bazı (Erzurum gibi) bölgelerde halka (!) silah dağıtmakla çözüm bulmuşa benziyorlar. Bununla aynı zamanda "sizin güvenliğinizi sağlayamıyoruz, buyrun kendinizi siz koruyun, beni yok bilin" deniyor.

Devlet Kürdistan'da seçim yapmayacağını söylüyor. Basın, Kürdistan'ın bazı bölgelerinde Türk mahkemelerinin hiç bir davaya bakmadığını, çünkü sorunu onların başka yollarla çözümlediklerini yazıyor. Nüfus İdaresi Müdürlükleri, bankalar, siyasi partiler kepenk indirdiler. Şimdi bu tabloya bakıldığında insanın içinden "peki orda devlet var mı" sorusu geçiyor. İşte böylesi bir durumda cinayet şebekeleri oluşturmaktan, provakasyon düzenlemekten başka alternatif üretemeyen devlet halk ile kendi arasındaki mesafede safların giderek netleşmesine neden oluyor ve bilmeden halka kazandırıyor. Geride yabancı toprakları işgal etmiş, tezkeresini bir an önce bekleyen sevilmeyen, istenmeyen sömürgeci askeri var.

Devlet resmi ideolojisinden toprak bütünlüğü v.s. gerekçesiyle ödün vermezken toplumun başka kesimlerin ses çıkmaya başladı. Bay Komili sanki yeni bir formül keşfetmiş gibi "Kürt sorununun demokratik ve barışçıl yollardan çözülmesi gerekir" deyince ortaklıkta Komili'nin formülüne destekçiler çoğaldı. En başta Başbakan yardımcısı İşçi sendikaları yöneticileri ve arkasından başka patronlar ile bazı demokratik örgütler konuşmaya başladı.

Anlaşılan sömürge temsilcilerinden birinin ortaya çıkıp cesaret vermesi gerekiyormuş. Yoksa bu hiç de yeni bir formül değildi. Türkiye'de bu artık, şimdiye kadar konuşulmayan tartışılmayan sorunu tartışıyoruz deyip bununla sorunu halledeceklerini sanan televizyon programlarında açık oturumlar v.s. yapıyor. Peki bu sorunu çözmek için tartışmak yeterlidir? Gerekli ama yeterli değildir. Yapılan tartışmaların hemen hepsinde kurt başlıların Kürt sorunu konusundaki görüşlerine başvurulurken akıllara "acaba bunlar bu yolla halkı kurtbaşlılandırmaya mı çalışıyorlar" sorusu geliyor, yoksa bu memleketin bu hale gelişine şimdiye kadar bu insanların politikalarının uygulanışı neden olmadı mı? Yine Türkeş Çapraz Ateş programında "biz PKK'yi yok edelim gerisi kolay. Biz Kürtlerle kardeşiz, sorun aile sorunudur" derken kitlelere iletilmeye çalışılanlardan hangisi yeni fikirdi, eskiyi tekrarlamaktan başka? Öyleyse bu samimi olmayan tartışmaların bir başka amacı olmalı, o da dış dünyaya "işte ben artık tartışıyorum" deyip sorunu çözme sözüyle biraz daha ve onay almaya çalışmaktan başka bir şey değil.

Sorunun tartışılması elbetteki iyi ama sorunun çözümü için tartışmanın yolu sorunu kabul etmekten geçmiyor mu? Bu ne yazık ki şimdiye kadar olmadı. Kürt halkının varlığı

ğını kabul etmek, onun sorununu çözenin birinci koşulu. Yapılacak ikinci şeyse federasyon otonom v.b. çare olabilecek çözüm önerileri üzerinde tartışmak, bunun uygulanmasının nasıl olacağını konuşmak gerçekçi ve samimi olacaktır. Bu yüzden devletin en başta Kürdistan'daki operasyonlarını durdurması, yeni bir barış ortamını sağlaması gerekir. Yoksa Kürt sorununu basit bir insan hakları sorununa indirgemek te yanlış olacaktır. Çünkü Kürdistan ulusal bir sömürge'dir. Siyasi bir sorundur. Ve bunun böyle çözülmesi mümkündür. Yoksa televizyonlarda kurtbaşlıların çözüm önerilerini kamuoyunda egemen kılmaya çalışmak çözüm için bir daha "KAN" demek olacaktır.

Şimdi biz Kürtlere de düşen acil görevler var. Herşeyden önce birleşmeliyiz. Tıkanan devletin üstüne tüm gücümüzle giderken, dışarıda ki Kürt DİASPORALARI siyasi alanda hücumla geçmeli ve devleti yalnız bırakmalıdır. Onun yalnız bırakılması onun dostlarını Kürt dostu haline getirmekle olacaktır. Bu da yeni dünya konjonktürüne uygun politikaların benimsenmesiyle mümkündür. Newrozda hep beraber halaya durmanın, iç rahatlığıyla kutlamanın zamanı uzak değil. Bir koşumluk yol kaldı.

DÎ BÊBAWERIYA XWE DE ÇEPÊN KURD DÎKÎN NAKÎN NIKARÎN XWE JÎ PÎSATIYA NE DÎ BERJEWENDIYA NATEWÊ WÎ DE BÎDE ŞÎŞTÎN

SIMKO GIRIKI

Welatên rojava mafê gelê Kurd ku bizanin dê bikeve dest wan hima astengan liber çêdikin. Welatên rojava dagirker, bo gelê Kurd tiştêkê nakin. Çekan bona welatên ku Kurdistan mêtînghekirin re rêdikin, wan bi hêz dikin. Çawên welatên rojava li dewlemendiya Kurdistanin. Evan rêzikan her Kurdê xwe çep zanî û dizanî di rêya komûnîstiyê de dîtî vê ji zimanê xwe û pêûsa xwe ne kemkirin û ne jî dixwazin kembikin. Vê dawiyê jî Abdullah Öcalan, "Rizgarkirina Kurdistan bi destên, rojava be, me ew Kurdistan nevetin!" Bi risk û axaftinên holê ne peywendarî (diplomati), ne xizmeta bizava tevgera rizgarîxwaza Kurd û ne jî xizmeta mandêya berjewandîya Kurdistanê.

Bi rastî divê hêzên Kurd vê baş bizanin; rastiya dîrokî çiyê netewayekî bindes? Li gel berjewandîya netewî, ev dijatiya rojava tinê piştigiriya Kemalîzm a çep -Ereb- ece-man dike. Her welatekî cihanê bê berjewendî ne jiyayê û ne jî di dîroka cihanê de ketiyê jiyane. Di dîroka têkoşîna gelan de, avakirina welatan de lib -libberjewandîya avakirina xwe parastîne. Nimone: Sîstema mirovatiya cihanê Sovyet, Komara Kurdistan a Mahabad bo berjewendîya xwe û heger rast be komûnîzma cihanê firote Îranê.

Çepera Çepitiya Cihanê (ÇÇC) hilweşeha û jiyana wê hat birin. Çepîtizma Kurd jî, bo çawên komûnîstiyê hevdu dikuştin, hevdu nedixaftin. Ev beşê nezan îro jî li ser wî hiş û ramana li ser berfê çêbûyî dimeşin. Lê, xwe dixapînin. Li ber deholê çepên welatê me mêtînghekirin, kê dikarî wan ji govendê bide paş gelo? Kêşandina serê vê TÎP ê, sosyalîzmê de hesapkirin tune ye digot! Dijê vê bîr û baweriyê jî PDK, madem hesap tune ye çima hon hesabê xwe dikin? Em jî dê berjewendîya miletê xwe biparêzin çî dibe bila bi be. Bo vê hiş û ramanê çepên Kurd çeper çêdikirin dijê gelperestan.

Eger, di komûnîzmê de hesap tune ba, lê çima Sovyetê bo petrola Îranê û bo bicîhkirina çeperên komûnîzma cihanê, gelê ji têhna azadî û serbestiyê di binzordariyê de dinaliya kire "qurban". Bizava rizgariya netewê Kurd astenga mezin çepîtizma Kurd ya xwe nenasa. Bigorî konseptê netewayê xwe divê şoreş û têkoşîn bête dayin. Va jî ya wê bê berjewendiyê. Rewşenbirên welatên azad û ne azad ji berjewandîya welatê xwe çî caran derneketine, her gav bo parastîne xwe kirine çeper. Nimone, welatên Balkanê de, dema dijê bilavbûna Osmanliyan "çep-rast" ji xwere nekirin raman. Lê tinê net ewe perestî têkoşîna wan ya mezin bu...

ÖZGÜR GÜNDEM Û TÊKOŞÎNA RASTIYA DÎROKÎ

19 Hezîranê 1993 de Özgür Gündem ê bi dostên gelê cihanê Thomas Coa (Kubayi) re, Şefê Înstîtuya rojavayê Ewropa masa dan û standîne hevpêyîvek çêkir. Thomas Coa ho dibêjît: "Em nika ji dihîvê bi vê pîrsa Kurd agahdarbûn" bersiva pîrsêkê. Aha eveye real (rastî) sosyalîzm! Belê kesên Kurd bi salan li dîv vê sîstema bê bîngê diçun beramberê wê eveye?

Mîrovê mezin û rêberê jîna mirovatiyê û demokratîyê, xwidanê pêncî (50) salan têkoşîn dayî; di çeperên berokê cengê de, jîna xwe kirî gorî Mela Mistefa Barzanî jî "kevne perest-paşverorexne û jiyana xwe pê diburandin. Kurd jî dizanin ka Kuba - Kastro çî dîtî beramberê gelê Kurd daye girêdan. Sal 1991 Resolotsiyana ku dijê karbidesta Bexda, di civûnekî pîr çêbûyî de, di Netewên Êkgirtî (UN) de vê Kubayê baş dizanî pîrsa gelê Kurd bi tevî komûnîsta Çînê.

Ji ber vê çendê ye rewşenbirên wan welatan, pêşiyê berjewendîya welatî li ser her tiştî re digirin û naxwazin rastiya netewayekê îşkere bikin. Bila ev rojname û Thomas ê

çep baş bizanin, têkoşîna azadiya Kurdistan ne dihîve û ne jî ji "84"ê destpêkiriye.

Rojnama Özgür Gündem rojeva xwe bi dijatiya PDK û Barzanî diajotin. Kurdayetî bi vê naçit serî, hon gelik xwe çep dibînin, lê çep we nasnakin. Di têkoşîne de zanyariya dirokî zor girînge bo netewe ê ajoteyên bîndest. Dema ev rojname derketî, "em alternatîf a rojnamegeriya Tirkiyê ne" digotin. Lê dikarim bibêjim vê dijatiya xwe hemberê hêzên Kurdistanê Başûr dane vegeandî. Aha ev ne Kurdayetîye, lê, xizmeta çepên Tirk, Ereb û Ece-man dide xweşkirin. Çimko sloganên vê rojnamê weko diyare, "kevneperest, feodal, xwe fi-roş, Kurdistan firotine Emperyalîstan-û.h.w.". Berpirsiyarê vê rojnamê yê Ewropa; "em rastiye dinivîsîn, rêzaniya weşana me, wek ya rojnama Hürriyet ê ye, ew çawa weşanê dike, em jî welê dikin" digot. Lê dema ev pirs jê têt kirin avşarbî, durexî dikevite nav dabaşê. Gelo hon Tehran, Şam û Bexda jî binivîsîn ma ev jî ne raste? Lê avşar li ser ya xwe diris-te her wekî berê! Mesud Barzanî dema bête Enqere "xayîn û doza Kurd firotin dijmin", lê Abdullah Öcalan li Şamê yê, li Tehranê ye, li Bexda ye, avan "meşrû û neteweperestî dizanin? Mistefa Barzanî bi dehhezaran mirov derbazê Rohilatê Kurdistanê bû. Ewî bo parastina gelê xwe û avakirina Kurdistanê azad, kiri bu armanca xwe. Neku li wêderê şelotî bê-ne avakirin (îro PKK li Başûr çi dike?). Di diroka Kurdistanê de wî mirovê dilpakê niştî-manperwer cihê şanaziye daye dirtin bi qehremanî. Mistefa Barzanî, bo avakirina Kurdistanê û doza gelê xwe, xwe kiriye gorî. Doza Kurdistanê jî wî bo denge cihana îroyî jî daye ragîhandin bi fêdekarî. Ew têkoşîn û xebata hatî ajotin, îro ev avakirina Kurdistanê jî bê xapandin. Rêya têkoşîna xwe ji netewê xwe, her dem digirt û ji çarçûva rewşa civakê tu caran derneket.

Ali Fîrat ê Özgür Gündem, dema pênuşa xwe li şoreşên Kurdistanê digerine, wek rojnama Hürriyet, Tercüman ê û bi çavên neviyan û biyanî lê digere! Şêx Seîd, Seyîd Rîza û Barzanî bi baweriya min A. Fîrat bi çavê dijminî li ev şoreşên ku rudaîyî di mêze. Her têkoşîna bo şoreşan hatiye girêdan, rupelek daye vekirin di diroka Kurdistanê de. Lê, hon dema komûnîstî diparast, van şêx û axa û melan DÎ BEROKÊ TÊKOŞÎNÊ DE XWE DÎKÎ-RÎN ÇEPER: evî beşî rêya welatparastîne de girtibu û hewe jî komûnîstî girtibu. Em vê, bo munaqesê vekin, ka GELO KÎJAN em bêjin SÎSTEMÊ XÎZMETA GELÊ XWE KÎR? Ji xwe sere van şoreşan jî Mistefa Barzanî bu. Kîjan komûnîst xwendan digot yala xêr bo têkoşîna wî? Bila kes xwe ne xapîne û diroka Kurdistanê ji mafê nexasim Kurdên çep hiç tuneyê devên xwe bi lewîtinin û van şoreşan ji tune bibînin. Gelê Kurd bi şoreşên Şêx Seîd û Seyîd Rîza û qehremanê heyamê dewra bîstan (20) Barzanî gelik serfîraze. Rewşenbirên çep jî xwe tu caran "şoreşa Barzanî feodale" lê ya Afganîstanê û Misrê jî "pêşveroye". Bi vî serê ne Kurdayetî mezînbûne li metropolên dijminê me. A. Fîrat pêşî her tiştî bila bizanît "zanyariya dirokî çîye?" Mirovê bi zane zanyariya rastiya dirokê hingê bê "rex" dê bikare li ser bingehekî netewê û bê dirutî binivîse. Hemî cihan jî dizane û pê agahdare, ka gelo Barzanî fêdekarê mîletê xweye an na. Ev demê em tedê rewşên cûrbe cariya guhartine daye. Li kîjan beşê Kurdistanê de Barzanî têkoşîn nedaye? Dema Barzanî nasnameya gelê xwe diparast hon li kîjan çeperê de xebat dikir? PDK li kîjan parçê û herêmê de serên xwe li ber dijminan, wek te cemandiye?

Îro hêzên Kurdistanê nêzikî êkdu bûnê dibêjin. Protokol hatî destnîşankirin. Lê li rexê dijî "dîtin û baweriyên PKK nayên guhartin beramberê grubên Kurd"! Lehîstî na bi du rexî tu caran ne çuye serî û ne jî diçe. Holê, "PKK'nin Kürt gruplarına ilişkin değerlendirme ve görüşlerinde "özde" bir değişiklik yoktur" dibêje. Diwerin bi rêxistinêre "eniyê" çekin? Mixabin bo wan kesên Diploma Zanistgehê girtin, beramberê grubên Kurd"! değerlendirme ve görüşmelerden "özde" bir değişiklik yoktur. dibêje. Diwein bi vê rêxistinerê "eniyê" çekin? Mixabin bo wan kesên Diploma Zanistgehê girtin.

ÜRKÜTÜCÜ BİR TABLO İÇİNDE KÜRDİSTAN'I DAHA ÇOK DÜŞÜNMEK

Devletin ve onun savaş güçlerinin Kürdistan'da yaptığı tahribat, sınırları olmayan bir boyuta ulaşmıştır. Artık bir ülke bütünüyle ve bir ulus tüm fertleriyle devlet saldırılarının hedefi haline gelmiştir. Devlet ülkeyi harabe etmek, ulusu dağıtmak operasyonu içindedir. Köyler yakılıyor, yıkılıyor. Köyleri olmayan şehir merkezlerine dönüşen il ve ilçelere saldırılıyor. İnsanlar zorla kitle halinde göç ettiriliyor. Takip, gözaltı ve işkence her insanımızın yaşamının parçası haline gelmiş, baskınlar, evden alıp götürmeler, köy meydanlarında toplu dövmelemler, devlet güçlerinin her an sebepsiz yere yaptığı keyfi işler olmuştur. Herkes suçlu görülüyor, tek tek yada toplu cezalandırılıyor. Hapishaneler yine dolu ve zulüm merkezleri halindedir. Kürtlere karşı açılan savaşta devlet artık hava saldırıları düzenliyor ve bomba kullanıyor. Devlet, Türk halkını da savaşa çekecek bir seferberlik emeli içindedir.

*Devletin, tercihini
savaştan yana
yapması,
çözüm olmayan
savaşta ısrar
etmesi,
kendisini, içinden
çıkılması zor
olan bir çıkmaza
götürecek,
götürmüş de.
Devletin ve devlete
akıl veren çevrelerin,
kendilerini aşıp
siyasi çözüme
hazır hale
gelmeleri
en akılcı yoldur.*

Öte yandan kontranın, Hizbullah'ın, paramilitarist ırkçı örgütlerin silahlı saldırıları sonucu Kürdistan'da sıklaşan tek tek cinayetler de katlanarak ilerliyor. Yaşamın ne kadar yakından takip altında olduğu ve nerede ne zaman biteceğinin belli olmadığını en iyi bu alandaki saldırılar ortaya koyuyor. Devlet destekli bu güçler, Kürt aydınlarını, toplum içinde sevilen ve ağırlık sahibi olan yurtsever şahsiyetleri, gazetecileri, milletvekili ve diğer Kürt politikacıları öldürüyor. Ya bu örgütler devletten, aydınları, gazetecileri ve politikacıları öldürme görevini almış ve yerine getiriyorlar, ya da devlet, iç ve dış kamuoyunun baskısına hedef olmamak için bu cinayetleri işlemek görevini adı geçen örgütlere vermiş, veya onlara yükleyerek kurtulmaya çalışıyor. Her ne ise devlet ve bu güçler sürdürülen bu saldırılar, aynı programın birer bölümüdürler. O da devletin yürürlükte olan saldırı ve topyekün ezme programıdır.

Bu ürkütücü tabloya karşın, Kürt ulusunun bu devlet saldırılarına karşı, toptan bir mukavemetinden ve kendisini savunmaya yönelmesinden söz edilemez. Yine halk devlete var gücüyle toptan karşı koymak, devlet zorlamalarına (örneğin zorla göç) "yapmayacağım" diye dayatmak gibi bir tavır içinde değil. 1990/91 serhıldanlarını da görmüyoruz. Tırmanan, genişleyen savaştır, kitlesel halk eylemleri değil. Kürdistan'daki savaşın çerçevesini şimdi şöyle çizebiliriz: Devletin saldırıları ülkenin her yerine, her bireyine yönelmiş, her yer ve bireyi kapsamış durumdadır. Savaş ise devletle PKK silahlı güçleri arasında süren bir çerçevede kalarak devam ediyor. Bunun böyle kalmakta devam edeceği ise açık. Kürtlerin

kendi ulusal - demokratik hakları için daha kararlı ve daha geniş kesimlerle mücadele-ye atılmalarının önünde iç sorunlar var. Güvensizlik ortamı bir türlü aradan kalkmıyor ve hatta bazı olaylarla ya da tavırlarla tazeleniyor. Ancak ne olacak? Ne olursa olsun görünen o ki savaş daha da tırmanacak, daha kanlı olacaktır. Şehirlere ve Türkiye metropollerine kadar genişleyen bir çatışmalar alanı oluşacaktır. Devletin zorbalığı ve saldırganlığı ise Kürtleri ezmeyi amaçlayan bir vahşilik içinde daha da genişleyecektir. Bir daha bir ateşkes sağlama şansı çok zorlaşacak, devlet var olan ürkütücü tabloyu sıkıyönetimle, kanlı bir işgalle yeniden genişleterek, yıkılmış, insansızlaştırılmış, sınırsız işkence ve zorbalık altında bastırılmış bir Kürdistan'la tamamlamaya çalışacaktır. Daha sonra da kendi "reform" programını sunacaktır.

Faili devlet olan bu tablo nasıl tamamlanacaksa tamamlansın. Kürt ulusal mücadelesi geriye dönüşü mümkün olmayan bir yere gelmiştir. Türk devleti ne 1940-60'lı sessizlik yıllarını görebilecek, ne de Kürt hareketini bitirebilecektir.

Gündeme çözümü almak gerek: Siyasal çözüm, Biçimi ve çerçevesi üzerinde tartışılabilir. Kürtler bu konudaki görüş ve önerilerini 1993 yılı içinde defalarca tekrarlayarak sundular. Devletin tercihi savaştan yana yapması, çözüm olmayan savaşta ısrar etmesi, kendisini içinden çıkarılması zor olan bir çıkmaza götürecektir, götürmüştür de. Devletin ve devlete akıl veren çevrelerin kendilerini yenip siyasi çözüme hazır hale gelmeleri en akılcı yoldur.

Ancak bu yol bir çözümün şimdilik bir işareti görünmüyor. Çatışma ve saldırılar ise daha da kanlılaşarak boyutlanıyor. Cizre'ye Şırnak, Kulp'a Lice ekleniyor. Devletin organları haline gelmiş gazeteler bile " Lice'de savaş" diye başlık atıyor. Savaştan yana kararını vermiş olan devlet güçleri yeni yerlere saldırmak için provakasyon arıyor ve hazırlıyor.

Şimdi durumun daha kötü ve tehlikeli boyutlara varmasına karşı olan, mevcut tablonun değişmesinden yana olanların düşünmesi ve iş yapması gerekir. En çok da şimdiye kadar yapılmamış, denenmemiş şeyler üzerinde düşünmek gerekir. Neler? Birincisi; ikinci paragrafta çizilmeye çalışılan Kürtlerin kendi tablosu değişmek zorundadır. Olumlu doğrultuda, ulusal mücadelenin lehine ve ona ivme olabilecek şekilde değişmek zorundadır. Bu konuda görev birinci derecede Kürdistanlı siyasal güçlere düşüyor. Özellikle iç sorunlar ve güvensizlik ortadan kalkmalıdır. Evet bunlar aza indirgenmiş, ilişkiler ve birlikte iş yapmada belirleyici bir rol oynamıyor ama belli bir çekingenliğe ve geri durmaya yol açıyor. Bu sağlandıktan sonra ikincisi birlikte kitlesel gösteri ve eylemlerin yapılması çalışmalarına geçilmelidir. Bilemiyorum, ekonomisi ve çalışma hayatı zaten tahrip olmuş Kürdistan için bunlar ne anlama gelir ama, işçi ve özellikle de memur grevlerini örgütlemek gerek. Bu işlerde DEP inisiyator olarak öne çıkmalıdır. Mevcut sendika şubeleri ve diğer örgütler öne çıkmalıdır. Biliyoruz, DEP, içinden yaralıdır ama yaşadığı yere kadar yapacakları vardır. Ayrıca trafik, iletişim ve diğer hizmet sektörleri alanında grev ve boykot eylemlerini gündeme getirmek gerek. Okul ve eğitim alanı var. Okul yakmak öğretmen öldürmek yerine okulların boykot edilmesine, ırkçı olan ders kitaplarının her yerde yakılmasına ulaşmak daha sesli bir eylem olacaktır. Biliyoruz, devlet güçleri barışçıl - kitlesel eylemlere de Kürdistan'da saldırıyor, ama sonuçta öldürmekle, tutuklamakla bitiremeyeceği bir potansiyelle karşı karşıya kalacaktır. Sonuçta bunlar ulusal-demokratik kitle örgütlerinin şekillenmesini ve güçlenmesini aynı zamanda kendine güvenmesini de birlikte getirecektir. Evet bütün bunlar bir kurşunu örgütlemek ve sıkıktan daha uzun bir zamanı gerektiriyor ama ulaşıldıymıydı silahlı mücadele de dahil ulusal mücadelenin tümüne muazzam bir garanti olacaktır. Üçüncüsü

Türkiye'nin metropollerinde sayısı milyonları bulan bir Kürt kitleleri vardır. Bu kitle devletin Kürdistan'daki yıkım ve katliamlarına, yerleşim merkezlerine yönelik saldırılarına cinayet ve zorla göç ettirme politikasına karşı kitlesel düzeyde ses çıkarmış değildir. Türkiye metropolleri bu kitlenin gösterilerine sahne olmadı daha. Kesinlikle barışçıl olması gereken, kirli savaşın durdurulmasını slogan edinen ve devlet güçlerinin saldıracağı ya da tepki getiren örgütlerden herhangi birisinin damgasını taşımaktan uzak kitlesel gösteri ve eylemleri buralarda gündeme getirmek zamanıdır. Ancak bu eylemler yürüyecek olan Kürt kitleleriyle Kürtlere karşı dolu olan Türk kitlelerinin kesimleri arasında yer yer de olsa çatışma tehlikesi de taşıyor. Bu nedenle mümkün olduğunca kirli savaşa karşı olan, devletin Kürt politikasına muhalefet eden Türk kesimleri ve onların örgütlerini de bu eylemlere çekmek gerek. Daha işinbaşında Kürt insiyatörlerinin, Türk kesimini bu eylemler için ortaya çıkaracak olan Türk partner veya partnerleri bulması ya da onların kendilerini sunmaları halinde buluşmaları önemsenmelidir. İyimserlik de olsa bir gereklilik ve bir tedbir olarak bunu böyle düşünüyorum.

Türk devleti metropollerden uzak bir alanda, buralarda yaşayan kitlelerin yüzyüze olmadığı bir savaş yürütüyor. Batı merkezlerinde Türk halkını Kürtlere karşı kışkırtıyor, cenaze merasimlerini kullanarak ölüm sloganları attırıyor. Bunlar görüldüğünde bu alanlardaki bu kitlesel eylemlerin anlamı anlaşılacaktır. Dördüncü ve son olarak, Kürtlerin uluslararası kuruluşlardan ve söz konusu olabilecek bazı devletlerden şimdi ne istediğini kendi içinde tartışarak formüle etmesi sorusu vardır. Bu güne kadar uluslararası kuruluşlardan ve bazı güçlerden Türkiye'ye baskı yapmaları için Kürtlerin çalışmaları vardır. Yer yer, yetersiz de olsa, bazı başarılar alınmıştır. Ancak bunlar, Türk devletinin Kürtlere baskı yapmasını önlemeye, Kürt politikasında değişikliğe gitmesine yetmedi. Bugün Türk devleti savaşla oynuyor. Ezmek bitirmek için hazırlıkların tamam olduğunu söylüyor. Seferberliği düşünüyor. Ankara, son açıklamalarıyla, siyasi çözüm ile ilgili bütün ümitleri bitirmiştir. Görünen, daha da boyutlanacak ve kanlı olacak bir savaştır.

Bütün bunların arifesinde uluslararası kuruluşlardan ve akla gelebilecek bazı devletlerden Türkiye'yi, önüne koyduğu savaş noktasında uyarmalarını, siyasi çözümü tartışmaya yönelmesini, giderek Kürtlerle oturup, görüşmesini istemeleri için girişimlerde bulunmak zamanıdır. Kürtler için, bahsi edilen güçlerden Türkiye'ye baskı yapmalarının yanında siyasi müdahalede bulunmalarını, aracı olmalarını istemek zayıflık olmayacaktır. Şu anda öneri, Kürtlerin temsilci ve heyetlerinin bunu gündeme almalarıdır.

Biz ülkemizi ve halkımızı korumak ve kurtarmak için çok yönlü görevlerle karşı karşıyayız.

Bütün dinlerin ve peygamberlerin lanetlediği; yüzlerce yıl bu lanetlenme mahkumiyeti altında ezilerek, horlanan, Hitler, Stalin "temizlikleri" ile soyları tükenme noktasına gelen Beni İsrail, İkinci Dünya Savaşı akabinde bugünkü İsrail'i yurt edinebilme vizesini dünyadan aldılar.

Binlerce yıllık yurtsuzluk ve sürgünden kurtulan Yahudiler-Museviler ya da İsraililer, vatan diyebilecekleri toprakları saldırgan bir kıskançlıkla sahiplendiler. Varlıklarına ve devletlerine yönelen her Arap saldırısını püskürtmekle kalmayıp, askeri başarılarla İsrail haritasına yeni topraklar ekleyerek, sınırlarını genişlettiler.

Tarifsiz zulümlere maruz kalan Yahudilerin yurt edinme ve bu yurdu koruma güdüsü, aynı zamanda Filistinlilerin yurtsuzlaşmaları ve muhacirleşmelerinin de başlangıcı oldu. Böylece Yahudiler mazlum konumdan çıkıp, Filistin Arap halkına karşı insafsız zalimler konumuna geldiler.

İsrail Devleti'nin kuruluş dönemi öncesi ve kuruluş döneminde, vatan bilincinden uzak; sattıkları topraklar karşılığında sağladıkları tatlı karların köreltiği Filistinliler, İsrail Devleti'nin askeri zoru da eklenince, giderek topraklarından kopup, muhacirleştiler.

Bir tarafta binlerce yıllık mezalim, aşağılanma, sürgün ve jenosidlerden kurtulma umuduyla yurt edinmeye çalışan Yahudiler; diğer yandan ciddi bir vatan sevgisine sahip olmayan, ancak vatanlarından oldukça (uzaklaştıkça) vatan bilinci gelişen Filistinliler... Sözümona "Arap kardeş"lerini destekleyen bir sürü kaypak Arap devleti; SSCB-ABD bloklaşmasının kaynaktağı Ortadoğu kazanı; yüzbinlerce sürgün, ardı arkası gelmeyen savaşlar, katliamlar!.. Son elli yıllık İsrail-Filistin tarihinin fonunu oluşturdu.

Konumuz Filistin-İsrail çatışmasının tarihi ve bu sorunun çözümünün uluslararası boyutları olmadığı için, bugün atılan adımın bölge ve Kürdistan'a etkilerini irdelemeye çalışalım:

Beş Saray'ın bahçesinde imzalanan FKÖ - İsrail uzlaşmasının etkilerine geçmeden önce bir kaç önemli noktayı hatırlamakta yarar var.

Saldırganlığının nedenleri ile haklı veya haksızlığı bir yana, İsrail saldırgan ve işgalci bir devlet. FKÖ ise kendi deyimleri ile "işgal altındaki topraklar"da, Suriye, Ürdün, Lübnan ve diğer Arap ülkelerine yayılmış yüzbinlerce Filistinlinin mücadelesini örgütleyip yöneten bir örgüt. Ancak bu birbirinden nitelik olarak, amaç olarak tamamen ayrı iki düşman gücün ortak bir özelliği vardı. O da birbirinin varlığını tanımamak ve yok etmeğe çalışmaktı. Şimdi atılan bu adım-

*Her iki taraf,
onlarca yıl
sürdürdükleri
siyasetle bir sonuca
varamadıklarını,
gönülsüz de
olsa kabul
etmişlerdir.
Bundan daha da
önemlisi, eski
siyasetlerin
dayandığı
uluslararası yapının
değişmiş
olmasıdır.*

la her iki taraf birbirini tanımış oldu. Böylece her iki tarafın siyasetlerini üzerine inşa ettikleri temeller değişti. Red, inkar ve yok etme siyaseti, yerini, birbirini kabullenme, varlığını tanımaya, uzlaşıcı ve çözümlüyci siyasetlere bıraktı. Yani, gerçekleri görmede ısrarlı kör inat, yerini daha gerçekçi çözümlüyci ve uzlaşıcı siyasete bırakmak zorunda kaldı.

İsrail ve Filistin cephesinde varolan güçlü muhalefete rağmen İsrail hükümeti ile FKÖ yönetimi kendi açılarından oldukça önemli riskleri göze alarak, uzlaşma zeminine ilk adımı atabildiler.

İsrail'de tutucu Likud ve Filistin düşmanı fanatiklerin tavırları devlet politikası haline gelen bu adımı önleyecek, değiştirebilecek güçten artak yoksundur.

Olaya Filistin cephesinden bakıldığında, atılan bu adıma karşı aldıkları tavırlar ve nitelikleri gereği Filistin hareketi daha dağınık bir manzara arz etmektedir.

FKÖ ve Filistin hareketi içindeki örgütleri üç gruba ayırmak mümkün: *Birinci grup*; El-Fetih (Yaser Arafat), Halk Cephesi (George Habbaş), Demokratik Cephe (Nayf Havetme) ve çok zayıf olan Filistin Komünist Partisi gibi Filistin mücadelesini yıllarca sürdürmüş gerçek Filistin örgütlerinden; *İkinci grup*; Halk Cephesi Genel Komutanlık (Ahmet Cibril), El-Saiqa, Fetih, İntifada (Ebu Musa) gibi Suriye'ye, Mücadele Cephesi, Kurtuluş Cephesi gibi Irak ve Libya'ya bağlı örgütlerden; *Üçüncü grup* ise, Hamas, Hizbullah ve Cihat gibi fanatik İran yanlısı İslami hareketlerden oluşmaktadır.

Kısacası FKÖ-İsrail uzlaşması karşısında, İsrail fanatikleri ile Arafat muhalifi Filistinliler eski nağmelerini daha kızgın bir makamda terennüm ediyorlar. Her iki tarafın muhaliflerinin yaklaşımları, İsrail-Filistin çatışmasını çözmek yerine sorunu kangrenleştirdiği onlarca yıllık süreçte birçok kez ispatlanmış bulunuyor. Ancak, eskiye takılan muhaliflerin başlatılan süreci provake etmesi halinde, mevcut çözümsüzlüğün gerisinde bir kilitlenme yaratma ihtimali çok zayıf da olsa tamamen ortadan kalkmış değil.

Filistinli muhaliflerin konumlarına biraz yakından bakıldığında, her ne kadar bugün birlikte görünüyorsa da çok farklı yaklaşımlara sahip oldukları ve bu farklılıklarla kendi örgütsel niteliklerinden kaynaklanan yaklaşımlarının "Redci"leri bölebileceğini görmek için kahin olmaya gerek yok. Şöyle ki, nitelikleri gereği üç grup olarak sıraladığımız örgütlerin gücü, FKÖ içinde Arafat'ın El-Fetih'inin gücüne varamıyor. Bugün uzlaşmaya karşı çıkan, Suriye yanlısı Halk Cephesi ve Demokratik Cephe ile Suriye güdümlü Ebu Musa, Ahmet Cibril, El Saiqa gibi örgütlerin tavırları Suriye-İsrail ilişkileri grafiğine doğrudan endeksli durumda. Bunun anlamı, Suriye'nin İsrail'le anlaşması halinde -ki bu anlaşma kaçınılmazdır- söz konusu örgütlerin tavırlarının Suriye paralelinde değişeceği.

Irak ve Libya güdümlü Mücadele ve Kurtuluş cepheslerinin tavırları da bağımlı oldukları devletlere endeksli. Ne varki söz konusu örgütlerin uzlaşmaya ilişkin pozitif ve negatif tavır takınmaları hemen hemen hiç bir anlam ifade etmiyor.

Hamas'ın başını çektiği fanatik İslami güçlere gelince; işte bu noktada sorun hem biraz Filistinli olmaktan çıkıyor, hem Filistin hareketi içinde kökünü yılların Filistin mücadelesinin radikal ve hayalci talepleri ile sosyal rahatsızlıklardan alan yeni ve güçlü bir temsilci adayı ortaya çıkıyor ve hem de Ortadoğu'da İran kaynaklı kökten dinci güçlerin bölgesel ve uluslararası gündemi oldukça zorlayacağı işaretini veriyor.

Bugün Hamas, geçmişte bütün Filistinli örgütlerin, sol ve komünist hareketlerin onlarca yıllık argümanlarını çok daha ekstrem bir düzeyde savunarak, siyasal umutlarını kaybetmiş yoksul Filistinlilerin iman kuvveti ile sosyal ve siyasal değişim arzularını irticai bir söylemi olarak ortaya çıkıyor. İslamiyetin yüzlerce yıllık Yahudi düşmanlığından

da beslenen bu bilinç oldukça tehlikeli ve çağdışı düşmanlığın ırkçı bir dışa vurumunu oluşturuyor.

Sonuçta Hamas gibi örgütlerin tavırları mutlak bir biçimde olmasa da İran'ın tavrına endekslilikte. Böylece İsrail-Filistin uzlaşmasını tehdit eden esas güçler, Filistinli örgütlerden ziyade, Suriye, Irak, Libya ve en önemlisi de İran devletlerinden oluşuyor. İşte sorunun Filistinli olmaktan çıktığı nokta da budur. Dolayısıyla Arafat, Rabin uzlaşmasını Suriye-İsrail, Ürdün-İsrail, Lübnan-İsrail, Libya-İsrail, Irak-İsrail ve de İran-İsrail uzlaşmaları yani Arap-İsrail ve İslam-Yahudi uzlaşmalarının izlemesi gerekiyor. Onun için sorunun "selameti" açısından bu güçler uzlaşacak ya da uzlaşacaklar!.. Bu uzlaşmalar veya uzlaştırılmalar süreci pek pürüzsüz olacağına benzemiyor. Atılan adımın sürdürülmesi konusunda uluslararası güçlerin izleyeceği kararlılık veya kararsızlık yakın dönem de Ortadoğu'nun çehresini ve rengini de tayin edecek... Örneğin, yarın İran'dan kaynaklanan uzlaşmaz tutumun değiştirilmesi konusu dünya ile İran arasında çok ciddi sorunlara yol açabilir... Bu açıdan bakıldığında gelecek günlerin bölgesel dengeler yönünden Kürtler için biraz bereketli olabileceği saptaması yapılabilir.

İsrail-FKÖ uzlaşmasını tehdit eden bütün iç ve dış olgulara rağmen atılan adımı kilitlenmiş sorunun çözülmesi yönünden ilk hamle olarak değerlendirmek pek yanlış olmasa gerek.

İsrail Devleti ile FKÖ'yü bu uzlaşmaya mecbur kılan nedenler üzerine çok şey söylenebilir. Uzlaşmanın her iki tarafa, özellikle Filistin halkına ne getirip ne götüreceği de çok tartışılabilir. Ancak, tartışmasız olan bir şey var, o da, bu uzlaşmanın kaçınılmaz olduğudur.

Her iki taraf onlarca yıl sürdürdükleri siyasetle bir sonuca varamadıklarını gönülsüzde olsa kabul etmişlerdir. Bundan daha da önemlisi eski siyasetlerin dayandığı uluslararası yapının değişmiş olmasıdır. O uluslararası bloklaşma dün ne kadar Filistin ile İsrail'i vuruşturmayı gerektiriyorduysa, bugün de o kadar uzlaştırılmalarını gerektiriyor. Başka yol yoktu. Ya uzlaşacaklardı ya da uzlaşacaklardı.

Bu uzlaşmadan en çok rahatsız olanların başında yıllarca bu çatışmadan kan alan Arap devletleri ve mollaların İran'ı geliyor. İsrail kurulduğu günden beri "siyonist düşman" (Edu Sihyoni) öcüsünü saltanat sürebilmek için çok hınzırca kullanan bütün Arap iktidarları ve mollaların İran'ı "şeytan"larından oldular. O "şeytan" ki çağın dışında kalmış ideolojilerle, pervasız terör, keyfi tasarruflar, soygun ve talanla beslenen -rejim denebilirse-siyasal rejimlerin ırkçı şoven mayalarına kan vermiş, kendi halklarının köleliği üzerine kurulu tahtların ideolojik çimentosu olmuştu. İşte o kalmadı, öldü... Dolayısıyla bu devlet bozuntuları Filistinli "Arap kardeş"lerinin durumuna ne kadar üzülseler yeridir. Arap iktidarları ülkelerinde mülteci statüsünde kamplarda "yaşayan" arasına topluca katlettikleri ikinci sınıf Arapları oluşturan Filistinlileri kaybetmenin telaşı ve üzüntüsü içindeler. Onları anlamak lazım! Onlar yıllarca kendi halklarının her masum talebini, soyal ve siyasal haksızlıklara karşı istisnasız her kıpırdanışı "siyonist düşman oyunu" olarak damgaladılar. Şimdi bu tür kıpırdanışlara vuracakları damgaları kalmadı. Artık "şeytan" yok. Yeni şeytanlar bulmakta pek mahir olan bu ucube iktidarlar bakalım bu kez kimi veya kimleri "şeytan" yapacaklar...

Öte yandan "şeytan"ın ölümü Arap ülkelerinde demokrasi mücadelesinin yolunu da açıyor. Dış düşman tehdidinin perdelediği sosyal ve siyasal değişim isteklerinin üstündeki perde kalkıyor.

FKÖ-İsrail uzlaşmasına Kürdistan'dan bakıldığında bir çok olumlu yan tesbit etmek mümkün. Bunların en önemlisi, dört parçadaki Kürt hareketinin Filistin sorununu çöz-

meye yönelmiş İsrail devleti ile artık komplekse kapılmadan, Filistin davasına "ihnet" kaygılarından ve de malum çevrelerce afaroz edilme endişelerinden uzak, seviyeli, açık ilişkiler kurabileceğidir.

FKÖ-İsrail uzlaşmasının diğer olumlu bir sonucu ise, artık sadece Filistin değil, Kürt sorunu adilce çözülmeden Ortadoğu'ya barış ve istikrarın gelmeyeceği gerçeğini daha da çıplak bir biçimde öne çıkarmasıdır. Son kırk yılda Ortadoğu sorunundan bahsedildiğinde Filistin sorunu anlaşılıyordu. Bu kasıtlı ya da kasıtsız tavır, Kürt sorununun önünü kapatıyordu. Kürtlerin Ortadoğu sorunlarının görüşüldüğü her uluslararası ve bölgesel toplantıya katılma talepleri redediliyordu. Dünya kamuoyu ve diplomasi çevrelerinde Ortadoğu sorunu eşittir Filistin-İsrail, veya Arap sorunu olarak ifade ediliyordu. Dolayısıyla Filistin-İsrail sorununun çözümü yönündeki her adım Kürt hareketinin önünü açacaktır.

Atılan adımın Türkiye, İran, Irak ve Suriye gibi Kürt halkının varlığı ve haklarını inkar temelinde şekillenmiş devletler yöneticileri için önemli bir örnek oluşturması da küçümsenecek bir sorun değildir.

Yukarıda sıraladığımız ve benzeri sonuçlar yanında, Kürt hareketi, FKÖ-İsrail uzlaşmasını Kürt sorununun siyasal ve demokratik bir zeminde çözümü için, Kürdistan'ı işgal altında bulunduran devletlerin argümanlarını uluslararası ve kendi kamuoyları nezdinde mahkum etmede daha rahat kullanabilir.

FKÖ-İsrail uzlaşmasından özellikle TC'nin çok büyük dersler alması lazım. İsrail Devleti çok güçlü, modern ve savaşkan bir orduya, ABD başta olmak üzere Batı dünyasının desteğine, dünya ekonomisi, medyası ve siyasetinde söz sahibi Yahudi Lobisi'nin desteğine, Filistin gibi yarı muhacir bir kurtuluş hareketi rakibine sahip olmasına rağmen, inkar ve red siyasetini değiştirip FKÖ ile uzlaşma yolunu seçti.

Türkiye'yi küçümsememekle beraber, TC'nin Kürt politikasının ne haklı temelleri, ne İsrail ordusu gibi modern ve onlarca Arap devletine karşı tek başına savaşıp başarı kazanan bir ordusu, ne banko bir Batı desteği, ne Yahudi Lobisi gibi güçlü bir lobisi ve ne de Filistin halkı gibi yarı mülteci bir rakibi var. Onun için Türkiye'de iktidarın gerçek sahipleri olan askerlerin Kürtleri inkar ve yok etme politikasını terk edip, Kürtlerle uzlaşmaları kaçınılmazdır.

Tekrar edelim:

Ortadoğu'daki dengeleri ve mevzileri alt-üst etmeye başlayan İsrail-FKÖ uzlaşması Filistin sorununun çözümü yönünde zayıf da olsa atılan ilk adım sayılıyor. Bu uzlaşmadan Kürdistan'ı işgali altında bulunduran ceberrut devletler yöneticileri kadar olmasa bile, biz Kürtlerin de ders alması dileğiyle.

KÜRT KİMLİĞİ'NİN İFADESİ

Türkleştirme "yukarıdan" uygulanan bir "modernleştirme" olarak realist olmayan bir ütopyaydı. "Medeniyet" ve "huzur" getirmek, Kürt ulusal kimliğini tasfiye ederek mümkün olmadı. İnsanlar ve toplum üzerinde büyük tahribatlar yaptı.

Bugün Kürtler tam bir "yol ayrımı" dönemini yaşıyorlar. Kürdün "Türk" kimliği kayboldukça insanlar doğal olarak kendi kökenlerine dönüyorlar. Etnik ve kültürel kimlikleri onların umut ve dayanakları haline geliyor. Kendi kimlik sorunlarını özgürce ifade edebilme ve geliştirme imkanlarına hiç bir zaman sahip olamadılar. Kimlik sorunu, Kürt insanının varolma, toplumsal bütünlük sağlama, kültürel ve ahlaki norm ve değerleri geliştirme sorunudur.

Bugün Kürt sorunu herşeyden önce ulusal kimliğe sahip çıkma sorunudur. Kürtlerin de Kürt olarak; uygar, çağdaş ve insanca yaşama sorunudur. Kürt sorununun günümüzdeki kökeni; çözülen geleneksel toplum yapısının ulusal aidiyet esasında modern toplumsal oluşum ihtiyacı yatıyor.

Ulusal kimliği sahiplenme ve ulusal aidiyet önünde engellerin olması, Kürt toplumunun ve Kürt insanının kendi dinamizmi içinde yapılanmasını engellediği gibi çözülen kitlelerin dejenere olmuş bir kültür, arabeskleşmiş bir mantalite ve anomaliye uğramış bir sosyal yaşama dönüşmesine sebep olmuştur. Bu süreç askeri şiddetle yozlaştırılmak isteniyor.

Kürt Kimlik Arayışı Ve Kürtlerin Siyasal Durumu

Kürdistan'da bir savaş var. İnsanlar katlediliyor, köyler yakılıyor, evler yıkılıyor. Kürt nüfusu hızlı bir erozyon içindedir. Maddi tahribatlar, sosyal ve kültürel değişikliklerle birlikte yürüyor. Gelenekler dejenere oluyor, ahlaki normlar yerini lümpenleşme ve kuralsızlığa bırakıyor, sahtekarlık, yankesicilik, çetecilik, rüşvet kültürü geliyor. Kürtler içinde genel geçerli iletişim ve ilişki kuralları yok oluyor. Kürtler birbirine güvenemez bir konuma ve ihanet etmeye sürükleniyor.. Kürt insanı bütün yaşam felaketlerinin yanında derin bir kimlik krizi içinde bulunuyor. Bu kriz, Cumhuriyet boyunca "Türkleştirilmiş bulunan Kürt asıllılar"ı da kapsıyor. Metropollerdeki Kürtler, sinme ve coşkun reaksiyonlar içinde gidip geliyor; kah Kürt kimliğini saklamak, kah, o kimliği coşkun reaksiyonlarla göstermek istiyor, onurunun zedelenmesi, utanç kin ve isyankarlık ruhu içinde gidip geliyor.

Savaş yanlıları "Türk-Kürt düşmanlığını" derinleştirmekten yana. Türklerin kabartılmak istenen milli duyguları şizofrenik histeriye dönüşüyor.

Savaştan tek karlı çıkacağını umut eden taraf korkunç yanılıyor. Savaş bir yangın, tahribkar ve yokedicidir. Kürtlerin toplumsal yaşamının önemli ölçüde tahrip edilmesi beklenti-

*Kürt kimliği
kendi sorunlarını,
ulusal değerlere
sahip çıkma ve
Kürtlerin
makro - toplum
düzeyinde
bir bütünleşme
sağlamasıyla
mümkündür.
Kozmopolitizm,
"Ümmet-i İslam"
v.s. anlayışlar,
Kürt
toplumunu
kaos, dejenerasyon
ve çözülmeye
götürür.*

sinin öbür yüzü de Kürtlerin Türklere sadece bir kültürel kimlikle ayrılmakla değil, artık hiç de küçümsenmeyecek bir ayrışma, düşmanlık, nefret ve çekememezliğin iki halk arasına gireceğidir.

Kürtler kimlik arayışı içindedir. Bu uluslaşmanın, çağdaşlaşmanın zorunlu bir motivasyonu. Ulusal kimliğin pozitif olarak köken aracılığıyla yoksa negatif olarak, ortak düşman aracılığıyla; "biz ve düşman" olarak şekilleneceği büyük ölçüde Kürt sorununda demokratik, barışçıl yöntemin mi yoksa askeri şiddet yönetiminin mi seçileceğine bağlı.

Kürtler elbette ikinci yolu tercih etmelidirler.

Kürt imajı Kürt kimliğiyle bağlantılıdır. Uluslaşma sürecini yaşayan Kürtlerin karşı karşıya oldukları önemli bir sorundur. Ulusal imaj, siyasal, kültürel, sosyal ilişkilerde ortaya çıkıyor. Ve bu olaylara göre hızla değişebiliyor. Anti Kürt güçlerin manipülasyon çalışmaları bunda kuşkusuz etkili oluyor. Zira Kürtler fazla tanınan bir ulus değiller. Bundan daha onlarca yıl öncesine kadar Kürtler, özellikle, Avrupa'da "edebiyatsız aşiretler", "soyguncu eşkiya çeteleri", "vahşi dağ insanları" olarak görülüyorlardı. Bu imajlar, geçmişte, Kürtlerin kendine özgü geleneksel kültürlerini "içten" tanımadan yaratılmış imajlardı. Türk devleti, Cumhuriyet boyunca yaratmış olduğu "etnik stereotipler" temelinde kötü bir Kürt imajı yaratmaya çalışıyor.

Bu kalıplar, fıkra ve özdeyişlerle toplumsal bilincin bir parçası haline geliyor. Türklerin yaratmış oldukları "asi Kürtler", "ilkel ve kaba" "medeni olamayanlar" v.s. gibi etnik kalıplar, Kürtlerin özbilinçleri üzerinde de belli bir etkiye sahip olmuştur. Doğu toplumlarının çileci, mistik, kaderci ve sosyal pasifikasyon kültürüyle kodlanan bu özbilinç, bu imaj, kimlik, kader ve realitenin Kürtlerin ulusal kaderi olduğu, değiştirilemeyeceği bilinci oluşturuyor. İslamcılar, Kürtler; "Edebi hayat kaybedildikten sonra dünyada kazanılanların hiç bir kıymeti yoktur. İman sahibi her müslüman Kürt bunu dikkate almak zorundadır. Uhrevi saadet, dünyevi olanlara feda edilmez" diyorlar. Gerçek yaşamdan çekilme öneriliyor. Ulusal gurur öldürülüyor. Sosyal patosküle dönüştürülüyor. Girişim ve atılımların önü alınıyor. Siyasi, toplumsal lakaytlık koyu bir mistisizmle en anlamlı bilgelik olarak gösteriliyor. Bu şekilde, yurtsever uğraşlar tarihsel saflıkla özdeş görülüyor.

Kürtlerin, yaşamın bütün badirelerini aşabilmeleri ve karşı karşıya kaldıkları yaşam sorunlarını çözebilmeleri ulusal bilince ve bu temelde çağdaş bir kimlik arayışı içinde olmalarına bağlıdır. Kürtlerin yaşam sorunlarını çözmede, ulusal ve uluslararası ilişkilerde uygar, çağdaş, başarılı, etkin ve sonuç alıcı olmaları Kürt kimliği ve dolayısıyla Kürt imajındaki durumlarına bağlıdır.

Kimlik ve Kültür. Kimlik sorunu her şeyden önce kültür sorunu olduğu için kültürel zayıflığın olduğu yerde kimlik krizi vardır. Kürtler geleneksel, kapalı, doğu toplumu sorunlarını aşamamıştır. Bu nedenle, Kürt kimliğinin kültürel temelleri geleneksel mahalli, mezhep lokal dini-kültürel değerlerdir. Bu Kürtleri geleneksel olmaktan çıkarıyor. Kimlik krizi, kültürel çatışmalardan ileri geliyor. Kültürel harmanlaşmayı yaşamamış olan Kürt toplumundaki bu mozaik içinde Kürt kimliğinin kültürel temellerini nasıl izah etmek gerekir?

Kimliğin en kalıcı faktörleri kültürel ve dini değerlerdir. İdeolojik ve politik inanç ve bakış açıları kalıcı olmayan değerlerdir. Dolayısıyla Kürtlerdeki kimlik çatışmasında en keskin farklılaşmalar kültürel değer farklılıklarında ortaya çıkıyor. Geleneksel kültür, dini değerlere bağlı olanlar modernleşme yanlısı olanlar arasındaki kültürel çatışma olacaktır.

Kimliğin kaynaklarından biri tarihsel bellektir. Tarih bilincinin güçlü olduğu toplumlar kimlik sorunlarını çözmede daha başarılıdır. Devlet Kürtlerin tarihleriyle olan

bağlarını koparmaya çalışmıştır. Türk devletinin Kürtler içinde "meşru bir zemin" bulabilme şansı, tarihi "sıfırdan, kendisinden başlatmasına bağlı olabilirdi. Kemalist misyonerler, Kürtlere "yeni bir tarih" kazandırmak için belli bir strateji uyguladılar. Kürtlerdeki tarih bilincinin kendi yaşadıklarımız ve ailelerimizin anlattıkları ile sınırlı kalması hem birey ve hemde toplum olarak en büyük handikaplarımızdan biridir. Çağdaş Kürt kimliği hafızaya kavuşma arayışı içindeyken özenle sakınması gerekir ; tarih bilincini ulusal kimlikle özdeş görmemesi, tarihe seçici davranmamasıdır. Dahası bastırılan kimlik içine düşmüş olduğu kompleksi aşabilmek için geçmişiyile ilgili değerleri fetişize etmeye yakındır. Yaratılan mitos ve putlar ilahi ve kutsal bir durum alır. Bu durumda, yaratılan bu ilah dünya, kişinin kimlik arayışlarının tatmini olur. Türklerde olduğu gibi, sadece "iyi bir görünümü" olan bir "resmi tarih" oluşturulur.

Geçmiş Kürt kültürel değerlerinin idalize edilmesi, çağdaş değerlere duvar ören bir engel olabilir. Oysa, Ulusal Uyanış, tarihsel, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi bir dönüşüm olarak, özgün geleneklere sahiplenmek kadar çağdaş değerleri sahiplenmek, dışa açılmak, toplumsal yaşamı uygarlaştırmak sürecidir. Çağdaş Kürt kimlik arayışında yöneleceği kültür hazinesinin bir dalı kendi geçmişinin değerlerine sahiplenmekse, diğeri de çağdaş değerlere sahip çıkmak, bu değerlerin Kürt toplumuna aktarılmasında aracı olmaktadır.

Bunu özellikle ve herşeyden önce Kürt dilini sahiplenerek, onu çağdaş ve toplumsal bir kimliğe kavuşturmaya çalışarak yapmalıdır. Kürtçe ulusal öge olarak Kürt kimliğinin en vazgeçilmez göstergesidir. "Kürtler dilinize sahip çıkın!" çağrısında bulunarak ulusal aydınlıkçı bir santimentalizme düşmek istemiyorum. Kürt dilinin toplumsal iletişim ve yazımın olmazsa olmaz bir duruma kavuşması için Kürt siyasi, toplumsal ve aydın kurumlarının realist ve uygulanabilir ciddi projeler yapması gerektiğini söylüyorum. Söylemek istediğimin dil romantizmi ve santimental ulusalcılıkla bir ilgisi yoktur.

Dil düşüncenin bir aracıdır.(Düşünce üzerinde etkin olmasına rağmen.) Düşünceyi düzeltmeden dil, elbet dili de düzenlemeden düşünce değişmez.

Kürt dilini canlı, dinamik bir hale getirmek için Kürtçeyi mitolojik, köylü destanları, atasözlerinin lokal hapishanesinden özgür kılmak gerekir.

Kürtçe yazıların hikaye, atasözü, klasik şiir, öykü, güncel haber ve yorumlardan yaşamın köklü sorunlarının tartışıldığı felsefik muhtevalı, insanın sosyal, kültürel, etik, psikolojik sorunlarını tartışan bir dile kavuşturmak gerekir. Dil, sadece dil olmanın sorunlarının tartışıldığı filolojik bir çerçevede toplumsal etkinlik sağlayamaz. Bu sadece dili gramer, sözcük yapısı, yazma-yayma-ile değil, düşüncede değişmiş, şark miskinliğinin irrasyonel kutsiciliğinden kurtulmuş, yaratıcı, rasyonel, düşünsel derinlikli, yaşamı izaha yönelik değerlerin estetik değerlerle döşeli yaratıcılıkları ile mümkündür. Yaratıcılığın iletişim araçları ise ayrı bir konudur. İletişimle toplumsal etkinliği olmayan bir yaratıcılık toplumsal dönüşümde zayıf kalır. Kürtçe yazıların etkin hale gelebilmesi için siyasi ve kültürel kurumların gerçekçi projeler oluşturması şarttır. Kürtçenin toplumsal kültürel işlevini arttırmada gazete-dergiler, müzik kasetleri, kitaplar v.s. kısmi bir öneme sahiptir. Çağdaş iletişimde en etkin işlevsel rol TV, radio, ve görsel iletişim araçlarına düşüyor. Bu iletişim araçlarının toplumsal önemi gittikçe artıyor. Kişi ve topluluğun kültürel dünyasını oluşturma ve zenginleştirmede başlıca bir rol oynuyor. İnsanlarda motivasyon yaratıyor, yeni düşünce, değer, estetik zevk, politik görüş, ve bakış açılarını oluşturuyor. Günümüzün toplumlarında Tv, Radyo " Tanrının buyruklarını yayan peygamber elçilere benziyor." Küçük bir haber ya da bir film belli bir sanat hüneryiyle milyonlarca insanın düşünce ve duygularını etkiliyor, değiştiriyor, insanları belli standartlar içinde düşünmeye itebiliyor.

Kürtçe, bu türden çağdaş iletişim araçlarına sahip değil!. Kürtçenin toplumsal iletişim işlevini sağlayacak çağdaş iskelet yoktur. Gelenekselcilikten çözülen bir toplumun çağdaş değerlere yönelmesi sosyo-kültürel bir zorunluluktur.

Kürtlerin bu ihtiyacı Kürtçe olarak karşılanmamaktadır.

Kürtçenin kaderini, edebi ve etkin bir dil haline gelmesini diğer yandan yazılanların muhtevası belirleyecektir.

Kürt dilinin geliştirilmesi için ciddi ve iddialı projelerin oluşturulması gereklidir. Dilin güzelliğini ve estetik yanını, yaşama ifadeliliği Kürt kimliğinin yapı taşıysa, Kürt uluslaşmasının önündeki sorunları aşmak bunsuz yapılmayacaksa gerçekçi yaklaşımlar içine girmek gerekiyor.

En büyük siyasi başarı, Kürt dilinin Kürtlerin esas ve başlıca iletişim dili haline gelmesinin önünü açmak, onu kimliğin vazgeçilmez ögesi haline getirmektir.

Türk Liberalleri, Özgür İnsan ve Ulusal Aidiyet

Kürt kimliği kendi sorunlarını, ulusal değerlere sahip çıkma ve Kürtlerin makro-toplum düzeyinde bir bütünleşme sağlanmasıyla mümkündür.

Kozmopolitizm, "Ümmet-i İslam" v.s anlayışlar Kürt toplumunu kaos, dejenerasyon ve çözülmeye götürür.

Türk liberalleri içinde ulusal kimlik meselesini bireyin kişisel sorunlarıyla sınırlı tutanlar çağdaş insanın, etnik aidiyet aramayan, bu şekliyle, bireysel özgürlüğünü herşeyin üzerinde tutan insan olduğunu ileri sürüyorlar. Bu şekliyle, ulusal kimlik arayışı içinde olan Kürtleri "tutuculuk", "gericilik", "çağdaş olmamakla" itham ediyorlar.

Uygurlaşmanın en insani değerlerinden biri olan bireysel özgürlük, ulusal aidiyet şuru ve ulusal varlığın korunması ve geliştirilmesi uğraşlarıyla çelişiyor mu? Özellikle, ulusal ve etnik topluluklarla sorunları bulunan ülkeler uluslararası hukuk ilkeleri arasında insanın etnik kimliği ve sorunlarının bireysel sorun olduğu ve bunun kollektif haklarla ilgisinin bulunmadığı düşüncesini savunmaktadır. Yani, demokratik ve insan haklarının garantiye alınmış olduğu ülkelerde, ulusal yada etnik haklar kollektif olarak garanti altına alınmadan da, söz konusu etnik kökene mensup birey, kişisel haklarını kullanarak istediği kadar özgün kültürü ve etnik kökeni ile yaşayabilir.

Birey, kişisel kültür ve kimliğini ulusal kollektif haklarının garanti altına alınmış olduğu bir ortamda kullanabilir. Kişisel özgürlüğüne en sıkı bağlı bulunan liberaller dahi, mensup oldukları kökenin ulusal onuru zedelenmişse, ulusal onurunu korumak için bireysel özgürlüklerini korumak için "kısıtlamış" olduklarını görürüz. Çağdaş insan, bireysel özgürlüğü kutsayan insan olduğu ölçüde mensup olduğu etno-kültürel topluluğun topluluk olma onurunu koruma gereği bilincindedir.

Bu nedenle Uğur Mumcu, Ergun Balcı, Mümtaz Soysal gibi etnosentrikler, Murat Belge v.s gibi liberallerin, Kürtlerin ulusal aidiyet ve ulusal kimlik arayışlarını gerilik, ilkelik v.s.. olarak adlandırmaları anlaşılır değildir. En sıradan gözlemci, Kürtlerin çağdaşlaşmaya açılan kapılarının ulusal aidiyet aramaktan, ulusal kimliğe sahiplenmekten geçtiğini görmelidir.

Sorun Kürtlerin ulusal aidiyet aramaları değil, bu arayışın sağ bir siyasi ve ideolojik yelpazede eritilmesine düşülmemesidir.

Kötümserliğe, Mazohist Yakınmalara Karşı Gerçekçilik ve Özgüven

Kürtler kendi durumlarından acılı bir yakınma içindedirler. Kürt kimliğinin sorunlarına mazohist yada nihilistçe yaklaşımlar, gerçeği kabul etmeme ve duygusal reaksiyonlardır. Gerçekçi olmak diğer kültürlerle karşı kompleksler içine düşmememize yardımcı olur. Kürtlerin bugünkü durumundan tek tek Kürt insanları doğrudan suçlu değildir. Bugünkü durumu aşmak için kimliksel arınma, olgunlaşma uğraşlarını mazohist umutsuz-

luklarla bastırmamak gerekir.Kürtçe konuşmamak, çağdaş, uygar ilişkiler içine girmek, Kürt müziği, Kürt tarihi ile haşır-neşir olmamak düşük ulusal duygunun belirtileridir. Bu herşeyden önce, tek tek insanların sorunudur. Suçu topluma yükleyen insan; aciz medeni cesaretsiz az insandır.

Geleneksel kültür ve mantalitenin yıkıcı etkilerini üzerimizden attığımız, insan olma gururunu güçlendirdiğimiz zaman, Kürt insanı, ulusal kimliği ve çağdaş değerleri ile yaşayan, doğal kompleksiz insan olacaktır. Özgüveni olmayan insan ruhi olarak yıkık insandır. Özgüven, insan olarak kendi önemini değerlendirmektir.Özgüven, kendine karşı saygıdır. Düşük özgüven, sürekli olarak olayları ters gösteren, artniyetle suçlayıcı, genelleştirici, etiket tacıdır. Örneğin biz Kürtler, içinde bulunduğumuz durumla kendimizi hep özürülü göstermeye alışmışız. Bu bizim yanlış düşünce ve yargılarımızın savunma mekanizması olmuştur. Bununla sorunların bize-bana bağlı olmadığını gösteririz. "Kürt olduğumuz için böyledir." Bununla, kendimizde değişikliğe yer bırakmıyoruz. Yasaklar çerçevesinde yaşamaya alışmışız. Ve bu, içinde yaşadığımız dünyaya korku, kuşku ve güvensizlik duygularıyla yaklaşmaya götürüyor. Bunun sonucu; "dramatik düşünme", en tehlikeli sonuçları beklemedir.

İnsan kendisine ve dolayısıyla kendi topluluğuna karşı en iyi bir arkadaş gibi davranması, acımasızlık, özensizlik, duygusuzluğu aşmanın yoludur. Bu, başkalarına karşı acımasızlığı yenmenin başlangıcıdır. İnsan, ancak kendisini horlatma ve ezdirmeye müsaade ettirmeden başkalarına karşı gerçek bir şekilde şefkat duyabilir.

Kendi kimliğimiz, duygu ve insan olma yönlerimiz üzerine konuşmayı başarmak, başkalarının görüşlerinden korkmama ve kendimizden kaçmamanın başlangıcıdır.

Bu, "hemen şimdi" benden, senden, bizden olmalıdır. Bu, kendi evinde, üstünde, dilinde, kafasında, kültüründe, ilişki ve davranışlarından başlar.

Çağdaş Kürt kimliğinin felsefik esasları, irrasyonel ve ilahileştirme doğu mistisizminden kurtulmuş, rasyonel ve gerçekçi olmalıdır. Çağdaşlaşmanın aydınlanma kültürü ve felsefesi budur. Bu olmadan Kürt toplumunda uygar ulusal, insani bir değişme sağlamak da mümkün değildir.

LÜBNAN KÜRTLERİ: NEREDEN NEREYE ?¹

Bugünkü tarihsel süreç içerisinde gözardı edilen Kürt sorunu kadar, Kürt sorununun ve mücadelesinin tarihsel gelişimi de Kürtlerin bugün yaşadıkları süreç açısından çok önemlidir. Kürtlerin ulusal ve politik kimliğine objektif bir gözle bakmak için; Kürtlerin ulusal kimlik ve politik, etnik ve tarihsel gelişimi, Kürtlerin yaşamakta olduğu kritik dönem nedeniyle önemlidir.

Bu yazı Lübnan'da yüzyıllardır yaşayan Kürtleri ilgilendiriyor. Onların nüfus yapısını, politik, kültürel ve sosyal şartlarını ve hatta Lübnan'a göçlerini konu alıyor. Bu sorunla ilgili olarak 200 sahifeden oluşan ve 32 referanstan (kaynaktan) yararlanan bu yazarın (Xidir İbrahim kastediliyor. Y.G) yapının bir incelemesi yapılmıştır.

Bu çalışmayı şöyle özetleyebiliriz:

- Kürtler yüzlerce yıl önce Lübnan'a yerleşti.
- 1960 sayımına göre Lübnan'da 70 bin Kürt yaşıyordu.
- Kürt nüfusu 1980'lerde 100 bin oldu. Şimdilerde ise 150 bini geçtiği, tahmin edilmektedir.
- Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı yerler arasında Baalbek, Sidon, Beyrut ve Jabal Lübnan, Akkar, Güney Lübnan sayılabilir.

- En çok adı bilinen Kürt aile; Canbulat ailesidir ve Jabal Lübnan'da yaşamaktadır. Bu aile Jabal Lübnan'dan Canbulat Beg (2) sülalesinden geliyor.

Canbulat Beg Kuzey Aleppo bölgesini bir dönem yönetmiş ve Eyyubilerle birlikte bölgeye önemli hizmetler götürmüştü. Kemal Canbulat(3) da Canbulat ailesinden gelmektedir. Lübnan Kürtleri genelde iki soydan gelmektedir: Mahmudî ve Osmanî ailesi; dahası bir çok Kürt de Türkiye'deki terör ve baskılardan kaçarak Lübnan'a sığınmışlardı. Mundhir Al Musuli ("Arap ve Kürtler" kitabının yazarı) Kürtlerin Lübnan'a, Kürdistan'a yüzyıllar önce geldiklerini ve Araplarla yan yana yaşadıklarını belirtmektedir. Kürtlerin Lübnan'a göçü konusunda değişik görüşler vardır. Nabeel Hadi "Al Akbal al Lübnaniye" (Lübnan haberleri) dergisindeki (sayı 10) bir yazısında aşağıdaki görüşleri savunmuştur:

1- Osmanlı hukukuna göre, Kürtler İmparatorluk sınırları içerisindeki diğer uluslar gibi "Osmanlı" olarak kabul edilirdi. Böyle olduğu için de 16. yüzyıldan itibaren, Kürtler (Sultan Selim döneminde) istedikleri yere gitme hakkına sahiptiler.

2- Bu yüzyılın (16.yüzyıl) ilk çeyreğinde Osmanlı yönetimi Kürt soylarına karşı bir seri katliamlar başlattılar. Kürtlerin bu katliamlardan kaçmak için Lübnan'a göçmüş olabile-

cekleri söylenebilir.

3- Lübnan Prensi 2. Fahreddin'in Osmanlılara karşı verdiği savaşında onları yenererek Adana'ya kadar ilerlediği biliniyor. Kürtler de Fahreddin ile birlikte Osmanlıya karşı savaştılar. Richard Sim de ("Kürdistan: Tanınma girişimleri" kitabının yazarı) Lübnan Kürtlerinin Türkiye'den geldiğine inanıyor.

Lübnan Kürtleri bugün çok trajik ve güç koşullar altında yaşamaktadırlar. Onların büyük bir çoğunluğu yabancı ve göçmen statüsündedir ve Lübnan vatandaşlığına kabul edilmemektedirler. Buna ek olarak ırkçı kültürel baskı ve aşağılanmalarla karşılaşmaktadırlar. Eğitim alanındaki baskılardan özellikle söz etmek gerekir. Richard Sim, Lübnan'a, Lübnan'ın Fransız mandasında olduğu dönemde "göçen Kürtlere" vatandaşlık hakkının verildiğini, ondan sonra (1960'larda) göçenlere ise bu hakkın tanınmadığını belirtmektedir.

Lübnan'daki Kürtler sosyal statü açısından çok geri bir durumdadırlar. Çoğu işçi, seyyar satıcı ve çiftçidir. Diğerleri halı gibi elsanatları üretimi gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Kürt işveren ve girişimcisine rastlamak adeta olanaksızdır. Özetle, ekonomik olarak çok kötü bir durumdadırlar.

Kürtler, Lübnan'ın bağımsızlığı konusunda yaşamsal bir rol üstlenmiş olmalarına karşın, yokolma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar ve gösterdikleri özverinin karşılığını alamamışlardır.

Lübnan'daki demokratik cumhuriyette - eğer temeli doğru atılmışsa - Kürtlerin sonsuz mücadelesi vardır ve bu Kürtlerin politik ve ulusal bilincinin gelişmesine yol açmış; belli sayıda profesyonel, politik ve halkçı kuruluşlar kurulmuştur.

1961'de Kemal Canbulat Kürtlere bazı haklar - ki bunlar sonucu "Kürdistan Demokrat Partisi" ve "Kürt Hayır Kurumu" gibi halkçı girişimler başlıyordu - tanıyordu. Kemal Canbulat İçişleri Bakanı yetkisinde iken, Velid Canbulat da (4) Kürtlerin politik partilerini oluşturmasında - Kürt ulusal kimliğinin oluşmasında - iyi bir rol oynadı. Bu nedenle de genel seçimlerde Kürtlerin güvenini kazanıp desteğini aldı.

KDP, Lübnan'da özgür hareket etme olanağı bulan ilk Kürt partisidir. Kuruluş izni Kemal Canbulat tarafından verilmişti. Daha sonra Kürtlere daha iyi yaşam koşulları sağlanması amacıyla belli sayıda Kürt örgütü kuruldu. Belli sayıda ki Kürt örgütü bugünlerde de aktivitelerini sürdürüyorlar. Bunlar arasında "Kürt Halk Birliği", "Kürdistan Birleşik Demokrat Partisi", "Halk Dernekleri ve Komiteleri Birliği"nin isimlerini saymak mümkün.

Burada Velid Canbulat'ın Kürt çıkarları konusundaki etkin rolünü gözardı etmemek gerekir. V. Canbulat 1988'de Irak rejiminin baskı kampanyası karşısında görüşlerini şöyle açıklıyor:

"....Kürtler, özellikle Irak'daki Kürtler büyük acı çekmektedirler. 1 milyondan fazla Kürt yerlerinden ayrılmışlardır. 8 Binden fazla Kürt kimyasal silahlarla katledilmişlerdir. 4 Bin köy yok edilmiştir. "İlerici Sosyalist Parti" Kürtler için bağımsız bir devleti savunmamakta, fakat iyi bir yaşam için gerekli haklarının verilmesinde ısrar etmektedir."

Irak'taki İnsan Hakları ve İhlalleri Tutanakları (s50).

Lübnan Kürtleri bugün Kürdistan'ın diğer parçalarındaki Kürtlerle dayanışma içerisindedirler.

Irak Kürdistan'ının temeli, bugünkü Kürt bölgesi hükümeti onlar için büyük bir gurur kaynağıdır.

Kürt edebiyatı ve sanatında olduğu gibi diğer alanlarda da Kürtler sık sık politik sınırlamalarla karşı karşıyadır. Kemal Canbulat kabinede yer alınca Kürtler kendi kültü-

rel aktivitelerini açıkça yapma olanağına kavuştular. Bunlar arasında "Newroz Sanat Birliği", "Kürt Hayır Kurumu", "Arz Klübü", "Kürt Arz Klübü", "Kürt Kültür Derneği-Kawa" ve diğerleri sayılabilir.

Lübnan'daki Kürt basınına göre aşağıdaki yayınlar Lübnan'da yayınlanmıştır:

1- (Roja Nû, 1943 (Kamuran Bedirxan tarafından yayınlandı. Kürtçe, Fransızca) 2-Kürtlerin Sesi (Arapça), 1975.

3- Gerçek (Arapça), 1973 Dergi.

4- Stêrk (Kurmanci Lehçesi), 1973.

5- Kürdistan'ın Aksı (KDP'nin 80'lerde yayınlanan gazetesi).

6- Vaat (Payman). 80'lerde Arapça olarak yayınlandı.

7- Pirs, 1993'de Latin Kürtçesiyle yayına başlayan dergi.

8- Aso, 1992'de Kurmanci lehçesiyle yayına başladı.

Not edilmesi gerekir ki "Kürt Kültür Derneği" son zamanlarda kurulmuş ve "Kawa" diye bilinmektedir. Her mevsim Kürt sorunu ve tarihi ile ilgili kitap yayınlamaktadır. Bu kitaplar şunlardır:

1- Irak Kürdistan'ındaki Kürt Ulusal Demokrat Hareketi (Sovyet Kürtlerinden Ashîryan tarafından yazıldı ve Welato tarafından çevrildi.)

2- Kürdistan ve Kürt Sorunu (Prof. Bahtiger yazdı. Berû tarafından çevrildi.) 3- Kürt Ayaklanma ve Devrimleri Tarihi (Abu Şevqi yazdı.)

(1): Bu yazı I-KDP'nin Erbil (Hewlêr) de yayınlanan aylık "Kürdistan News" gazetesinin Ağustos 1993 tarihli 6. sayısından Yekiti Gulbaran tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

(2): Canbulat Beg sülalesinin Mardin'den göç ettikleri biliniyor. (Y.G.)

(3): Kemal Canbulat, İlerici Sosyalist Parti'nin lideriydi ve Lübnan hükümetinde İçişleri Bakanlığı da yaptı. 1980 öncesi öldürüldü. (Y.G.)

(4): Velid Canbulat, Kemal Canbulat'ın oğludur. Bir süre önce İstanbul'a gelmişti. Ünlü İtalyan yazar Alberto Moravio'nun eşiyle yaşadığı aşk nedeniyle dünya basınında çokça yer almıştı. (Y.G.)

HEVPEYVÎN BÎ DIYA CIWAN RE

Diya Ciwan ji heremê Botan. Ji qeza Eruxê ye. Ew di panzdeh saliya xwe de, ji gundê ku lê ji dayikê bûye derketiye çûye Qemişliyê (Sûrî). Li wê derê bi kurê apê xwê re zewiciye. Apê Diya Ciwan. Mele Ehmedê Şûzî, di dema serhildana Evdirrehmanê Garisê de ji ber hukmê Romê bazdaye hatiye Sûriyê. Kar û xebata xwe di riya welatparêziyê de heta dawiya emrê xwe, meşandiye. Meleyê Şûzî li Şamê çûye heqîya xwe. Gora wî li kêleka gora Mir Celadet Bedirxan e.

Diya Ciwan û kurê apê wê bi hev re zewicînê, de qena peywendiyên birayê "binxetê" û birayê "serxetê" ji hevdû neyê birandin. Şeş zarokên Diya Ciwan hene. Ew buhayek mezin dide xwendina zarokan. Niha keçekê wê dixtoriyê, yek jî dadigehêyê dixwîne. Kurên wê jî hemû xwendinê dikin.

Diya Ciwan, di kovarên Kurdî de diniwîse. Lê ser ziman û torevaniya Kurdî karên hêja dike. Carna jî keç û jinên Kurd li hev dicivin, Diya Ciwan vedihevînîn, ew jî li ser welathizî û torevaniya Kurd ji wan re dipeyive. Ew carna nivîskar e, keserên dilên xwe bi pêncûsê bi serkaxiz re dirêje; carna gotarbêj e, bi dilekî tenik û bi Kurdîyekî zelal hesreta welêt ji xwuşk û birayên xwe re pêşkêş dike.

Jinên Kurd di dîroka Kurdî de gelek caran rolekî mezin lîstine. Di dîrokê de û îro jî gelek ciya, kur bi navê diya xwe têne binavkirin. Wekî "Emînê Perîxanê", "Eliyê Eysanê". Mirov gelek keyfxweş e, ku jina Kurd ne tenê "bermaliya zilamê xwe" ye, lê wisan jî "bermaliya welatê xwe û miletê xwe" ye. Qasî min Diya Ciwan naskir, ew, wekî bi dehan û sedan keç-jin-dayikên Kurd yên din, nîmûnekî serbilind e, ji bo civata me Kurdan.

Di nivîsên Diya Ciwan de, nexşa bingehîn, welatperwerî ye. Wextê mirov kurtenivîsên Diya Ciwan dixwîne, ji keyfa welathiziyê û ji kerba dijminan, histêr bêhemdî bi çawên mirov re têne xwar. Nexşa dîduyan jin û jîyan û evîn e. Tiştên mirov, bi taybetî li ser kurtenivîsên Diya Ciwan bibêje, paqijî û zelaliya Kurdiya wê ye. Kurdiya Diya Ciwan, Kurdiyeke kesekê wisan e, ew bi xwe li Şamê dijî lê mejiyê wê û çaviya gotinên wê li Botan e..."

Nivîsên Diya Ciwan di sala 1992'an de wek pirtûkek li Beyrutê hatiye weşandin. Navê pirtûkê "Pêlek Ji Deriyayê Kovanên Min" e. Diya Ciwan pirtûka xwe diyarî jinan dike. Ew di destpêka pirtûka de wisan dibêje: "Diya-

ri... Ji wan dayikan re... yên ku her roj, bi zolikên kezeba xwe birînên welat pîne dikin..."

Ez ji kurtenivîsên Diya Ciwan hez dikim û pir caran tenê û bi dengê bilind dixwînim. Gotinên wê, diçin li çiyayên Kurdistan li latan dikevin û carek din bi ser mirov ra vedigerin, ji gohê mirov çingînî tînin. Hinêk ji kurtenivîsên wê bi taybetî xweş in. Yek ji van "EY ÇIYA" ye. Diya Ciwan vî nivîsarê roja 1.4.1991'an de nivîsiye: wextê Kurdên me yê Başûrê Kurdistan ji ber Saddamê zalim koç kirin.

"Ey Çiya" hunê di dawîya hevpeyvînê de bixwînin. Min jî ji ber xwe tarîxek nu li binê "Ey Çiya" nivîsî: 22.10.1993, roja ku leşkerê Romê Licê wêran kirin. Çar hezar kilometer ji durê Licê, dilê min keliya.

Her berika ku leşkerê Romê, bi ser zarok-kal-pîr û jinan re ber didan, yek bi yek dihat li dilê min jî diket. Kurtnivîsa Diya Ciwan, "Ey Çiya" kete bîra min. Dibêje:

"Ez di bextê te de me, ey çiya va ye dîsa
sêwiyên te, berê xwe dane sînga te

.....

Di bextê te de me ey çiya.. sêwiyên xwe bi germî himbêz bikê...

Ji ber ku -xweş dizanim- jûte pêve, kesî wan nîne...!"

Kurtnivîsara bi navê "Biyarî" jî gellek hez dikim. Ya kû dibêje: "têvî sîtem û tehlîya biyanîyê jî... deyndarê wê me.. ji ber ku ewê bi min da zanîn, çendî welêt biha û şêrîn e." Bêşik mirov bêbiyanîyê jî bi şêrîniya welatê xwe dihese, lê eger mirov li xerîbiyê be, hesreta welatê mirov zêdetir dibe.

Ez naxwazim, zêde derheqê torevaniya Diya Ciwan de binivîsînim. Baştir ew e: mirov hinek jî ji wê bibihêze ew çî dibêje, guh bide ser gotinê wê. Û piştî gotinê bihêle ji xwendevanan re. Çi mixabin, em di vî nivîsara xwe de û kovarê de nîkarin hemû kurtenivîsên Diya Ciwan neşirbikin. Ez hevî dikim, pirtûka "Pêlek ji Deryayê Kovanên Min" li Tirkîyê jî bê weşandin û bigîşe destê xwendevanan.

Lê berî ku em dest bi hevpeyvînê bikin, ji xwe re wezîfeyek dibînim, -eger bi kurtî be jî- behsa nivîskarê pêşgotîna pirtûkê, Bavê Narîn bikim. Dost û nasên Bavê Narîn dibêjin, ew paleyekî leheng yê torevaniya Kurdî ye. Di karê torevanî de, eger jê bête xwestin, ew her dem amadeyê alîkariyê ye. Pêşgotîna Bavê Narîn jî tehlîlek kurt û manîdar e.

Me nexşa nivîsaran neguhirand. Çawan di pirtûkê de hatine weşandin, me jî wisan ji ber nivîsand.

Bayram Ayaz

HEVPEYVÎN

Hevdem: Diya Ciwan, pirsra min a yeke-mîn: Çi tişt bandorê (tesîra xwe) li ser te kir, ku tu binivîsînî?

Diya Ciwan: Dema tertên berfê li serê çiya hêdî hêdî dihelin, bê deng ew av xwe dîberde zikê gadê ta ku tijî dibe, wê çaxê nema li benda tu cîh û deman dimîne, hew mirov dibîne ku va xwe di deverekî re da der, ji ber ku pêwistiyên pişgîna wê pêk hatiye.

Weha jî, çîrokên pîrka min di şevbu-hêrkên zivistanan de, û pêmayên bav û bapîrên me ji tore û zargotina Kurdî, û janên mîletê me yê perîşan... Ev tev roj bi roj, meh bi meh, sal bi sal, di dilê min de xwe bi ser hevdû de digivaştin û digivaştin... Hêdî hêdî cîh li hevdû teng dikirin, di va bû rojekê ji rojan xwe bidin der. Çima û bi çi awayî nizanîm, lî hew min dît ku

Diya Ciwan

xwe bi nivîsandîne dane der.

Hevdem: Di pirtûka te "Pêlek Ji Deryayê Kovanên Min" de nexşa welatparêzî çiyekî taybetî digre. Kî û çi li te tesîrê kirin? Bi gotinek din, ez bîr û baweriya welathiziya Diya Ciwan ji ku derê tê?

Diya Ciwan: Hezkerina welat ji piçûkahiya min ve dest pê dîke. Dema cendîrme, li gundê me mirîşkên gundiyan, li ser sergowan ji tîfingên xwe re dikirin nîşan, bi zîmanê Tirkî di jîn dikirin û distiran wê çaxê min xwe di pişt dayika xwe de vedişart û min dawa kirasê wê dicût, wê çaxê min zanî ku ez Kurd im, tevî ku di wê demê de tevger û xebata mîletê me newek ya îro bû jî, lê ma ne besbû ku tovika hezkerina welat di dilê min de bête çandin, dema ku li hember çawên min, gereqola Semana kum û kolozên bavê min û gundiyan jî serê wan dikirin û şewqe didane serên wan. Ew ji aliyekî, ji aliyê di jî, çîroka welatparêziyê dimalbata me de ji mêj ve ye, yek jê pîrka min bû, ku bi sala nan û pêxwarin digihande çiyê ji şoreşa Şêx Evdîlrehmanê Garisî re. Yê didiwa, mamê minê mezin Mele Ehmedê Şûzî bû, ew jî yek ji hevalê Şêx Evdîlrehmanê Garisî herî nêzik bû di şoreşê de piştî ku we şoreş vemirî, ew û hevalên xwe gîhan tevgera nemir Barzanî.

Bawer im ku hezaran tişt di jiyana mirovê Kurd de hene ku berê wî dide welatparêziyê, û tu mihane û engîz (sedem) dûrbûna ji welatparêziyê rewa nake.

Hevdem: Di nivîsên Diya Ciwan de "xerîbî" jî nexşeyek girîng e! Çima axî û nalîn ji bo xerîbîyê?

Diya Ciwan: Biyanî, ax biyanî, li ser biyaniyê dê çi bêjim? Herçend mirov birçî dimîne, ew çend mirov buhayê xwarinê dizane. Ta ku mirov nexweş nekeve, mirov li tunduristiyê hay nabe. Ta ku mirov biyan nebe, li evîna welatê xwe

hay nabe. Dema mirov derziyekê winda dike, wêrojê tevî lê digere! Gelo dê çawa be yê ku welatekî winda bike?

Hevdem: Di pirtûka Diya Ciwan de, jin û jin yek nexşe ye, çima jin jin e?

Diya Ciwan: Gelek teşneyên jin û jinê digel hev hene, û di pir tiştan de hevpişk in, tovê jin û hebûnê ne, kaniya danek bê sînorin. Û bi tevayî, çi tiştên giranbuhayî ku di jin û xweristê (tebiet) de hene, bi rengêkî dî, bi awayekî dî mirov wan li nik jinê jî dibîne. Ma nebese pêştirîn xwedanên şarevaniyên kevin ku dihatin parastin jin bûn...

Belê li ba min jin û jin yekin, ji ber ku mirov şaxek ji dara dê ye... Mirov bi xwîn û xwêhdana wê têtê avdan. Dema mirov nû tê jiyane, hîn çavên wî nebişkuvî devê xwe vedike li singa dê dipelîne. Çendî mirov zanyar û xwenda be jî, her ew dersa pêşîn ji dayîka xwe sitandiyê... Ji gum guma dilê wê... sitran û lorikên wê... jî xwêhdan û gilîh û gazindên wê ji tirs û de yax û berxwedana wê. Gohtina pêşî mirov navê dê bandike û bi vî rengî mamostayên pêşîn ji mirovan re jin û jin e.

Bi kurtî ez dikarim bibêjim ku jin kurte angoya jinê ye. Ji ha pê ve, dê mirov karibe çi navî li jinê bike, li dê bike ji bilî jinê?

Hevdem: Diya Ciwan, çi rolî dide jîna Kurd? Bi bîr û baweriya te, jina Kurd di civatê de û di rêzaniyê de rola xwe dilîze, ya ku tu diramîni?

Diya Ciwan: Jina îro jî keça jina duhe, divê ku ew vê yekê zû bi zû ji bîr neke. Raste îro hîn keçên me gihîştine hemî mecalên jiyane, ev cihê şehnaziyek mezine ji welat û mîletê wan re, lê hêviya min ewe ku ew bîr û baweriyên giran buha, ew semyan û pêmayê baş yê ku dê û dîroka me ji me re hîştine, em bi navê pêşketinê wan winda nekin, ji ber ku heger pêşketina îro rast be ne dijî pirtirîn wan bîr û baweriya.

Di bîr û baweriya min de, jina Kurd ne ji îro ve di civatê de ye, dîrok ji me re di de xuya kirin, ku tu carî xwe ji kar û berxwedana mil bi milê mêr û birayê xwe de nedaye paş. Lê mirov dikare bibêje, rengê wan civat û tevgeran hatiyê guhertin...

Daxwaza min ji jina îro ewe ku li dîroka jina duh vegere, bi hûrbînî lê binêre, bawerim dê bibîne ku pîrhîmên tund jê re hatine danîn da ku li ser wan ava bike.

Heger jina Kurd ya îro daxwaza min bipêjirîne, nexeme ku her çend sala gavekê pêş de bavêje, le ew gav cihê xwe bigre, çêtire ku rojê gavekê pêş ve bavêje du di wa şûn de vegere.

Hevdem: Pîrsekî jî li ser şiklê nivîsandinê: Nivîsên Diya Ciwan nesîre. Lê wextê mirov dixwîne, wekî helbestekiye; ev şikil hûn çawa tefsîr dikin.

Diya Ciwan: Dema ku ez dinivîsînim, hiç nayête bîra min ku ez xwe bi tu rengên nivîsandinê bidime girêdan, ji ber ku pêştirîn xwesteka min ewe ku ez kela dilê xwe bi dilsozî, germî, rastî pêşberî mîletê xwe bikim. Pir girînge ku hest û dîtina xwe şilfî tazî bighînim xwendevanan... Ku hest û dîtamin bi awazên xwe ve gihîşte xwendevan û avayiyê nû li nik wî da xuyakirin, rengê nivîsandinê çi dibe bila bibe. Ewe raman û dîtina min ji şeweya nivîsandinê, ewe ku mebesta xwe bighîne û xwendevan li kêşeyên nû gurêx bike.

Hevdem: Di torevaniya Kurdî de, kîjan helbesvan tesîra xwe li ser Diya Ciwan heye?

Diya Ciwan: Ez pir girêdanê di navbera vê pirsê û ya bûrî de dibînim. Digel wan dîtînin min jî şeweyê nivîsandinê re... Helbet têkiliya minî torevanî her berê xwe dida Şergo Bêkes û Mizûrî.

Hevdem: Gotinên we ji bo helbestvan û nivîskarên li Bakûrê Kurdistan çine, mesajek heye? Em dixwazin wê jî bigîşînin xwendevanên xwe.

Diya Ciwan: Kurdistan Bakur, mîna ku çiyayên wê bilind û mezinin, welê jî êş û doza wê jî mezinin, bêguman behrek mezin ji wê dozê toreye... Bawerim wek ku Bakûrê me dewlemende bi dehl û dar û rêz bi çem û kehnîyên xwe, wilo jî wê dewlemend be bi dîrok û foliklorê xwe, wilo jî dewlemend be bi xwedîyên hiş û ramanên bilind.

Karê di warê zimanê Kurdî de, bi hemû babetên xwe ve îro karekî pir dijware û pir asteng û zorkêşî têne pêşiya nivîskar û torêvanên Kurd. Sedemên wê rewşê jî pirrin û em tev wan dinasin. Hêviya min ji hemû nivîskar û torevanên Kurd ewe, ku li ber van asteng û rewşa xirab gels nebin, û her dijwariya ku têtê pêşiya wan li vatîniyên wan gurextir bike, û ew tişt tu carî nebin sedema bêhêvîtiyê yan jî dûrketina ji zimanê zikmakî.

Bi hiner û saya nivîskar û torevanên Kurd -ne tu kesî dî- wê ziman û tore û çanda Kurdî serrast bibe, û rojekê ji rojan dê roleke mezin di rewşa rewşenbirî û şarevaniye cihanî de bilîze.

Hevdem: Sergotina pirtûkê "Bavê Narîn" nivîsandiye. Em hêvî dikin, Diya Ciwan li ser sergotinê û nivîskarê wê jî xwendevanên me agahdar bike. Em dibînin ku "sergotin" kurte tehlîleke ji kesitî û berxwedana nivîskara pirtûkê re ye.

Diya Ciwan: Li ser pêşgotinê napeyivim, ji ber ku pêşgotin bi radeyeke bilind, xweber xwe nîşan dide. Min pêşgotina pirtûka xwe da ber xameya nivîskar "Bavê Narîn" ji ber ku bawerîya min bi wî xurt bû ku wê pirtûka min bi romaneke kûr û zimanekî zefa bixemilîne, herwekî ku pircaran rûpelên kovarên Kurdî li Sûryê bi helbest û gotar û rexnenivîsan xemilandiye.

Ew yek ji rewşenbirên Kurd e ku bi dilsozî xemkêşê pêşxistina hemû babetên toreya Kurdiye, û di vî warî de xwe ji tu alîkariyan nedaye û nade paş. Hîn ji weha pirtir, tim û tim amade ye ji daneke berfireh re, bê bendewariya lêvegerînê. Berjewendên giştî û pêkanîna gaveke welatparêzî, kesitiya wî di nav pêlên xwe de dipêçe, wê di hunurê xwe de dipişêve.

Herwekî pîrpirîkên bax û bistanên welatê me, ew jî mizgîniyeke pêşxistinê ye di rîya toreya Kurdî de.

EY ÇIYA

Ez di bextê te de me, ey çiya vaye dîsa
sêwiyan te, berê xwe dane sînga te.

Ey Çiya... ji daran re bibêje, bila îsal zû pel bidin...

jî bo wan ji çavên bomban biparêzim.

Bêje berfê, bila zu bihile;

ji bo piyên wan ên xwas di nav de netevizin.

Bêje teht û latan... tûtirk û daristiriyân
 bila dilovan bin, li wan gozekên wanî tazî.
 Bila teyr û tilûr, ji qelşên dar û tehtan derkevin...
 hilfirin...
 dakevin bi zarokan re bileyzin...
 bistirênin, ji bo hevalên wan neyên bîra wan.
 Bêje pêvok û belaleskan, bila îsal berî demê derkevin;
 ji bo zarok bi wan şabibin û lîstikên wan neyên bîra wan...
 Ey Çiya... ji bîr neke, di wan şevên dirêj de... di şikkeftan de...
 li ber agirê daran, tuserpêhatiyên xwe ji wan re bibêje...
 Di dawiyê de, ji bîr neke, Ey Çiya, ji wan re bibêje,
 ku dê û bavên wan, çi peyma ji wan re hiştine.
 Ji kuran re bibêje...
 Bawên we qutyek tûtina xursê... ber û bereste...
 tîfing û rextêk berik ji wa re hiştine.
 Li keçan re bibêje;
 Diyên we sincek bi nav û deng... dergûşek, ji dara Biyê...
 bihna nanê tenûrê...
 awazek ji lilandinê û hinek ji hina Mûsilê, û kil û kildan, ji we re hiştine.
 Di bextê te de me ey çiya... sêwiyên xwe bi germî himbêz bike...
 ji ber ku -xweş dizanim- ji te pêve, kesî wan nîne...!

1.4.1991

XWEZÎ EZ...

Xwezî ez bibama şûrekî tazî,
 da min serê herçî kesên xêrnexwaz û zikreş -bê dilovanî- jê bikira.
 Xwezî ez bibama werîsekî hilawistî,
 da ez biketema qirika herçî kesên bê bext û bikirên peyva.
 Xwezî ez bibama pêteke agir,
 û min xwe li riwê herçî kesên durû xista û tu rû ji wan re nehîştta.
 Xwezî ez bibama goristaneke mezin,
 da min herçî kesên qirêj û gemar bi yek carî daqurtanda.
 Xwezî ez bibama muhrika xewê,
 ez biketema guhên herçî kesên li pişt dîwar û deriyân,
 guhdarî derdên xelkê dikin.
 Xwezî ez bibama kehniyek ji xwînê,
 da min xwe berda rehên wan lehingan,
 yên ku bi xwîna xwe dara azadiyê av didin.
 Xwezî ez bibama kevokeke sipî,
 da min nameyên aştiyê di navbera xelkê de bibira û b'aniya.

Xwezî ez bibama pêûsek, da
min binivîsanda...

min binivîsanda
Li ser rastiyê,

min binivîsanda...
li ser mêranîyê...
neteviyê...

min binivîsanda...
li ser paqijiyê...
dîlxwaziyê...
evîniyê...
merdiyê...

min binivîsanda...
li ser tehlî û
şêranîyê

min ê binivîsanda...
û min dê binivîsanda û
binivîsanda
ta ez ziwa bibama...
ta ziwa bibama...

RASTÎ

Dema mirov pir digrî...
mirov hinekî ji ronîya çavên xwe winda dike...
Dema mirov birçî dimîne...
mirov hinekî ji goştê xwe winda dike...
Dema mirov xizan dibe...
mirov gelek dost û hevalên xwe winda dike...
Dema mirov evînê hundirê xwe diqewirîne...
mirov, xwe jî pêre winda dike...

Mem û Zîn Çözümlemesi MEM û ZİN DESTAN'INDA KÜRT FOLKLORU

Yüzyıllardan beridir Kürt halkı arasında anlatıla gelen büyük bir aşk destanıdır Mem û Zîn.

Kürt halkı arasında "*Memê Alan*" adıyla bilinir Mem û Zîn Destanı. Büyük Kürt ozan ve düşünürü olan *EhmedêXanî* Memê Alan Destanı'nı kendi çağına uyarlayıp 1695 yılında tamamladı.

Ehmedê Xanî tarafından "Kürtler" olarak kaleme alınıp Arap alfabesiyle yazılan Mem û Zîn Destanı Kürtler, açınsından büyük bir önem taşıyor kuşkusuz. Kürt halkı arasında anlatılan yüzlerce yıllık bir aşk destanının yazıya dökülmesi bu önemin bir yanını teşkil ediyor yalnızca. Ehmedê Xanî'nin, eseri kaleme alırken kendi dönemine uyarlaması, kendi döneminin yaşantısını çeşitli yönleriyle destanda işlemesi bu eserin bir başka önemli yanını teşkil ediyor. Böylelikle Ehmedê Xanî tarafından yazılan Mem û Zîn Destanı sayesinde bundan yaklaşık 3 yüzyıl önceki Kürtlerin kültürel yaşantısı hakkında da çok şey öğrenmiş oluyoruz. Bu açıdan bakıldığında, Ehmedê Xanî'nin yazdığı Mem û Zîn Destanı, yalnızca bir aşk destanı değil, aynı zamanda önemli bir tarihsel belgedir.

Mem û Zîn Destanı'nda Kürt folklorüne ilişkin kimi önemli bilgiler bulunmaktadır. Destanın bundan üç yüz yıl önce yazılmış olması onun taşıdığı folklorik değerlerin de önemini artırıyor. Çünkü ne kadar sınırlı olursa olsun bundan üç yüz yıl öncesine ait bir folklorik belge ya da bilgi Kürt halkının folklorünü, bu folklorün kaynaklarını açıklamak bakımından son derece önemli bir yere sahiptir.

Ehmedê Xanî tarafından yazılan Mem û Zîn Destanı'nda Kürt folklorüne ilişkin olarak Newroz bayramına ve Newroz kutlamalarına ilişkin bilgilere rastlıyoruz ilkin.

1. NEWROZ

Mem û Zîn Destanı'nda Newroz Bayramı ile ilgili başlıca üç bölüme rastlıyoruz. Bu bölümler, Pîrozkirina Newroz û Sersalê (Yılbaşı ve Newroz'un kutlanması), Derketina Bajarîyan bi Geştê Ji bo Sersal û Geştê (Şehirliler Yılbaşında Kır-lara Çıkıyorlar), ve Mîr Destûra Xortan Di de Ji Bo Çuyîna Geştê Newrozê (Bey Delikanlılara Newroz Eğlencelerine gitme izni veriyor) başlıklarını taşıyor.

Pîrozkirina Newroz û Sersalê başlıklı bölümde dünya yaratıcısının felek çarkını nasıl güçlü bir şekilde varlık sevgisiy-

le getirdiği anlatılır öncelikle. Sonra "yılları eskimiş yaşlı bilgin" girer devreye. Xanî bu bilginin anlatımından yola çıkarak Newroz Bayramı'nın kökenini, "bir eski zaman gele- neğini" şöyle aktarır:

*"(...) Eski zamanların geleneği
Şuydu her yerde ve her zaman
Doğu şehsüvarı olan güneş
Mart ayında döndüğü vakit
Yani yılbaşı burcuna girdiği zaman
Hiç kimse kalmazdı evlerde meskenlerde
Hepsi çıkardı evlerden dışarı
Yaşlı erkek ve kadınlara varıncaya dek
Bayram ve Newroz günü gelince
Gönülleri aydınlatan o anın saygısı için
Halk kırları ve çimenlikleri mesken edinir
Ovaları ve tarlaları gülşene çevirdi" (s.103).*

1.a. Newroz: Coşkulu bir yılbaşı ve kır bayramı

Ehmedê Xanî'nin Newroz'la ilgili anlatımında ilk vurgulanan şey onun "bir eski za- man geleneği", "baharda", "güneş Mart ayında döndüğü vakit" kutlanmasıdır. Yine, Xanî'nin anlatımında bir yılbaşı (sersal) bayramıdır Newroz. Her yıl geleneksel olarak ay- nı dönemde kutlanır. Devamla bu eski geleneğe uygun olarak herkesin kutlamalara ka- tılımı vurgulanır. Bununla Newroz'un geleneksel bir halk bayramı olduğu hatırlatılıyor böylelikle.

Dikkati çeken ilk özellik Newroz'un bir kır bayramı olmasıdır. Onun bir kır bayramı olması eski zamanlardan beri süregelen bir gelenektir. Halk her Newroz'da "kırları ve çimenleri mesken" edinmektedir. "Kimi bağlara, kimi de dağ eteklerine" gitmekte ve topluca katılmaktadırlar Newroz'a. Newroz'un tüm halk tarafından kutlanmasını ve onun bir kır bayramı niteliği taşımasını şöylece aktarır Ehmedê Xanî:

*"Feleğin dönüşü mavi bahattan
Gösterince yeniden Newroz'u
O kutlu geleneğe uygun olarak
Şehirlilerin ve askerlerin hepsi
Terk etti şehri, kaleleri ve evleri
Avcular ve talancılar gibi
Saf saf tepelere ve ovalara yürüdüler
Kafile kafile gezmeye ve seyretmeye döküldüler
Her çeşit insan, küçükler ve büyükler
Hep gitti şehirde kalmadı hiç kimsecikler
Bir kısmı bağlara gitti yürüyerek
Kimi de dağ eteklerine yöneldi, atlı olarak
Bir kısmı birlikte ve çoklukça
Kimisi arkadaşlarla, kimisi yalnızca" (s.107-109)*

Ehmedê Xanî halkın coşkulu bir şekilde Newroz bayramına katıldığını aktarır. O ka- dar coşkuludur ki Newroz bayramına katılanlar "ova ve tarlaları gülşene çevirir"(s.103)- ler. Bir "yılbaşı eğlencesi" (s.135) olan Newroz'a "perdesiz, minnetsiz ve üzüntüsüz" ola- rak (107) katılmırdı. Herkes büyük bir "sevinç" (s.123) içinde Newroz'a katılır ve eğle-

nirdi" (s.123). O kadar eğlenirlerdi ki "seslerini göklere kadar yükselterek" (s.109) türkü söylerlerdi.

1.b. Newroz: Bir Eş-Sevgili Bulma Bayramı

Ehmedê Xanî'nin anlatımında dikkati çeken en önemli şey, kuşkusuz, Newroz'un bir eş-sevgili bulma bayramı olarak gösterilmesidir. Bu durumu şöyle aktarır Ehmedê Xanî:

*"Çünkü kıra çıkmaktan maksatları
Ovaya inmekten amaçları
Şuydu ki: gerek isteyen, gerekse istenenler
Yani sevenler ve sevilenler
Birbirlerini görsün
Ve seçsin her biri kendi dengini" (s.105)*
Daha sonra ise:
*"Delikanlılara yaşıt tombul memeli kızlar
Ergenlik çağına yeni gelen, tüysüz güzel delikanlılar
Yüz güzelliğinin kumaşına sahip olanlar
Güzellik metainin sahipleri
Birbirlerine metalarnı gösterirlerdi
Bunlar aşk yazarlarındaki sevdalılardı
Güzelliğin hem satıcıları, hem de alıcılarıydı" (s.109)*

Diyerek Newroz'un eş-sevgili bulunulan bir aşk pazarı olduğunu aktarır. Nitekim Mem ile Zîn, Sitü ile Tacdîn, Newroz bayramı sırasında birbirleriyle karşılaşp aşık olurlar.

Newroz'la ilgili bir başka bölümde de şunları söyler Ehmedê Xanî:

*"Hizmetçilere izin çıkınca
Kalktılar hepsi aşıklar gibi
Hepsi arttırma sergisine gitti
Çünkü amaç ve murat peşinde olan aşıklardı" (s.111)*

Ehmedê Xanî sık sık gençlerin Newroz kutlamalarına katılımı "ava çıkmak" şeklinde niteler; "ava çıktımız" (s.135), "sevinerek gitmişlerdi keklik ve kaz avına" (s.125).

Genellikle bütün toplumlarda gerçekleştirilen büyük törenlerde, halk bayramlarında, düğünlerde geleneksel olan ve değişmeyen bir olgu vardır ki bu da gençlerin eğlenmenin yanı sıra, eş-sevgili bulma amacıyla bu törenlere katıldıklarıdır. Fakat öyle görünüyor ki Ehmedê Xanî'nin aktardığı Newroz bayramı kendi içinde bu temayı taşısa da, Xanî'nin sık sık vurgu yaptığı aşk pazarı teması bundan üç yüz yıl önce gerçekleştirilen Newroz kutlamalarında son derece önemli bir yere sahipti, belki de eş-sevgili bulma olgusu bu bayramın ana temasını teşkil etmekteydi. İlkelerde bu tür bayramların varlığı ve yaygınlığı bu olasılığı daha da güçlendiriyor.

"Önce, ilkel ortaklaşmacılığa, iki yarımın (moiety) delikanlıları ve genç kadınları bir kutlama için baharda bir araya gelirlerdi. Bir zamanlar, ortak bir cinsel birleşmeydi bu kutlama, hem insan topluluğunun üremesini hem de doğanın bereketli güçlerinin yeniden canlanmasını sağlamak için yapılır, aynı zamanda bir erginleme töreni olurdu. Katılanların ölmüş ve yeniden doğmuş oldukları varsayılırdı.

Başlangıçta, erginleme, ergenlik çağına henüz girmiş her iki cinsten bütün kişileri

içine alan kapsamlı ve belli bir yaş grubu için yılda bir kez yapılan bir yaz kutlaması idi. İnsanın ölüşü ve yeniden doğuşu töreni, böylece bitkilerin ölüşü ve yeniden doğuşundan ayrılmadığı bir biçime kadar geriye doğru izlenebilir. İnsan yaşamı doğayla birlik halinde ilerlerdi. Her ikisinin de nabızı aynı atardı. İkinci olarak, kabile toplumunun daha yukarı evrelerinde büyük kardeşlik birliklerinin gelişmesiyle, erginleme zorlaştı. Özellikle erkekler arasında bir yarış ya da tehlikeli bir sınav olmaya dönüştü." (George Thomson, İlk Filozoflar, s.106-107).

1.c. Newroz'da Kılık Değiştirme

Ehmedê Xanî'nin Newroz'la ilgili anlatımında dikkati çeken bir diğer olgu kılık değiştirmedir. Başkalarını bilmiyoruz ama Mem ile Tacdîn, Zîn ile Sıtî kılık değiştirerek katılırlardı Newroz'a. Böylelikle yaygınlığını bilmemekle birlikte Newroz'un bir tür maskeli balo niteliği taşıdığını görüyoruz Xanî'nin anlatımında. Mem ile Tacdîn, kılık değiştirip, kız kılığına girerek Newroz kutlamasına katılır. Bu durumu şöylece aktarır Xanî:

"Yalnız Mem ile Tacdîn
Kendilerine kız gibi süs verdiler
Yani gün döndüğü zaman
O iki kardeş değişik kıyafette
Sırmalı ipek elbiseler içinde
Birkaç pahalı mücevher başlarında
Kakülleri her tarafa halka halka yayılmış
Altın saçlarını zülüflü ve örgü yapmışlardı." (s.111-113).

Mem ile Tacdîn'in neden kılık değiştirdiğini ise şöyle açıklıyor Ehmedê Xanî:

"Onlar kıyafetlerini değiştirdiler ki
Hiçbir güçlük gelmesin başlarına
Dilberler elbisesine bürünüp
Gittiler ağır ağır yürüyerek" (s.113)

Zîn ile Sıtî de onlar gibi kılık değiştirip katılırlar Newroz kutlamalarına. Bu durumu destanın iki ayrı yerinde şöyle aktarır Ehmedê Xanî:

"Nasıl onlar delikanlı gibi süslenmişlerse
Onlar da kız kıyafetine girmişler". (s.153)
"Anladılar ki kendilerine ne yapmışsa
Yüzük sahipleri Sıtî ile Zîn yapmış
Bayram ve gündönümü olduğu gün
Onlar da kıyafet değiştirmişler
Bunlar nasıl kız gibi süslenmişlerse
Onlar da delikanlı kıyafetine girmişler" (s.129)

Kılık değiştirme olgusunu yalnızca Newroz kutlamalarında değil, destanın daha başka yerlerinde de görüyoruz:

"Kendini tabib kıyafetinde göster" (s.155)
"Kocakan kalktı, lokman kıyafetine girerek
Baştan ayağa kadar ilaçlarla donattı kendini
Şişeler, hokka, neşter ve kese
Aldı o şaşırtıcı habise
Koyununa koydu birkaç kitap

Görünüyordu acaip bir hekimlikte" (s.155)

"Baktular ki aniden bir tabib

Çıkağeldi, kılığı da çok acayip" (s.165)

"Hace-i evvel kılığına giren dadı

Baştan ayağa kadar şaşırıcı"

Yine tabib kıyafetine girdi." (s.171)

Kılık değiştirme olgusunu Kürtler ile ilgili daha başka destanlarda da görüyoruz. Büyük olasılıkla kılık değiştirme Kürt toplumunda büyük bir öneme sahipti ve geleneksel bir nitelik arz ediyordu. (Bkz. Yılmaz Varol, Kürt Tiyatrosuna Giriş)

1.d. Kawasız ve Dehaqsız Bir Bayram: Newroz

Ehmedê Xanî'nin Newroz'la ilgili anlatımında dikkati çeken en önemli şeylerden biri de kuşkusuz, bizim bugün benimsediğimiz efsanenin ve bu efsanede ki Kawa ve Dehaq motifinin, E. Xanî'nin bundan üçyüzyıl önceki anlatımında bulunmamasıdır. Eski Kürt yazılı kaynaklarından biri olan Şeref Xan'ın Şerefname adlı eserinde de Kawa motifi yoktur ve onun aktardığı Newroz efsanesi de temel olarak Kürtlerin yaradılışıyla ilgilidir (Bkz. ŞerfXan, Şerefname, Hasat Yay)

* Ehmedê Xanî'nin Newroz'la ilgili anlatımında Kawa ve Dehaq motifinin bulunmaması bir tesadüf olmasa gerek. Bizim bugün bilip benimsediğimiz Newroz efsanesinin Xanî tarafından bilindiği halde yazılmamış olması pek güçlü bir olasılık oluşturmuyor. Ehmedê Xanî'nin anlatım dili son derece zengin bir nitelik taşıyor. Zaman zaman son derece uzun ve gereksiz pasajlarda başvurmuşdur. O böylesi bir anlatım içinde Newroz efsanesinin bilindiği halde anlatılmamış olması bu açıdan da olsa düşünülemez. Xanî'nin dönemine göre büyük bir milliyetçi olmasını gözönünde bulundurursak bu durum daha açık bir şekilde ortaya çıkar.

Böylece geriye iki olasılık kalıyor ki, bu olasılıklardan ilki Kawa ve Dehaq motifinin Xanî tarafından da Şerefxan gibi bilinmesi ve benimsenmesidir. Fakat buna ilişkin her hangi bir ipucu bulmak da olanaklı değil. Böylelikle bu olasılık güçsüz kalıyor. İkinci olasılık ise Newroz bayramı ile ilgili olarak aktarılan Kawa ve Dehaq motifinin Kürtler tarafından bilinen ve benimsenen Newroz kültüründe bulunmaması, bunun daha çok Firdevsi'nin Şehname'sinde dile getirdiği Newroz'un Farsi bir yorumu olmasıdır.

2. AV

Mem û Zîn Destanı'nda Kürtlerin av kültürüyle ilgili geniş bilgilere rastlıyoruz. Mîr Diçe Neçîre (Bey Ava Gidiyor) başlıklı bölüm tümüyle ava, av hazırlıklarına ve avlanmaya ayrılmıştır. Mirji Neçîre (Bey Avdan dönüyor ve Mem ile Zîn'in üzerine geliyor) başlıklı bölümde de av dönüşü hakkında aktarılan kimi önemli bilgilere rastlıyoruz.

2.a. Toplu Av

Mîr Diçe Neçîre başlıklı bölümün girişinde av zamanının gelişini aktarır öncelikle Ehmedê Xanî. "Eğlenmenin ve mutluluğun" (s.275) zamanı gelmiştir. "Tavşanlar, ceylanlar, kurtlar, ve ahular", "kazlar, turnalar, keklikler ve tihular" sürüler halinde otluyor ve uçuyorlardır. (s.275)

"Feleğin emrine boyun eğer" bey (s.275) ve ava çıkma kararı alır. Halk da onun emrine boyun eğer. Bey emir verip bütün halkı ava çağırır;

"(...) Sabah oldumu botan halkı

*Alsın silahlarını, gürz ve kılıçlarını
Hep birlikte bizimle gelsinler ava" (s.275)*

Ava gelmeyenler ise cezalandırılacaklardır, hemde ağır bir şekilde;

*"Avda hazır olmayan kimse olursa
O zincirde ve prangada ölecektir" (s.275)*

Beyin emri üzerine halk hazırlanır. Halk'tan kasıt "erkeklerin hepsi " (s 277) dir. Av hayvanları, fakları, kısacası av için gerekli olan her şey hazırlanır. Sonra şehrin bütün erkekleri toplu bir halde çıkarlar ava:

*"İlk fecre kadar azık ve elbise
Hazırlamış olan o halk
Fecir onlara nişan gösterince
O şehirde bir fırtına koptu
Beyler şahinleri ve kartalları çözdüler
Aslanları, kaplanları ve tazıları götürdüler,
Yırtıcı av kuşlarından, insanlardan ve hayvanlardan
Bir tek fert kalmadı o şehirde
Faklar av hayvanları, insanlar ve hayvanlar
Çocuklar, yavular, değirmenciler ve bahçıvanlar
Hülasa erkeklerin hepsi
Çıktular kimse kalmadı evlerde." (s.275-277)*

2.b. Avlama ve Av Yöntemleri

Böylece şehrin bütün erkekleri - Mem hariç-toplu halde çıkar ava. "Av yerinde bir mahşer (s. 277) olur. Acımasızca öldürürler canavarları, uçan kuşları, yabani kuşları. (s. 277)

"Gencecik delikanlılar, kahraman ve pehlivan atlılar" (s. 277) Hayvanları yakalamak için türlü türlü yöntemlere başvururlar. "Yırtıcı kuşları kılıçlarla, uçan kuşları oklarla" (s. 277) vurur parçalarlardı. Av hayvanlarının bir kısmını böylece ölü olarak avlarlar, diğer bir kısmında faka düşürerek " (s. 277) yakalarlardı. Kementçiler ellerindeki baston ve değnekleri, ceylanların gerdanlarına atar, kolları ve kementleriyle alacalı kaplanları kana boyarlardı. (s. 277)

2. c Av Dönüşü

Sonuçta büyük miktarda hayvan avlarlar. O kadar çoktur ki avladıkları hayvanlar, onları beraberlerinde götürmekte bile zorlanırlar.

*"Onlar o kadar ceylan avladılar ki
Onlar o kadar kaplan tuttular ki
Artık beraberlerinde getiremiyorlardı
Hatta yerinden dahi kaldıramıyorlardı" (s.277)*

Av dönüşü başlar böylelikle. Şehrin bütün erkeklerinin birlikte çıktığı bu toplu avın dönüşünde yakalanan hayvanların ilginç bir şekilde paylaşıldığına tanık oluyoruz.

*"Ölüleri fakirler kendilerine
Tutukluların da beyler beraberlerinde götürdüler." (s.277)*

Av dönüşünün şehirde davullu- zurnalı bir eğlenceye dönüştüğünü öğreniyoruz daha

sonra:

*Bey geldi, yanında bunca asker
Zurna, bunca insan ve mehter
Çalıyorlardı davulları, sazları
Askerlerin önünde yürüyentlerin sesleri uğultular" (s.303)*

Beyin sarayına vardıklarında canlı olarak yakaladıkları hayvanları Beyin isteği üzerine onun bahçesine bırakırlar.

*"Bey dedi ki: 'Çözün bu ceylanları
Bu sevimlilerin ayaklarını bağlamayın
Onların hepsini kuşlar gibi bahçeye salın
Ki hergün seyredelim biz'
Ceylanları, kurtları, tavşanları
Omuzlarında ve kucaklarında taşıyan halk
getirdiler hepsini beyin bağına doldurdular" (s.303)*

(devam edecek)

JÎ HEMÎ VÊKXISTINÊN KURDÊN SÎYASÎ, ÇANDEYÎ Û KOMELÎ RA NAMEYA VEKÎRÎ:

Serok û kargêr û endamên berrêz,

Wek ku tê zanîn, destana Neteweyî ya Kurdî "MEM û ZÎN" di sala 1995'an de 300 salîya xwe dadi-gire. Hozanê nemir û birewerê gewre Ehmedê Xanî, nivîsîna vê destana rûmetgiran di sala 1695'an da te-mam kirîye û paşê jî ew wek mîraseka neteweyî ji ne-teweyê Kurd ra hiştîye.

Ez dixwazim bi kêfxweşî û bextyarî bi raya giştî Kurd bidim zanîn ku, ez ji despêka sala 1992'yan vir de li ser "MEM û ZÎN"ê dixebitim û wê ji çapeka nû ra amade dikim. Armanc û daxwaz ev e ku ez çapa wê ya nû berî Newroza sala 1995'an bigihînim destê xwendevanên Kurd. Ez dixwazim vê jî bidim zanîn ku, min "MEM û ZÎN" wergerandîye Kurdîyeka xwerû jî. Di çapa wê ya nû da, Kurdîya wê ya orîjînal û Kurdîya wê ya xwerû dê pêkve bên çapkirin û li rexê hev cîh bi-girin. Bi wî awayî, xwendevanên Kurd, dê bi Kurdîye-ka xwerû, îmkana xwendina wê û têgîştina naveroka wê bibîne.

300 salîya "MEM û ZÎN" ê ji bo me Kurdan bûye-reka gelek girîng e. Di dîrokên hemî neteweyan de bû-yerên weha çîyekî pirr girîng û bilind digirin, bi civîn û şênayîyên mezin tîrên pîrozkirin. Bîranîn û pîrozkirina salvegerên weha gîyanê neteweyî xurt dike, bingehe hev-girtina neteweyê zexm dike, têgîştina neteweyî jî fi-reh dike. Eşkera ye ku ihtîyacê me Kurdan jî hemî ne-teweyên di pirtîr bi bîranîn û pîrozkirina salvegerên bûyerên neteweyî heye.

Min, wek nivîskarekî Kurd ê ku li ser "MEM û ZÎN" ê dixebite û wê ji çapê ra amade dike, di tarîxa 21 Adar 1992'yan de ji UNESCO re nameyek nivîsî û peşnîyaz kir ku UNESCO sala 1995'an "Sala Eh-medê Xanî û MEM û ZÎN"ê" ragîhîne û bi wî awayî piştgirîya xwe ji çandeya Kurdî ra nîşan bide. (Ez foto-kopîyên wê nameya xwe ya ji UNESCO re jî digel vê nameya xwe ji kovar û rojnameyên Kurd ra dişînim û bi vî awayî cara pêşîn ji raya giştî ya Kurd ra eşkera di-kim û hem bi vêkxistinên Kurd, hem jî bi raya giştîya Kurd radigîhînim.)

Lê belê UNESCO heta nuha pêşnîyaza min qebûl nekirîye, tewr bersîva nameya min jî nedaye. Semedê vê yekê jî ev e ku dewleteka me Kurdan a xweser tu-ne; UNESCO jî vêkxistineka dewletên xweser e ku en-damên neteweyên yekbûyî ne. Lê belê em Kurd bi

xwe dikarin vê wezîfeya vê neteweyî pêkbînin û sala 1995'an "Sala Ehmedê Xanî û MEM û Zîn'ê" ragîhînin û li gora girîngîya wê, wê bi qonferansan, bi semîneran, bi civînên çandeyî, bi şenayîyên folklorî û wd. pîroz bikin.

Eşkera ye ku ev kar jî tenê bi destê vêxistinên Kurdên sîyasî, çandeyî û komelî tê pêkanîn; bi peyveka di tenê vêxistinên Kurd dikarin vê wezîfeya neteweyî bînin cî û jî bo bîranîn û pîrozkirina vê bûyera neteweyî bernameyên pêwîst amade bikin, wan bernameyan pêkbînin û bi wî awayî girîngîya 300 salîya "MEM û ZÎN" ê bi gel ragîhînin.

Bi vê armancê û bi dilekî tijî hevî , min biryar da ez vê şolê bi vêxistinên Kurd bidim zanîn û vê pêşnîyazê ji wan ra pêşkêş bikim. Ji ber ku îmkanên min tunin ez xwe bigîhînim vêxistinên Kurd û vê pêşnîyaza xwe yekser bigîhînim wan, ez vê nameya xwe ya vekirî digel nameya xwe ya Îngîlîzî ya ji UNESCO ra, ji kovar û rojnameyên Kurd ra dişînim û dixwazim bi rîya wan, binavbercîtiya wan, bi hemî vêxistinên Kurd ên sîyasî û çandeyî û komelî ragîhînim.

Ez wek nivîskarekî Kurd ê ku li ser "MEM û ZÎN"ê li hemî vêxistinên Kurd ên sîyasî û çandeyî û komelî pêşnîyaz dikim û ji wan tika dikim ku:

1- Sala 1995'an bi navê "Sala Ehmedî Xanî û MEM û ZÎN'ê" qeblu bikin û ragîhînin.

2- Biryar bidin ku Newroza sala 1995'an li Kurdistanê û li derê welêt bi navê "Newroza Ehmedê Xanî û MEM û ZÎN'ê" bê bîranîn û bê pîrozkin.

3- Biryar bidin ku 300 salîya "MEM û ZÎN"ê" di sala 1995'an da li Kurdistanê û li derê welêt bi konferansan, bi semîneran, bi civînan, bi şenayîyan û w.d. bê bîranîn û bê pîrozkin.

Digel sipasan, silavan û daxwazên serketinê.

Hevdem

ABONE KARTI

Adı Soyadı :

Adresi :

.....

Abone Süresi : Yıllık 6 Aylık

HESAP NO :

Kurtuluş PARLAK Akbank İst. Aksaray Şubesi 0009016-7/A00/01
Pamukbank İst. Aksaray Şubesi 102-01225043

Not : Abone kartı ile birlikte banka dekontunu dergi merkezine gönderdiğinizde derginin adresinize postalanacaktır.

Lütfen fotokopisini çekiniz.

BASINA VE KAMUOYUNA

Devlet güçlerinin 22 Ekim 1993 tarihinde Lice'de yaptığı katliamı yerinde incelemek ve kamuoyuna duyurmak için ULUSAL YAYIN BİRLİĞİ PLATFORMU'nun (Deng, Hevdem, Medya Güneşi, Newroz, Newroz Ateşi, Özgür Halk, Serketin Dergileri ve Komal Yayınevi) çağrısı üzerine platform üyesi dergi ve yayınevleri, Ulusal Demokratik Kadın Derneği, Şeyh Said Vakfı, Devrimci Sosyalist Basın Platformu adına Devrimci Mücadele dergisi ve Emeğin Bayrağı gazetesinden de birer temsilcinin katıldığı 13 kişiden oluşan heyetimize Diyarbakır'dan; platform üyesi Govend dergisi ve Beybun Yayınevi'nden birer temsilci, İHD Diyarbakır Şube Sekreteri Av. Meral Danış, DEP İl Yönetim Kurulu üyesi Sabahattin Korkmaz, Alman fotoğrafçılar Codtto Boller ve Martin Zenkler, ayrıca Azadi, Medya Güneşi ve Özgür Gündem gazetelerinin Diyarbakır temsilciliklerinden birer kişinin de katıldığı 21 kişilik heyetle 6 Kasım 1993 Cumartesi günü incelemelerde bulunmak üzere Lice'ye gittik.

VAHŞETİN UYGULANDIĞI İLÇE: LİCE

22 Ekim günü Diyarbakır Jandarma Komutanı Tuğgenal Bahtiyar Aydın'ın devlet güçleri tarafından öldürülmesinden sonra, devlet güçlerince yakılıp-yıkılan, harebeye çevrilen Lice'de tamamıyla bir ölüm sessizliği hakimdi. Ve manzara ürkütücüydü. Ölüm çığlıklarının göç ettiği bu ilçede geride kalan ise yanmış, yakılmış korkunç bir manzara...

Bask modelinin tartışıldığı bir ortamda ise yaşanan adeta yeni bir "GUERNİCA"... Ama bu kez coğrafya İspanya değil, Kürdistan...

GÖREN GÖZ DEVLETİ YALANLIYOR

Devlet güçleri ve TC yöneticileri ilçeye, "PKK tarafından baskın yapıldığını, Tuğgenal Bahtiyar Aydın'ın PKK kurşunuyla öldürüldüğünü ve çıkan çatışmada ilçenin hasar gördüğünü, PKK'nin Lice'lilerden intikam aldığını" iddia ediyorlardı. Oysa ilçede gerek görgü tanıklarının ifadeleri, gerekse heyetimizin gözlemledikleri, resmi ağızların söylediklerini yalanlıyordu. Karşılaşılan manzara, Lice'de karşılıklı bir çatışmanın olduğu gerçeğinden hem uzak hem de yetkililerin açıklamalarının doğru olmadığını göstermektedir. Gözlemlerimizde hiç bir çatışma izine rastlamadık. Tamamen tek taraflı olarak şehrin yakıldığını ve sivil halkın katlini gözlemledik.

KATLIAMA ÖN HAZIRLIK

Soykırım denemesinin yapıldığı Lice'deki okul öğrencileri; katliamdan önce polislin ve diğer güvenlik görevlilerinin sabah saat 9:00 sularında okuldaki çocuklarını okuldan aldıklarını, memurların aile ve çocuklarını ön tedbir olarak evlerine çektiklerini ve tahminen bir saat sonra silah seslerinin duyulduğunu söylediler. Ayrıca esnafa uyarayan Jandarma; esnafa "dükkanlarını kapatmalarını ve evlerine çekilmelerini aksi taktirde sokakta görülenlerin öldürüleceğini" bildirmişlerdir. Yapılan bu ön hazırlıklar katliamın habercisiydi.

"DEVLETİN KÜRT REALİTESİ": KATLIAM

Saat 10.00 sularında ilk saldırının ilçe komando taburunun bitişiğinde olan Sıhar (Sağar), Kelwan (Kelvar) Dercind (Yeşilburç), Bulvar ve Kahi mahallele-

rine yapılması ilginçtir. Şihar mahallesinde yapılan ilk tank atışıyla birlikte roket atar, top, panzer ve diğer silahlarla devam edilen saldırıların havadan helikopterle beslendiği heyetimize verilen bilgiler arasındadır. Belediye hoperlöründen ilçe halkına evlerinden çıkmaları konusunda yapılan çağrılardan sonra, çıkan insanlara hedef gözeterek panzerlerden ateş açıldığı, helikopter saldırılarından sonra Lice'nin göğünü kara bulutların kapladığı söylendi. Bütün bu saldırıların ardından hala yaşamakta inat eden Licelilere sokağa çıkma yasağı kondu.

LİCE YOK ARTIK

İlçe merkezinde yaptığımız incelemelerde; 242 işyeri ve 433 civarında ev tamamen kullanılmaz hale gelmiş olup, camilerin de tahrip edildiği, özellikle ilçe çarşısındaki işyerleri, sokağa çıkma yasağı ilan edildikten sonra yağmalanmış olup lav silahlarıyla yakılmıştır. Konutların prefabrik olmasından ötürü gördüğü tahribat gözönüne alınınca, bu evlerden insanların canlı çıktığına inanmak son derece güç. Diyarbakır hastanalarına kaldırılanların yaraları ve yanıkları büyük bir ihtimalle kimyasal bir gazdan oluşabileceği göz önüne alınıp, Lice'de kimyasal silahların kullanıldığı kanısına varılmıştır. Öyle ki yaralıların giysilerine herhangi bir etkisi olmayan bu yabancı madde, sadece insanların vücutlarına etki etmiş ve birçok yaralının da gözü eriyip akmıştır. Saldırı öncesi 9.500 nüfusa sahip olan ilçede, katliamdan sonra yoğun bir göç yaşanmış, ilçedeki güvenlik güçleri ve tahminen 50-100 arası göç edemeyecek durumda olan aile kalmıştır. Bunun dışında binlerce hayvan telef olmuştur.

Görüşmek istediğimiz insanlar, söyleyecek çok şeyler olmasına rağmen, bizi gözlemleyen polislerden dolayı heyetimize bilgi vermeye çekiniyorlardı. Yaşadıklarını dile getirmenin bedeli kaybedilme veya katledilme korkusunun hakim olduğu ilçede; "eşyalarınızı kim tahrip etti" sorusuna; "dipçik", "saldırıyor kim yaptı" sorusuna; "Xwedê waha kır" (Allah yaptı) yanıtını aldık. Ölü ve yaralı sayısında net bir bilgi alamadığımız gibi kimse de bilmiyordu. Ölüsü olan, ölüsünü gömüp, yaralı olan yaralısını alıp göç etmiş. Ancak söylenenler; 50 civarında ölü, 33 civarında büyük çoğunluğu vücudunda kimyasal gazların yarattığı yanıklarla yaralılar ve sayısı bilinmeyen gözaltı kayıpları...

Sonuç olarak Lice'de incelemelerde bulunan heyetimiz ulusal kimliğine sahip çıkmada duyarlı olarak bilinen ilçede devletin tek tarafı bir saldırı ve katliam denemesi yaptığını ve bu katliamda kullanılan olanca ağır silahtan başka kimyasal silahların da kullanıldığını, 433 civarında ev ve 242 işyerinin tamamen yağmalandığını, tahrip edildiğini ve lav silahlarıyla yakıldığını, onlarca insanın genç, yaşlı, kadın, erkek, çocuk demeden canice katledildiğini tespit etmiştir.

Lice'de incelemelerde bulunan heyet olarak devletin halkımıza yapmış olduğu alçakça saldırıyı kınıyor ve ulusal-uluslararası tüm demokratik, ilerici, yurtsever ve devrimci kamuoyuna sesleniyoruz: TC devletinin Kürt halkına karşı başlatmış olduğu soykırımı sessiz kalmayalım... Devletin yaptığı katliamları lanetliyelim...

ULUSAL YAYIN BİRLİĞİ PLATFORMU (Deng, Hevdem, Medya Güneşi, Newroz, Newroz Ateşi, Özgür Halk, Serketin Dergileri ve Komal Yayınevi.)

DEVİRİMCİ SOSYALİST BASIN PLATFORMU adına (Devrimci Mücadele, Emegın Bayrağı)

ULUSAL DEMOKRATİK KADIN DERNEĞİ

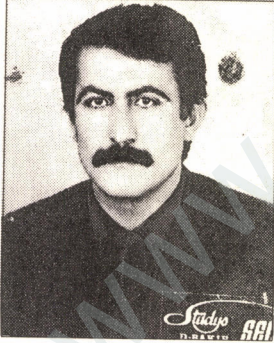
ŞEYH SAİD VAKFI

Av. ŞEVKET EPÖZDEMİR
(1943 - 27 Kasım 1993)

DEP Tatvan İlçe Başkanı
Yurtsever - Demokrat
Av. ŞEVKET EPÖZDEMİR
27 Kasım 1993 günü kaçırılarak
hunharca katledildi.
Şevket Epözdemir ve DEP'e
yönelik saldırıları kınıyor,
ailesine ve tüm halkımıza
başsağlığı diliyoruz.

*Hevdem
Çalışanları*

İHSAN KIRAN
(15.6.1959-8.10.1993)

İHSAN KIRAN
8.10.1993'te Silvan'da, Kürt halkının düşmanı
katillerce şehit edildi. Yurtsever-Demokrat kişiliği
hep yükseklerde tuttu.
"Kürtler, birbirilerine karşı demokrat ve hoşgörülü,
düşmana karşı ise amansız bir mücadeleyi
sürdürdükleri oranda zafere ulaşacaklardır" sözünü
kendisine şiar edinmişti.
Katiller birgün mutlaka
İhsan Kiran'ların kanında boğulacaklardır.

MEHMET GARZAN

Hevdem

OKU, OKUT, ABONE OL, ABONE BUL

